

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASI VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK
YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fulya GÜNER

Balıkesir, 2010

F.GÜNER GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASI VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK YANSIMALARI 2007

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASI VE TÜRKİYE'YE
YÖNELİK YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fulya GÜNER

Balıkesir, 2010

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASI VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK
YANSIMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fulya GÜNER

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ**

Balıkesir, 2010

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Anabilim Dalı'nda
.....numaralı'in hazırladığı
“.....” konulu
DOKTORA/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü
Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca tarihinde yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY
ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan.....İmza.....

Üye.....İmza.....

Üye.....İmza.....

Üye.....İmza.....

Üye.....İmza.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

...../...../2010
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Globalleşen dünya, ulusların her gün daha fazla birbirine bağımlı ve birbirinden haberdar olmasını sağlamaktadır. Güçlü devletler ve bu devletlerin başkanlığında organize edilen uluslararası örgütler, günümüzde tüm dünyanın ve insanlığın menfaatlerini koruyacak projeler üretilmesi, devletler arası savaşların önlenmesi, bölgesel ve global barışın tehdit edilmemesi amaçlarıyla ortak çalışmalar yapmaktadırlar.

Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından, istikrarlı uluslararası ortam ve global barışı hedefleyen müdahaleler, devletler arası gerginlikleri önlemede ve mevcut olan tansiyonu düşürmede etkin roller almıştır.

Devletler arası sorunların çözümünde yoğunlaşmış ve başarı sağlanmaya başlamışken, yine Soğuk Savaş sonrası dönemde, özellikle Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılması ile kurulan yeni ulus devletlerde, sınır içi etnik çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Barışın tesisi ve muhafazası adına yapılan müdahaleler ulus-devletler arası sorunlarda etkili iken, sınır içi etnik çatışmaların sonlandırılması ve ortaya çıkışının engellenmesinde çoğunlukla başarılı olamamıştır.

Hızla gelişen teknoloji, etnik grupların, farklı bölgede yaşayan bir etnik grubun merkezi otoriteye başkaldırıışlarını çeşitli iletişim kanallarıyla takip etmesine ve bundan etkilenmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca etnik çatışmalar ülkelerin iç hukukunu ilgilendiren meseleler olarak değerlendirildikleri için uluslararası toplumun doğrudan müdahalesi de söz konusu değildir.

Son yıllarda artış eğilimi gösteren birey, grup ve toplum düzeyindeki uyuşmazlıkların nedenlerini kavramak ve barışı tekrar tesis edebilmek için Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü disiplini geliştirilmiştir. Etnik çatışmalar dahil pek çok uyuşmazlığı aydınlatılabilmek ve sonlandırabilmek, bu disiplinin ortaya koyduğu yaklaşımlar ve çözüm paradigmaları ile mümkün olacaktır.

Bu çalışmada, tarih boyunca sahip olduğu coğrafi özellikler nedeniyle büyük güçlerin rekabet sebebi ve çatışmaların merkezi olmuş, coğrafi bir geçit oluşturan ve tarihte büyük göçlerin geçiş yolu olması nedeniyle oldukça zengin bir etnik, dini ve kültürel yapıya sahip olan Kafkaslar'da gerçekleşen Gürcü-Abhaz Çatışması ele alınmıştır.

Bölgede bulunan enerji kaynaklarının varlığı ve bunların ulaşım yolları, son dönemde Batı'nın, Kafkasya'ya ve özellikle Gürcistan'a olan ilgisinin artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle dünya üzerinde büyük güçlerin fazla ilgisini çekmeyen onlarca etnik çatışma yaşanırken, Gürcü-Abhaz Çatışması uluslararası toplumun yoğun ilgisi ile karşılaşmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu gibi iki büyük devletin gündemine yerleşmiş olması ve bununla birlikte tarihi ve coğrafi ortak paydalar nedeniyle Gürcü ve Abhazlar'ın Türklere yakınlığı, Gürcü-Abhaz Çatışmasını Türkiye için diğer etnik çatışmalardan ayrı bir noktaya taşımaktadır. Bu sebeple, çalışmada Gürcü-Abhaz Çatışması konusu incelenmiş, Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü disiplininden yararlanılarak sorun analiz edilmeye ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada öncelikle Gürcüler, Abhazlar ve aralarındaki sorun ile ilgili tarihsel bilgilere yer verilmiş, daha sonra Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığının nedenleri analiz edilmiş, takiben çözüm önerileri geliştirilmiş ve son olarak Gürcü-Abhaz Çatışmasının Türkiye'ye yönelik yansımaları ele alınmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen başta tez danışmanım Sayın Doç.Dr.Muzaffer Ercan YILMAZ'a; çalışmalarım süresince desteklerini benden esirgemeyen aile üyelerime, dostlarıma, oğlum Doruk GÜNER ve eşim Utku GÜNER'e teşekkürlerimi sunarım.

Fulya GÜNER

ÖZET

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASI VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK YANSIMALARI

GÜNER, Fulya

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

2010, 129 Sayfa

Son yüzyılın ikinci yarısından itibaren artış gösteren sınır içi etnik çatışmalar, özellikle Soğuk Savaş'ın ardından Kafkaslar'da da etkisini göstermiş, eski Sovyet Cumhuriyetleri bir bir bağımsızlıklarını ilan ederken, ülkelerinde istikrarlı bir ortam sağlayamamış, etnik çatışmalara sahne olmaya başlamışlardır.

Bölgede bulunan petrol ve doğalgazın varlığı ve bunların ulaşım yolları, son dönemde uluslararası toplumun Kafkasya'ya olan ilgisinin artmasına sebep olmuştur. Bu önemli bölgede yaşayan halkların, bölgenin mevcut konumundan sağlanabilecek çıkarları paylaşma, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrası oluşan yeni statüleri benimseme, bu anlamda ulus bağımsızlıklarını sağlama ve koruma, Batı ülkeleri ve komşular ile ilişkileri geliştirme gibi pek çok konuda çatışan çıkarları, bunların sonucu yaşanan etnik çatışmalar son yıllarda uluslararası gündeme konu olmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye'nin komşusu olan Gürcistan'ın resmi sınırları içinde yaşanan Gürcü-Abhaz çatışması, bu iki etnik topluluk arasında yıllardır süregelen uyuşmazlığın arka planındaki nedenleri analiz edebilmek, uyuşmazlığın çözümü için harcanan çabaların başarısızlığının nedenlerini ortaya çıkararak, bilimsel bilgilerden ve yöntemlerden yararlanarak uyuşmazlığı uzlaşmayla sonlandırabilecek öneriler geliştirmek amacıyla bu çalışmada ele alınmıştır.

Araştırmada yöntem olarak vaka çalışması tercih edilmiş, data toplama tekniği olarak önce literatür taraması, sonra röportaj yapılmıştır. Çalışma kapsamında Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığının tarihsel gelişimi incelenmiş, daha sonra uyuşmazlığın nedenleri analiz edilmeye çalışılmış, takiben gerçekleştirilen uzlaşma ve uzlaştırma çabaları bilimsel kriterler ile değerlendirilmiş, Uyuşmazlık Analizi ve çözümü literatüründeki belimsel ve ağdaş yöntemlerle uyuşmazlığa çözüm nerileri ortaya konmuştur. Son olarak Gürcü-Abhaz atışmasının Türkiye'ye yönelik yansımaları mercek altına alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etnik atışma, Gürcü, Abhaz, uyuşmazlık, zm

ABSTRACT**GEORGIAN-ABKHAZ CONFLICT
AND
IMPRESSIONS ORIENTED TOWARDS TURKEY**

GÜNER, Fulya

Post Graduate Thesis, Department of Public Administration

Adviser: Doç. Dr. Muzaffer Ercan YILMAZ

2010, 129 Pages

Domestic ethnic conflicts which have increased as of second half of the last century also have had impact upon the Caucasus in particular after Cold War. As the Commonwealth of Independent States declared their independences one by one, they were not able to assure stability and they started to witness ethnic conflicts.

The presence and transportation of petroleum and natural gas in the region caused the concern of international community to increase lately. Adverse interests of the people who have inhabited in that important region which have been encountered as a result of those conflicts in the matter of sharing the procurable benefits of current situation of the region, adopting the new social status occurred after the disintegration of Soviet Union, providing and maintaining national independence in that context and promoting relations with western and neighboring countries have been the subject of international agenda recent years.

In that context, in order to be able to analyze the backroom reasons of ongoing conflicts between these two ethnic communities, to reveal the reasons of failures of the efforts spent for the resolution of the conflict, to develop suggestions to be able to resolve the conflict by making use of scientific information and procedures, the Georgian and Abkhaz Conflict

which has been encountered in the official country border of Georgia was discussed in this study.

Case study was preferred as a procedure and a literature view was made as a data collection technique first and then an interview was made in the study. Within the scope of study, the historical development of Georgian-Abkhaz Incongruity was viewed. Following that, the reasons of the incongruity were attempted to be analyzed and the attempts of arbitration and negotiation were evaluated through scientific criteria. Resolution offers for incongruity presented through scientific and contemporary methods in the literature of Analyze and Solution of Incongruity. Finally, the impressions of Georgian-Abkhaz conflict oriented towards Turkey were viewed closely.

Key Words: Ethnic conflict, Georgian, Abkhaz, incongruity, solution.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii

GİRİŞ	1
YÖNTEM	2
Araştırmanın Modeli	2
Veri Toplama Tekniği ve Araştırmanın Populasyonu	3

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASININ TARİHSEL GELİŞİMİ	4
1.1 Gürcülerin Etnik-Kültürel Kökeni ve Dili	5
1.2 Abhazların Etnik-Kültürel Kökeni ve Dili	7
1.3 Gürcülerin ve Abhazların Dini	8
1.4 Altıncı Yüzyıl ve Sonrası Abhazya'da Gelişmeler	9
1.5 1917 Bolşevik İhtilali Sonrası	11
1.6 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Dağılması Sonrası	13
1.7 Uluslararası Örgütlerin Bölgede Tesisleri	25

İKİNCİ BÖLÜM

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASININ NEDENLERİ	28
2.1 ETNİK ÇATIŞMA TANIMI VE ETNİK KİMLİK KAVRAMI	29
2.1.1 Etnik Çatışma Tanımı	29
2.1.2 Etnik Kimlik Kavramı	29
2.2 GÜRCÜ- ABHAZ ÇATIŞMASINDA ETKİLİ OLABİLECEK ETNİK ÇATIŞMA NEDENLERİ.....	29
2.2.1 Etnik Kimliği İfade İsteği	30
2.2.2 Ayrımcılık	34
2.2.3 Sosyal Karşılaştırma	37
2.2.4 Demokrasinin Sitem ve Kültür Olarak Zayıflığı.....	38
2.2.5 Ekonomik Kaynakların Kısıtlılığı ve Baskın Grup Lehine Dağılımı	44
2.2.6 Sistemsel Çöküş Teorisi	48
2.2.7 Seçilmiş Travmalar ve Seçilmiş Övünçler	50
2.2.8 Seçici Algılama	51
2.2.9 Şiddetli Aşağılama	52
2.2.10 Genelleme	52
2.2.11 Uluslararası Toplum Etkisi	53

2.2.12 Yayılma ve Örnek Etkisi	56
--------------------------------------	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASI İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	58
3.1 TARAFLARIN SORUNA YAKLAŞIMI	59
3.1.1 Gürcü Toplumunun Yaklaşımı	59
3.1.2 Abhaz Toplumunun Yaklaşımı	61
3.2 GÖRÜŞME	65
3.2.1 Etnik Çatışmaların Taraflarınca Başarılı Bir Görüşme Yapmanın Temel Prensipleri.....	66
3.2.1.1 Görüşme sürecinde duygulara değil çıkarlara odaklanmak	66
3.2.1.2 Karar vermeden önce sonuca ilişkin çokça öneri geliştirmek	66
3.2.1.3 Negatif duyguların aşırı etkisi altında iken görüşmeye başlamamak.....	68
3.2.1.4 Görüşme ortamını işbirliği ve statüsel eşitlik ima edecek biçimde düzenlemek	69
3.2.1.5 Görüşme esnasında karşı tarafı düşman gibi algılamamak, haklı beklentilerini göz ardı etmemek	69
3.3 ARABULUCULUK	70
3.3.1 Arabulucuların Motivasyonu	72
3.3.1.1 Uyuşmazlığın olumsuz etkilerinden kaçınma isteği	72
3.3.1.2 Taraflar üzerinde etki sahibi olma veya var olan etkiyi güçlendirme isteği.....	72
3.3.1.3 Sosyal barış ve uyumu sağlama isteği	73
3.3.2 Gürcü-Abhaz Çatışmasına Arabuluculuk Yapan veya Yapmak İsteyen Üçüncü Partilerin Motivasyon Değerlendirmeleri	73
3.3.2.1 Amerika Birleşik Devletleri	74
3.3.2.2 Rusya Federasyonu	75
3.3.2.3 Türkiye Cumhuriyeti	77
3.3.2.4 Birleşmiş Milletler	79
3.3.2.5 Avrupa Birliği	80
3.3.2.6 Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı	82
3.3.3 Çatışma Taraflarının Arabuluculuğu Kabul Etme Nedenleri.....	82
3.3.4 Arabulucunun Kimliği: Gürcü-Abhaz Çatışmasında Arabulucu Kim Olabilir?.....	84
3.3.4.1 Güvenilirlik	85
3.3.4.2 Tarafsızlık	87
3.3.4.3 Taraflara ve uyuşmazlığa aşinalık	88
3.3.5 Arabuluculuğun Zamanlaması	89
3.3.6 Arabuluculuk Süreci	91
3.3.6.1 Taraflarla ön kontak ve güvenilirlik sağlama	92
3.3.6.2 Uyuşmazlık ve taraflar hakkında bilgi toplama	92
3.3.6.3 Planlama	92
3.3.6.4 İletişime geçiş	93
(a) İletişim eksikliği ve duygusallıkla mücadele	93
(b) Taraflar arası güven tesisi	94
(c) Uyuşmazlık konusuna giriş	94
3.3.6.5 İletişimin olgunlaşması ve formül arayışı	95
3.3.6.6 Sonuca ulaşma.....	95
3.4 EĞİTİM ARACILIĞIYLA DÜŞÜNSEL DÖNÜŞÜM	96

3.5	MEDYANIN KULLANILMASI	98
3.6	TOPLUMLAR ARASI DİPLOMASİ	100
3.7	DEMOKRATİKLEŞME	102
3.8	ORTAK AMAÇ İÇİN KARŞILIKLI BAĞIMLILIK	104
3.9	KALKINMA	105
3.10	İSTİKRARLI BİR ULUSLARARASI ORTAM	106

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASININ TÜRKİYE'YE YÖNELİK YANSIMALARI	109
--	------------

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ	121
KAYNAKÇA	124

GİRİŞ

Çalışmanın amacı, Gürcü ve Abhaz toplumları arasında süregelen uyuşmazlığı analiz etmek, çözüm için önerilerde bulunmak ve taraflar arasında yaşanan çatışmaların Türkiye'ye yönelik yansımalarını ortaya koymaktır.

Etnik çatışmaların artış gösterdiği günümüz koşullarında, uyuşmazlıklar daha kompleks hale gelmiş, eski yöntemler çözüm üretmede yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu nedenle uyuşmazlıklara bilimsel yöntemler kullanarak çözüm aramak bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada Gürcü-Abhaz Çatışması sadece tarihsel verileri ele alarak değil, aynı zamanda Gürcü ve Abhaz kökenli bireylerle doğrudan görüşerek ve fikirleri alınarak incelenmiş; çatışmaya sebep olan uyuşmazlığın nedenleri Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü disiplininin sunduğu bilimsel bir yaklaşımla açıklanmaya ve yine aynı disiplinin ortaya koyduğu yöntem ve paradigmlar yardımıyla çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Çalışma, veri toplama aşamasında, literatür taraması için kullanılan kaynaklar olarak, konu hakkında kitaplar, dergiler, süreli yayınlar, araştırma raporları, ve internet veri tabanları gibi yazılı kaynaklar ile; birincil veri olarak kullanılan Gürcü ve Abhazların fikirleri ise, röportaj yapılan örneklem ile sınırlıdır.

Çalışmada yöntem olarak kullanılan "tek vaka çalışması", farklı vakaları karşılaştırma olanağı sunmadığı için, çalışma genel olarak Gürcü-Abhaz Çatışması ile sınırlıdır. Bu özellikleri ile ele alındığında çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlar, daha çok bu çalışmaya özgüdür. Kısaca bu çalışmada iç geçerlilik yüksek, dış geçerlilik daha düşüktür.

Söz konusu uyuşmazlığın analizi ve çözüm önerileri için kullanılan, Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü disiplininin ortaya koyduğu yaklaşımlar mutlak doğru veya her uyuşmazlığa uygulanabilecek kesin kurallar değil, farklı bakış açıları yaratmaya yardımcı olan ve çeşitli çözüm önerilerini genel olarak ifade eden teorilerdir. Uyuşmazlıklar farklı koşullarda farklı bir veya

daha fazla nedenden kaynaklanabildiği gibi, bir uyuşmazlığı sonlandırabilen öneriler bir başka uyuşmazlıkta işe yaramayabilir. Bu bağlamda çalışmada Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığı için mümkün olduğu kadar doğru değerlendirmeler yapılmaya, iç geçerlilik yükseltilmeye çalışılmıştır.

Kafkaslar, Gürcistan, Abhazya, Kafkas halkları ve Türkiye-Gürcistan ilişkileri üzerine daha önce pek çok araştırma yapılmıştır. Özellikle Ağustos 2008'de Gürcü yönetiminin Güney Osetya'ya silahlı müdahalesinden sonra bölge uluslararası toplum için dikkat çekici hale gelmiş, Gürcistan hakkında yayınlanan çalışmalar artış göstermiştir.

Konu son gelişmelerin ardından gerek yazılı-görsel medya, gerekse uluslararası toplumun siyaset bilimcileri tarafından her fırsatta gündeme taşınmış, yorumlanmış, üzerinde tartışmalar yapılmıştır. Bununla birlikte sosyal bilimciler tarafından bir çok araştırma gerçekleştirilmiş, konu askeri, coğrafi, stratejik, ekonomik ve politik yönlerden defalarca incelenmiştir.

Ancak farklı olarak bu çalışmada, tüm bu yönlerin ortak olarak ele alınması, Gürcü-Abhaz Çatışması'nın nedenlerinin analizinde çok disiplinli bir yaklaşımla araştırma yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Abhazya sorununa çözüm önerileri olarak geleneksel yöntemler yenilikçi bakış açıları ile yorumlanmış, önerilere bilimsel nitelik kazandırılmaya çalışılmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın popülasyonu-örnekleme ve veri toplama tekniği ele alınmıştır.

Araştırmanın Modeli

Gürcüler ve Abhazlar arasında yaşanan çatışmanın incelendiği bu çalışmada, araştırma modeli olarak "vaka çalışması" kullanılmıştır. Konu ile ilgili vakalar tek tek mercek altına alınmıştır. Gürcü-Abhaz Çatışması bir vaka olduğu gibi Gürcüler bir vaka, Abhazlar da bir başka vaka olarak incelenmiştir. Çalışmaların genelinde Gürcü-Abhaz Çatışması tek vaka olarak ele alınmış, başka benzer bir vaka ile kıyaslanma yoluna gidilmemiş olduğu için, araştırma "tek vaka çalışması" niteliğindedir. Çalışmada hedef,

konu ile ilgili yeni bir perspektif yaratabilmektir. Bu nedenle tek vaka çalışması tercih edilmiştir.

Veri Toplama Tekniği ve Araştırmanın Populasyonu

Çalışmada kullanılmak üzere öncelikle Gürcüler, Abhazlar, aralarındaki sorunun tarihsel gelişimi, çatışma bölgesinin özellikleri ve uluslararası toplum için önemi gibi konularda literatür taraması yapılmıştır. Bu yöntemle ikincil veriler toplanmış ve çalışma konusunun çerçevesi bu verilerin yorumlanması ile şekillendirilmiştir.

Sonraki adımda veri toplamak için “röportaj” uygulanmıştır. Röportaj için beş Abhaz ve beş Gürcü ile görüşülmüştür. Ancak görüşülen iki Gürcü resmi yetkililer oldukları gerekçesi ile röportajlarının kullanılmasına izin vermemişlerdir. Bu nedenle toplamda üç Gürcünün röportajı veri olarak çalışmada kullanılmıştır. Kişilere ulaşmak için kartopu yöntemi uygulanmış, öncelikle birer Gürcü ve Abhaz ile röportaj yapılmış daha sonra onlar aracılığıyla diğer kişilerle temas kurulmuş, röportaj imkanı sağlanabilmiştir.

Röportaja gitmeden önce sorular yazılı olarak hazırlanmıştır. İlgili kişilerden görüşme için önceden randevu alınmıştır. Yüz yüze ve e-posta aracılığı ile röportajlar yapılmıştır. Türkiye’de yaşayan Abhazlar ve Gürcülerle yapılan röportajlar çoğunlukla yüz yüze yapılmış, Abhazya’da ve Gürcistan’da bulunanlarla ise önce telefon ile görüşülmüş, ardından e-posta aracılığı ile röportaj gerçekleştirilmiştir.

Röportaj soruları Abhazlar için 16, Gürcüler için 15 adet olacak şekilde hazırlanmıştır. Burada soru sayısı görüşülen kişileri sıkmayacak ve aynı zamanda araştırma için gereken veriyi sağlayacak sayıda belirlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Kafkasya, tanımlamalarda genel olarak Kuzey ve Güney olarak ikiye bölünmüştür. Bu tanımlamalara göre Kuzey Kafkasya denince Rusya Federasyonu içinde kalan Adige, Karaçay-Çerkes, Kabardin-Balkar, Kuzey Osetya, Çeçenistan, İnguşetya ve Dağıstan Cumhuriyetleri akla gelmekte; yine bu tarife göre, Güney Kafkasya ise Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan Cumhuriyetleri ve bu sınırlar içerisinde yer alan Abhazya, Acara, Dağlık Karabağ, Nahçıvan ve Güney Osetya bölgelerinden oluşmaktadır. Ancak, Doç. Dr. Ufuk Tavkul(2007:11-12)'a göre bu tanımlamalar bölgenin tarihi, etnik, sosyolojik ve kültürel gerçeklerine uymamaktadır. Tavkul'a göre; bilimsel açıdan gerçekte tek bir Kafkasya vardır, o da bugün pek çok çevre tarafından Kuzey Kafkasya olarak adlandırılan bölgedir. Fakat bu sınıflandırma da eksik kalmaktadır; çünkü bugün siyasi olarak Gürcistan'a bağlı olan Abhazya ve Güney Osetya da etnik ve kültürel açıdan Kafkasya'nın bir parçasıdır. Güney Kafkasya olarak tabir edilen bölgenin asıl adı ise Kafkas Ötesi'dir.

Ermenistan ve Azerbaycan ile birlikte, Güney Kafkasya ya da Kafkas Ötesi olarak tabir edilen bölgedeki üç ülkeden biri olan Gürcistan, Doğu-Batı istikametinde 450 km., Güney-Kuzey istikametinde 200 km. derinliğe sahip olup, toplam kara sınırı uzunluğu 1168 km., deniz sınır uzunluğu ise 224 km.dir. Türkiye ile 200 km. kara sınırına sahiptir (Mert, 2004:105).

Gürcistan'ın yüzölçümü yaklaşık 69.700 km² dir. Bu alanın 8.600 km²si Abhazyaya, 2.800 km²si Acara, 3.800 km²si Güney Osetya bölgelerine aittir (Tavkul, 2002:63). 4.700.000 kişilik Gürcistan nüfusunun % 70.1'i Gürcü, % 6.3'ü Rus, % 8.1'i Ermeni, % 5.7'si Azeri, % 1.8'i Abhaz ve % 3'ü Osetlerden oluşmaktadır (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu[DEİK], 2009).

Gürcistan'ın nüfusunun %30'u azınlıktır. Dahası, örgütlenme ve kimlik açısından kabilesel olan bu küçük topluluklar Gürcü egemenliğine yoğun olarak hınç duymaktadırlar (Brzezinski, 1997/1998:118). Bu topluluklardan biri de Abhazlar'dır.

Çalışmaya konu olan Gürcü-Abhaz çatışmasının iyi analiz edilebilmesi için, öncelikli olarak bu uyuşmazlığın tarihsel gelişimini açıklamak gerekmektedir.

Gürcü-Abhaz uyuşmazlığının tarihsel gelişimi ele alındığında değinilmesi gereken ilk nokta, bu iki toplumun birbiriyle akrabalık bağı olmadığı ve farklı genetik kökenlerden geldikleridir. Dolayısıyla birbirinden farklı dillere ve geleneklere sahiptirler.

1.1 Gürcülerin Etnik-Kültürel Kökeni ve Dili

Gürcüler kendilerine *Kartvel-ebi*, anayurtlarına da *Sa-kartvel-o* (Kartveli halkının ülkesi) adı vermektedirler. Her iki isim de Gürcü halkının "atası" olan efsanevi yarı tanrı kral Kartlos ile bağlantılıdır; Tiflis'in yer aldığı orta Gürcistan'ın asıl eyaletinin adı *Kartli* idi. Çoğu etnik terimde olduğu gibi yabancı unsurlar Gürcülerin kendi ortak ismi olan *Kartveli* ile hiç ilişkisi olmayan isimler bulmuşlardır. Ermeniler ve Persler Doğu bölgesindeki Gürcüleri sırasıyla *Virk* veya *Virşn* diye adlandırmışlardır. *Vir* ögesi *İberleri* veya *İveroi* ismini güçlendirmek için Romalılar veya Yunanlılarca kullanılmıştır. *Vir* veya *ber* kökünün Heredotos döneminde öne çıkan Sasperoi ve Tibareni adlı eski Kafkas kabileleri ile ilişkisi olması mümkündür. Araplar ve İranlılar Gürcüleri "Kurc" veya "Gurc" diye adlandırmaktadırlar. Batı Avrupalılar bu biçimlerden "Georgians" (Gürcüler) adını çıkarmış ve bunu yanlış biçimde ülkenin sahibi ve koruyucusu olan Aziz Giorgi ile ilişkilendirmeye çalışmışlardır (Lang, 1997:16).

Kökenleri Hitit uygarlıkları ile ilişkilendirilen Gürcülerin tarihi, 4000 yıl önce Avrupa ve Önasya'ya göçen Kafkas kavimlerine dayanmaktadır. M.Ö. 1200 sonrası, Hitit İmparatorluğu'nun çöküşünden hemen sonraki yıllarda, Asur'un tarihi kayıtları Gürcülerin öncüleri sayılabilecek egemenler ve aşiretler hakkında somut veriler sağlamaya başlamıştır. Bu halklardan önde gelenlerden biri Gasgas veya Kaşki diye anılan, Karadeniz'in güney kıyılarında yaşayan yarı barbar bir halktı. Bunlarla ilişkili olan Alzi ile Purulumzi bölgelerindeki Murat nehri boyunca uzanan yukarı Fırat bölgesinde yerleşmeye çalışan Muşkiler bir diğeri idi. Muşkiler Asurlulara yenilginin ardından bölündüler, bir kol batıya doğru ilerleyerek Kızılırmak bölgesine yerleşti, diğer kol ise kuzeydoğu Transkafkasya'ya doğru çekildi ve Güneybatı Gürcistan'a yerleşerek önde gelen Gürcü kabilesi Meshilerin çekirdeğini oluşturdu, bu kabilenin başkenti Samtshe'dir. Bir diğer önemli unsur, Asur kaynaklarınca Daiaeni (Daiani) konfederasyonu adı verilen, Urartularca Diauehi(Diaohi) ve Yunanlılarca Taohi olarak adlandırılmış halktır (Lang, 1997:50-52). Bu aşiretler bugün yaşayan Gürcü halkının temelini oluşturan halklardır.

İÖ VI. yüzyılda Batı Gürcistan bölgesinde güçlü Kolheti Krallığı kurulmuş; İÖ III. yüzyıl başlarında ise Doğu Gürcistan'da Kartli Krallığı kurulmuştur (Vaçnadze, Guruli, Bahtadze, 2004). Bu bölgede üç bin yıldan beri Gürcü boyları yaşıyorlardı. Bu dönemde Gürcü boyları Doğu Gürcistan'ın merkezi bölümünü ve devamındaki Batı Gürcistan bölümünü tutmuşlardı. Kartli Devleti'ni güçlendirmek ve boş toprakları kullanabilmek için bu dönemlerden başlayarak 20. yüzyıl sonlarına kadar bölgeye; Ermeniler, Oslar, Azeriler, Aisoniler, Kürtler, Yunanlılar, Ukraynalılar, Ruslar ve Yahudiler yerleştirilmiştir (Miminoşvili, 1998/1999:75-79). Bunlar hep beraber barış içinde yaşıyorlardı. Kültürü ve günlük hayatı paylaşıyorlardı.

Sınırlı bir coğrafi bölgede Gürcüler çok sayıda farklı bölgesel kültüre ve diyalekte sahipti. Kartveliler ilk dönemlerde üç ana linguistik kola ayrılmışlardır, bunlar İberler veya asıl Gürcüler, Svanlar ve Megrel-Lazlardır. Megreller ve Lazlar Karadeniz'in ikinci dereceden tropikal ikliminde yoğunlaşmışlar, Svanlar yüksek Kafkas vadileri arasında bağımsız kabileler

oluşturmuşlar, bu arada egemen İber-Gürcüler de Kartli, Kaheti, Samtshe, İmreti gibi modern eyaletleri ve bunlara bitişik kimi alanları kaplamışlardır (Lang, 1997:20-21).

Antropolojik açıdan Gürcüler, Svanlar ve Megrel-Lazlarla birlikte "Ponto-Zagros" diye adlandırılan grupta yer alırlar ve palaeo-Kafkas halkları içinde ortada bir yer işgal ederler (Lang, 1997:19).

Gürcüce, Svanca ve Megrel-Lazca birlikte Kafkas dil ailesinden İber-Kafkas grubunu oluştururlar. Kafkas dilleri Hint-Avrupa dillerinden, Türk ve Sami dil ailelerinden, zaman içinde birçok kelime ve yapılar almış olmasına rağmen, bu dillerden tamamen farklıdır (Lang, 1997:20-21).

1.2 Abhazların Etnik-Kültürel Kökeni ve Dili

Abhazlar Gürcistan'ın Karadeniz ile Kafkaslar arasında kalan bölgesinde yaşamakta olup Kuzey Kafkasya yerli halklarına mensupturlar (Bolat, 2006:326).

Abhaz-Adige zümresinden bir Kafkas kavmi olan Abhazlar kendilerine Apsua derler. Abhazlar beş boya bölünmüşlerdir. Bunlar Karadeniz kıyısı boyunca kuzeyden güneye Cigetler, Abzıblar, Ahçipsalar'dır. İç kesimlerde ise kuzeyde Zamballar (Hırps ya da Tzaballar) güneyde Aybgalar'dır. 14-15. yüzyıllarda Abhazlardan ayrılarak Kafkas dağlarının kuzeyine göç eden ve kendilerine Aşuva, Aşkaruva adlarını veren bazı etnik gruplar Abaza (ya da Abazin) adıyla tanınmaktadırlar (Tavkul, 2007:129).

Abhaz uygarlığını oluşturan kültür Kuban-Kolkhide kültürüdür. Kökleri M.Ö. 2000 yıllarına kadar uzanır. Kuzey Kafkasya'da ilk yerleşik halklardan olan Kuban kültürü, kendisinden bir süre sonra ortaya çıkan Kolkhide kültürünü etkilemiş Adige-Abhaz kültürel özelliklerine bürünmüştür. M.Ö. 1200 ile 1100 yıllarında açığa çıkan Kolkhide kültürünün etki alanları Abhazya'daki Kuzey Kafkas sıra dağlarından Karadeniz sahillerine kadar uzanmaktaydı. Abhazlar Kolkhide krallığı içerisinde, Svanlar, Lazlar, Migreller ve Gürcülerle birlikte yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Saltık, 2000:103-105).

M.Ö. 13-12. yüzyıllarda kurulmuş olan Kolhide Krallığı'nda yaşayan Abhazlar M.S. 2. yüzyılda bu krallığın Romalılar tarafından yıkılmasıyla Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girmişlerdir (Tavkul, 2007:125).

Sonraki yıllarda Abhazya İranlıların ve Bizanslıların sık sık istilalarına uğramış, Abhazlar çetin ve amansız savaflara maruz kalmışlardır. Abhazya 4. yüzyılda Eğrisi Krallığı bünyesinde birleşmiştir. Sonraki yıllarda Abhazlar Eğrisi Krallığına karşı çıkmışlar ve 5. ve 6. yüzyıllarda Romalıların vassalı olmuşlardır. Bizanslılar ile Araplar arasında yaşanan savaşların sonunda, 8. yüzyıla girildiğinde Araplar Abhazya'yı tamamen işgal etmişlerdir (Saltık, 2000:105-111).

Abhaz dili başka köklere yakın olan dillerle (Abaza, Ubih ve Kabardey) Batı Kafkas (Abhaz-Adige) grup dilini oluşturur ve 700 bin kişi bu dilde konuşmaktadır. Dilbilimciler Abhaz – Adige anadilinin oluşumunu 3. binyıla ilişkilendiriyorlar. Bu dilin üç ana dala bölünmesi (Abhaz-Ubih-Adige) aşağı yukarı 4 bin yıl önce başlamıştır. N.S.Trubetskoy'un 50 yıl önce ortaya attığı teze göre Batı Kafkas dilleri Doğu Kafkas dilleriyle aynı köktendirler (Çeçen, İnguş, Avar, Lezgi, Lak, Dargi, Tabasaran vb.) ve Kuzey Kafkas dil ailesini oluştururlar (Kafkas Derneği, 2002).

1.3 Gürcülerin ve Abhazların Dini

Dinleri konusunda ise halen bir takım tartışmalar vardır. Abhazların Müslüman, Gürcülerin de Hıristiyan olduğu açıklamasıyla bu iki toplum arasındaki anlaşmazlıkların tipik olarak iki dinin çatışması şeklinde basitleştirilmesi kimi araştırmacılar tarafından kabul edilirken, kimileri şiddetle karşı çıkmaktadır.

Bugün büyük çoğunluğu Hıristiyan Ortodoks olan Gürcülerin Hıristiyanlığa geçişi, Büyük Constantinus döneminde M.S. 330 yıllarında gerçekleşmiştir (Lang, 1997:83). Bu yüzyılda Bizans düşüncesinden çok etkilenmiş bir Hıristiyanlık kültürü Gürcistan'da yayılmaya başlamıştır. 5. yüzyılda bağımsız bir Gürcistan kilisesinin kurulmasıyla Gürcistan'daki misyonerlik hareketleri kuzeye, dağlık bölgeye, yani Kafkasya'ya doğru yön değiştirdi. Sarp dağ yamaçlarında kurulan manastır ve kiliselerle, burada

Hıristiyanlığı yerleştirmek için sarf edilen ilk gayretler Kafkas halkları üzerinde büyük etki yapmıştır (Tavkul, 2007:443).

Abhazlar ise 5. ve 6. yüzyıllarda Doğu Roma İmparatorluğu'nun vassalı olmuşlardır. Roma Kralı Justinyen Abhazları Hıristiyan yapmak için Abhazya'nın en büyük ve güçlü ticaret merkezleri olan Pitsunda, Gagra ve Sohum kalelerini işgal etmiş, buralara en ünlü Roma komutanları ve din adamlarını yerleştirmiştir. Bu çalışmalar sonucunda Abhazlar Hıristiyanlığı benimsemişlerdir (Saltık, 2000:105-111).

8. yüzyılda Abhazlar Gürcü kilisesine bağlanmıştır (Bolat, 2006:326). 1587'de Abhazya toprakları Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçince de bölgede Müslümanlık yaygınlaştırılmaya başlanmıştır (Saltık, 2000:112-116).

Bugün Abhazların büyük bir kısmı Hıristiyan, bir kısmı da Müslümandır. Ancak Abhazlar arasında her iki dine ait inançlar arasında, çok güçlü bir temele sahip eski çok tanrılı inançların ince bir tabakası yer almaktadır (Tavkul, 2007:429).

1.4 Altıncı Yüzyıl ve Sonrası Abhazya'da Gelişmeler

6. yüzyılda Abhazlar ve Gürcüler, Bizans ve İran'a karşı özgürlük ve bağımsızlık için birlikte savaşmışlardır (Miminoşvili, 1998/1999:136-137). 8. yüzyıl sonlarında ise Abhaz Kralı II. Leon beyliğini Abhaz Krallığı olarak ilan etmiştir. 9. ve 10. yüzyıllarda ülke sınırları içerisinde çok farklı etnik gruplar bulunuyordu. 10. yüzyılda Abhaz toprakları daha da genişlemiştir. 10. yüzyıldan itibaren Abhaz Krallığı ile Ermeni ve Gürcü krallıkları arasında zorlu yıllar dönemi başlamıştır. Bu dönemlerde Abhaz kralı III. Konstantin Gürcistan topraklarına hakim olmuştur. İç karışıklıklar sonucu 11. yüzyılın sonlarına doğru Abhaz Krallığı, denetimindeki Gürcistan topraklarını kaybetmiştir (Saltık, 2000:111-112).

Abhaz Krallığının yıkılması sonucu, iktidara Gürcü Bagrationi hanedanı geçmiş ve Gürcü Krallığı kurulmuştur. Gürcü Krallığının da Moğol istilası sonucu yıkılması ile Abhazya 15. yüzyılda tekrar bağımsızlığına kavuşmuştur (Diaspora ve Entegrasyon Enstitüsü, 1998).

Daha sonraki yüzyıllarda Gürcü krallığının bünyesine Abhazya da eristavlık olarak giriyordu. 16.-18. yüzyıllarda Gürcistan ayrı prensliklere bölünmüştür. Bu dönemde Abhazya Odişi Prenslğine bağlıydı. Daha sonra ise kendisi ayrı bir prenslik olmuştur (Miminoşvili, 1998/1999:136-137).

1587'de Abhazya toprakları Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. Bu dönemde Abhaz-Gürcü ilişkileri de iyi gitmiyordu. Osmanlı - Gürcü savaşı başlamıştır. Daha sonra bu savaş, Osmanlı-Rus savaşlarına dönüşmüştür. Abhazya yaklaşık üç asır Osmanlı İmparatorluğu yönetimi altında kalmış, 18. yüzyılda Abhazya'yı Ruslar yeniden işgal etmiştir (Saltık, 2000:112-116).

Abhazlar, 1810'dan 1864'e kadar Rus-Kafkas mücadelesinde yer almışlar, mücadelenin kaybedilişinin ardından diğer Kafkas halkları ile beraber Osmanlı topraklarına sürülmüşlerdir (Bolat, 2006:326). Rusların bütün Kuzey Kafkasya'yı işgali 1864 yılında tamamlanmıştır. Abhazya'nın batısındaki Abhazların tümü Osmanlı topraklarına yerleştirilmişlerdir. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonucu ikinci büyük zorunlu göç ve sürgün ile binlerce Abhaz Anadolu'ya yerleştirilmiş ve Abhaz topraklarına Ruslar, Gürcüler ve Ermeniler yerleştirilmişlerdir (Saltık, 2000:116-117).

Göç ettirilen nüfus yerine Rus yanlısı grupların bölgeye yerleştirilmesi, geri kalan nüfusun Ruslaştırılması politikalarının uygulanması süreci ile bölgedeki dengenin Rusya lehine bir daha değiştirilemeyecek biçimde yeniden kurulması hedeflenmekteydi. Bu çerçevede bölgede kalan Kuzey Kafkasyalı nüfusun bir kısmı da 1898 ve 1906'da yeni sürgünlerle Osmanlı topraklarına göç etmek zorunda kalmışlardır (Çelikpala, 2006:92-93).

Abhazya'da 1870'li yıllarda nüfusun büyük çoğunluğu Abhazlardan oluşuyordu. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra bölgenin nüfus yapısı değişmeye başlamıştır. Savaş sonrasında 32 bin Abhaz'ın Kafkasya'yı terk ederek Osmanlı topraklarına sığınması ve Müslüman Abhazların Türkiye'ye göç etmelerinden sonra topraksız Gürcü köylülerinin Batı Gürcistan'dan Abhazya'ya göç ederek yerleşmeleri sonucunda 1897 yılında Abhazya nüfusunun % 55.3'ü Abhazlardan oluşurken % 24.4'ü Gürcülerden oluşur

hale gelmiştir (Tavkul, 2002:64). Bu sürgünlerle Abhazyaya farklı dilleri, kültürleri, etnik toplulukları barındıran bir coğrafya haline gelmiştir.

Bunların yanında Gürcistan, 1783'te Çarlık Rusyası'nın vassalı olmuş ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB)'nin dağılmasına kadar Rus yönetimine yakınlığını sürdürmüştür (Kanbolat, 2008:52).

1.5 1917 Bolşevik İhtilali Sonrası

Abhazlar 1917 Bolşevik ihtilalinden sonra, Çarlık Rusyası yıkıldığında, kuzeyde yaşayan Kafkasya halkları ile bütünleşme çalışmalarına girmişlerdir. 1 Mayıs 1917'de Terekale (Vladikavkaz) şehrinde toplanan Kuzey Kafkasya Halkları Kurultayı'na Abhazyaya delegeleri de katılmışlardır. 11 Mayıs 1918'de kurulan Birleşik Kafkasya Cumhuriyeti'nin devlet sınırları Abhazyaya'yı da kapsıyordu ve bu cumhuriyetin bayrağındaki yedi yıldızdan biri Abhazyaya halkını simgeliyordu (Tavkul, 2002:64).

Çarlığın yıkılması ve Bolşevik ihtilalini takiben 26 Mayıs 1918'de Gürcistan bağımsız bir devlet kurarak Almanların himayesine sığınmıştır. Fakat 1918'de Almanların 1.Dünya Savaşı'nda yenilmesi üzerine İngilizler Gürcistan'ı işgal etmişlerdir. Müttefikler 1920'de Gürcistan'ın bağımsızlığını tanımışlardır. 25 Şubat 1921'de ise Sovyet Kızıl Ordusu Gürcistan'ı işgal ederek Tiflis'te Sovyet rejimini kurmuştur (Tavkul, 2002:64).

Abhazyaya Bolşevik temsilcileri 28 Mart 1921'de, Bolşevik Partisi Merkez Komitesi Kafkasya Konferansı düzenlemiştir (Saltık, 2000:118). 31 Mart 1921'de Abhazyaya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmiş, 21 Mayıs 1921'de Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Abhazyaya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımıştır. Abhazyaya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Aralık 1921'de iki devlet arasındaki ilişkilere temel oluşturan Birlik Antlaşmasını imzalamışlardır. Buna göre Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve Abhazyaya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti aralarında askeri, siyasi ve ekonomik alanlarda birliğe girmiş olacaktı. Daha sonra Abhazyaya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Aralık 1922'de SSCB'nin kuruluşunda yer almıştır (Cergenia, 2001).

1925 tarihli Anayasası, Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin bağımsız bir devlet olduğunu ve kendi isteği ile katıldığı SSCB'den kendi isteği ile ayrılma özgürlüğüne sahip olduğunu belirlemiştir (Mert, 2004:52).

1931'de ise Stalin Abhazya'yı Özerk Cumhuriyet olarak Gürcistan'a bağlamıştır. Abhazlara göre, 1937-53 dönemi Abhazya için soykırım ve asimilasyon yıllarını muhteva etmiştir (Bolat, 2006:326).

Abhazya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin, Abhazya Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne dönüştürülmesi, yani Cumhuriyet statüsünün Özerk Cumhuriyet statüsüne indirgenmiş olması ve aynı dönemde hem Stalin yönetiminin hem de Gürcü yönetiminin Abhazlar üzerinde uyguladığı kötü politikalar ve zorlamalar Gürcü ve Abhaz toplumları arası düşmanlığı pekiştirmiştir.

Bu yıllarda Abhazya'da, Abhaz dili, eski coğrafi yer adları, alfabe, tarih ve kültür de değiştirilmeye başlanmıştır. Aynı yıllarda Batı Gürcistan'dan Abhazya'ya kitle halinde göçler yaptırılmış, Abhazya'nın Oçamçira, Gudavta ve Gagra bölgelerinde Gürcüler çoğunluk haline getirilmişlerdir. Bu suni artış sonucunda 1939-1959 yılları arasında Abhazya'da Gürcü nüfusu 70 bin kişi artarken, Abhaz nüfusu sadece 5 bin kişi çoğalmıştır. Bunların yanısıra aynı dönemde Abhazya'da hükümet, parti ve Sovyet organlarında hiçbir Abhaz bulunmuyordu (Tavkul, 2002:65).

1970'li yılların sonlarından itibaren Abhazlarla Gürcüler arasında gittikçe artan şiddetiyle çatışmalar yaşanmış ve Abhazlar sürekli olarak Rusya'ya bağlanma talepleriyle Moskovo'ya başvurmuşlardır (Çelikpala, 2006:113-114). Bunun üzerine 1978'de Abhazya'nın durumunu bir nebze düzelten anayasa kabul edilmiştir (Bolat, 2006:326).

Bu dönemde Moskova, Abhazlara büyük ölçüde ekonomik, siyasi ve kültürel tavizler vermek zorunda kalmıştır. Örneğin, Sohum'da bulunan Pedagoji Enstitüsü, Abhaz Devlet Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. Sohum'da Abhazca yerel televizyon yayınları başlamış, Abhaz Devlet Halk Dansları Topluluğu ve Abhaz Devlet Tiyatrosu kurulmuş, Abhazya'ya ekonomik yatırımlar yapılmıştır (Tavkul, 2002:66-67).

1979 yılı sayımlarına göre Abhazya'da sürekli yaşayan insan sayısı 486.000 kişidir. Bunlardan 213 bini Gürcü(%43,99), 83 bini Abhaz(%17,1), 80 bini Rus (%16,4), 73 bini Ermeni(%15,1)'ydi. Bunun yanında Ukraynalılar, Yunanlılar, Estonyalılar ve diğer milletler de yaşamaktaydı. 1989 yılı sayımlarına göre, nüfus 525 bine ulaşmıştır. Bunların 243 bini Gürcü(%45,7), 93 bini Abhaz(%17,8), 76 bini Rus'tur(%14,6) (Miminoşvili, 1998/1999:137). Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere nüfus oranı hızla Gürcüler lehine değişmiştir.

1.6 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Dağılması Sonrası

SSCB dağıldığında, eski Sovyet Cumhuriyetlerinin bağımsızlıkları tanınmış, fakat Sovyet Cumhuriyetlerinin altında yer alan Özerk Cumhuriyetlerin bağımsızlık talepleri tanınmamıştır (Cergenia, 2001).

Sovyetler Birliği'nin dağılması sürecinde Gürcü parlamentosu, Şubat 1989, Mart ve Haziran 1990 tarihlerinde olmak üzere aldığı kararlarla Gürcistan'ın bağımsız ve egemen bir devlet olduğunu ilan etmiş, Gürcistan'da üniter bir siyasi yapının kurulacağını açıklamıştır. Bu doğal olarak Abhazya ve Osetya'nın statüleriyle ilgili olarak ciddi sıkıntılar yaşanacağını ilk habercisi olmuştur (Çelikpala, 2006:113-114).

9 Nisan 1991'de Gürcistan Yönetimi "Gürcistan'ın devlet bağımsızlığının yeniden kurulduğuna dair sözleşme"yi kabul etmiş, Şubat 1992'de 1978 Anayasası'nı yürürlükten kaldırmış ve Sovyet öncesi 1921 Anayasası'na döndüğünü ilan etmiştir (Cergenia, 2001). Gürcistan'ın bağımsızlığı uluslararası toplum tarafından da tanınmıştır.

26 Mayıs 1991'de yapılan ilk genel seçimle, Zivard Gamsakhurdia Gürcistan devlet başkanı seçilmiştir. Gürcistan'ın iç sorunları alevlenmiş, önce Gamsakhurdia'ya karşı başlayan çatışmalar, giderek bir iç savaşa dönüşmüş ve şiddetlenerek ülke geneline yayılan olaylar sonucunda, Ocak 1992'de Gamsakhurdia ülkeden kaçmıştır (Çiloğlu, 1998).

Ekim 1992'de yapılan seçimlerle, Sovyetlerin son dışişleri bakanı olan Edvard Şevardnadze, doğduğu toprakların, bağımsız Gürcistan'ın Cumhurbaşkanı olmuştur. Edvard Şevardnadze Batı'ya açık bir politika

izlemiştir ve ülke 1991'den 2003'e kadar 12 yıl boyunca onun yönetiminde kalmıştır (Avar, 2007:205-206).

Bu gelişmeler yaşanırken, Abhazlar'ın 19 Mart 1989'da, Abhazya'nın müstakil Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olması gerektiğini içeren ve 30 bin kişi tarafından imzalanan bir mektubu açıklamaları, buna karşı Tiflis'te Gürcülerin yaptığı gösterilerde 19 silahsız Gürcü göstericinin Sovyet askerleri tarafından öldürülmesi, ayrıca Gürcülerin Abhaz Devlet Üniversitesi'nin Gürcü bölümünü Tiflis Devlet Üniversitesi'nin bir bölümü yapmaya çalışmaları 22 kişinin ölümüyle sonuçlanan çatışmaların patlak vermesine neden olmuştur (Tavkul, 2002:67).

Gelişmeler karşısında önce, 25 Ağustos 1990'da Abhazya yönetimi, Abhazya'nın Devlet Egemenliği Deklarasyonu'nu ve Abhazya'nın devlet yapısının korunmasının hukuki garantileri hakkındaki kararı kabul etmiştir (Cergenia, 2001). Bu karar ile Gürcistan SSC Yüksek Konseyi tarafından SSCB'den ayrılma sürecinde alınan "Abhazya'nın Gürcistan bünyesine dâhil edilmesi" kararının yasal dayanağı ortadan kaldırılmıştır (Tavkul, 2008:1-2).

Abhazya da aşağı yukarı Gürcistan'ın yaptığını yapmış, kendi parlamentosunda 1925 Anayasası'na döndüğünü ilan etmiştir ve bu anayasaya göre de Abhazya Gürcistan ile bir federe devlet statüsündedir (Dolay, 2001:201). Abhazya, Sovyetler Birliği tarafından alınan karar doğrultusunda; "SSCB ile birlikte olma ya da olmama kararı"nın verileceği 17 Mart 1991 referandumuna katılmıştır (Ceyişakar, 2004). Referandumda Abhaz seçmenlerin % 52.3'ü oy kullanmıştır. Oy kullanan Abhaz seçmenlerden % 98.6'sı birlik içindeki bağımsız cumhuriyetler içinde kalınmasına "Evet" oyu kullanmıştır (Hewitt, 1991).

SSCB'nin 1991 tarihinde resmen dağılmasının ardından Abhazya parlamentosu 23 Temmuz 1992'de aldığı kararla, Abhazya Özerk Cumhuriyeti'nin ismindeki "Sovyet Sosyalist ve Özerk" sıfatını kaldırarak, SSCB'den ayrılarak bağımsız bir cumhuriyet olan Gürcistan'dan bağımsızlığını ilan etmiştir (Mert, 2004:53).

Egemenliğini ilan eden Abhaz tarafı, bu durumu ve Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün nasıl olacağı; bir konfederasyon mu yoksa federasyon mu öngördüğünü müzakere etmek üzere 12 Ağustos 1992'de toplanma talebini Gürcü yetkililerine ilettiyse de sonuçta 14 Ağustos 1992 günü Gürcü birlikleri Abhazya'ya girmiştir (Çelikpala, 2006:115). Gürcü-Abhaz çatışması fiilen başlamıştır.

Olayları başlatan kıvılcım, çeşitli silahlı grupların demiryolu trafiğini engellemesiyle bağlantılıdır. Hattın kullanımının sağlanması için Abhazya'nın güneydoğusuna ufak bir milis grubunun gönderilmesi konusunda Tiflis ve Sohum yönetimi ilk önce anlaşmaya varmışlardır. Ne var ki Abhazlar gönderilecek "küçük güvenlik gücünün" tanklar ve uçaklardan oluşan bir işgal ordusu şeklini alacağını, tüm Abhaz sahillerini bombalayarak Sohum'a kadar ilerleyeceğini akıllarından bile geçirememişlerdir (Dolay, 2001:202).

Çatışmalar sonrası yapılan ateşkesin ardından 17 Ağustos'ta Gürcü askerler Sohum'dan çekilmiş, ancak 18 Ağustos'ta Gürcü muhafız birlikleri tekrar Sohum'a girmiş ve Abhaz parlamento binasını top ateşine tutmuşlardır.

3 Eylül 1992'de Moskova'da Rus Yönetiminin arabuluculuğu ile, Gürcistan yönetimi ve Abhaz liderleri bir görüşme gerçekleştirmiştir. Fakat bu görüşmelerin sonucunda imzalanmış olan belge etkin olamamış ve savaş devam etmiştir. 27 Temmuz 1993'de Soçi'de ateşkes antlaşması imzalanmış fakat Gürcistan güçlerinin çekilme konusunda gecikmesi nedeniyle Abhaz güçlerinin 15 Eylül 1993'de başlayan saldırıları neticesinde ateşkes bozulmuş, Abhazlar Sohum'u ele geçirmiş ve Abhazya sınırı doğal sınır olarak ortaya çıkan İnguri Nehri'ne dayanmıştır (Mert, 2004:53).

Savaşta Abhaz ordusunda sadece Abhazlar değil, Rus İstihbarat Teşkilatı tarafından organize edilmiş Çeçen-İnguş, Oset ve Rus Kazaklarından oluşan paralı askerler de Gürcistan'a karşı savaşıyordu. Ayrıca Kafkasya halklarından Çeçenler, Karaçaylılar ve Çerkesler de Abhazya'nın Gürcistan'ın değil, Kafkasya'nın bir parçası olduğuna inandıkları için gönderdikleri illegal silahlı birliklerle Gürcistan'a karşı savaşmışlardır (Tavkul, 2002:70).

Savaşın son bölümünde Abhazlar Gürcülerin savaşın başında hakimiyet kurdukları bölgeleri tekrar ele geçirmişler ve 30 Eylül 1993'de savaş başladığı yerde sona ermiştir. Gürcü-Abhaz savaşı bir yıldan fazla sürmüştür ve Abhazya'da yaşayan yaklaşık 250 bin Gürcü nüfusunun Abhazya'yı zorunlu olarak terk etmesi, 7 bin kişinin ölümü, Abhazya'nın ekonomik, siyasi ve sosyal anlamda kısıtlamalara maruz kalmasıyla sonuçlanmıştır (Kanbolat, 2007:8).

Gürcülerin önemli bir bölümünün Abhazya'yı terk etmesiyle, Abhazya'da savaş öncesi %18 civarında olan Abhaz nüfusu %37'ye çıkmıştır (Tavkul, 2007:27).

Çatışmalar döneminde Abhazya Ulusal Seferberlik ve Savunma Komitesi Başkanı olan Vladislav Ardzınba, 26 Kasım 1994'te Abhazya'nın ilk devlet başkanı seçilmiştir (Kafkasevi, "Vladislav Ardzınba", 09.03.2010).

Savaş sonrası Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT) üyeliği gündeme gelmiştir. Geçmiş Sovyet Cumhuriyetlerinin oluşturduğu bölgesel bir teşkilat olan ve 21 Aralık 1991 tarihinde kurulmuş olan Bağımsız Devletler Topluluğu(BDT)'na başlangıçta, Beyaz Rusya, Rusya, Ukrayna, Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Türkmenistan, Tacikistan ve Özbekistan üye olmuştur. Gürcistan ise BDT'ye Aralık 1993'de üye olmuştur (Bağırzade, 2008).

Gürcistan başlangıçta teşkilata üye olmak istememekteydi. Batı'ya dönük bir politika izliyor, Rusya etkisindeki, SSCB'nin zayıflatılmış devamı niteliğindeki bu oluşumda yer almak istemiyordu. Fakat Rusya'nın, Gürcistan'daki Abhazya ve Güney Osetya bölgelerindeki sorunlar üzerine etkinliği ve bunu Gürcistan'a karşı kullanması sonucu Gürcistan Bağımsız Devletler Topluluğu'na katılmak zorunda kalmıştır. Gürcistan BDT'ye girmenin yanında topraklarında bulunan Vaziani, Gudauta, Ahılkelek ve Batum Rus askeri üslerine de izin vermek zorunda bırakılmıştır. Gürcistan'daki Rus üslerinin boşaltılması ancak Kasım 2007'de son Rus üssü olan Batum üssünün Gürcistan'a devri ile gerçekleştirilebilmiştir.

Savaş sonrası, meydana gelen gelişmeler ve Rusya'nın baskılarıyla Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu'na girmesi, Gürcistan topraklarında Rus askeri üslerine izin verilmesi gibi gelişmelerle birlikte Gürcistan'ın desteğini alan Rusya başta olmak üzere, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri, Abhazya'ya karşı ambargo ve baskı uygulamaya başlamıştır (Çelikpala, 2006:116).

Ambargo uygulaması 21 Aralık 1994'te Abhazya'nın Rusya sınırının, Rusya hükümetinin emriyle kapatılmasıyla başlamıştır (Tavkul, 2002:71). Abhazya ağır ekonomik yaptırımlarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Çeçen Savaşı'nda Çeçenleri desteklediği iddiaları, Aralık 1995'den itibaren ambargonun sertleşmesini ve Abhazya'nın tecrit altına alınmasını beraberinde getirmiştir (Çelikpala, 2006:116). Ablukayla birlikte Abhazya sınırları kapatılmış, posta ve iletişim olanakları kilitlenmiş, insanların giriş çıkışları bile yasaklanmıştır (Dolay, 2001:202).

Gürcü ve Abhaz yönetimleri arasında karşılıklı kabul edilebilir bir çözüme ulaşmak için görüşmeler ancak savaşın sona ermesinden iki ay sonra gerçekleşmiştir. İlk görüşme 1 Aralık 1993'de Cenevre'de gerçekleşti. 1993'ten günümüze gelinceye kadar Birleşmiş Milletler(BM) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)'nin de dahil olduğu görüşmeler trafiğinde 350'nin üzerinde durak yapılmış ve 400 civarında belge imzalanmıştır. 1 Aralık 1993, 11-13 Ocak 1994 ve 22-25 Şubat Cenevre görüşmeleri, 7-9 Mart New York görüşmesi iki taraf arasındaki anlaşmazlığın görüşmeler yoluyla halledilmesi yönünde görüş birliğiyle son bulmuştur. 29-31 Mart 1994 Moskova görüşmelerinde Abhazya'yı terkeden mültecilerin geri dönüş prosedürleri üzerine konuşulmuştur. 4 Nisan 1994 Moskova'da BM Genel Sekreteri'nin Gürcü-Abhaz sorununa ilişkin özel temsilcisi E. Burunner, Rusya temsilcisi B. Postukhov, AGİT temsilcisi V. Manno'nun gözetiminde biraraya gelen taraflar politik çözüm yolunu benimserken ayrıca mültecilerin geri dönüşü konusunda BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne yetki devrinde bulunmuşlardır. Şevardnadze-Ardzınba görüşmesi ise 14 Ağustos 1994'te Moskova'da gerçekleştirilmiştir. 31 Ağustos 1994 Cenevre görüşmesi ise Gürcü askerlerin Kodor'u terk etmelerini öngörüyordu. Ayrıca savaşa

katılanlar ve suç işleyenler hariç Abhazya'yı terk edenlerin Gali bölgesine dönmesini uygun gören bir anlaşmaya varıldı. 16 Eylül 1994'te iki ülke liderleri Novy Afon'da buluşarak eskiden alınan kararların geçerliliğini yinelerken Transkafkasya Demiryolu'nun yeniden canlandırılması üzerinde durmuşlardır. Sohum'da 17 Eylül 1994 tarihinde yapılan görüşmelerde ise Gürcüler Kodor'u terkedinceye kadar geri göç işlemlerinin durdurulmasına karar verilmiştir. Şevardnadze-Ardzınba arasında 19 Eylül 1994'te Soçi'de yapılan görüşmede Yeltsin de bulunmuştur (Taştekin, 2001).

19 Mayıs 1998'de tekrar yaşanan çatışmaların ardından, Abhazya Gali bölgesine ağır silahlar ve tanklarla girmiştir. 30 bin Gürcü, Abhazlar tarafından köylerinden sürülmüşlerdir. BDT bayrağı altında bulunan Rus barış gücü askerleri olaylara seyirci kalmışlardır. 15 Şubat 1999'da Abhazya yönetimi Gali bölgesine dönmek isteyen göçmenlere güvenlik garantisi verileceğini açıklamıştır. 1 Mart 1999 tarihinde Gürcü göçmenlerin Gali'ye dönüşleri başlamıştır. Abhazya yönetimi, göçmenlerin Abhaz polislerin gözetiminde evlerine döndüklerini ve güvenliklerinin sağlandığını açıklamıştır (Tavkul, 2002:73-75). Bu girişim Abhazya'dan göç ettirilen Gürcülerin küçük bir kısmını kapsamaktadır ve göçmen sorununun çözümü olamamıştır.

1999 Haziran ayı başlarında Abhazlar ve Gürcüler arasında kalıcı barış umudu tekrar doğmuştur. Birleşmiş Milletler Cenevre süreci çerçevesinde, Türkiye ve BM temsilcileri ile tarafların katılımıyla yapılan İstanbul'daki görüşmelerin ardından, taraflar 8-9 Haziran 1999'da ekonomik ve hukuki işbirliği konusunda hazırlanan protokolleri imzalamışlardır (Tavkul, 2002:75-76).

12 Ekim 1999'da yapılan referandumla Abhaz halkı %98 gibi yüksek bir oranla bağımsızlıktan yana oy kullanmıştır. Aynı yıl Abhazya'da yapılan ve Vladislav Ardzınba'nın tekrar Devlet Başkanı seçildiği başkanlık seçimiyle beraber uyuşmazlık tekrar tırmanma sürecine girmiştir. BM ve Gürcistan yapılan başkanlık seçimlerini yasadışı olarak değerlendirmiştir (Demir, 2008:8).

15-16 Mart 2001'de Yalta'da taraflar biraraya gelmiş, toplantılarda daha önce karara varılıp da yürürlüğe konamamış hususlar tekrar masaya yatırılmış, geçmiş teyit edilmiştir (Taştekin, 2001).

Abhazya konusunda bu gelişmeler yaşanırken, Gürcistan'da, Şevardnadze, 2003 yılının Kasım ayındaki genel seçimlerden de zaferle çıkmıştır. Ama halkın ve Batı müttefiklerinin desteğini kaybetmiştir. 2003 yılında Sovyetlerin deneyimli politikacısı, Gürcistan'ın lideri Şevardnadze, genç bir politikacı tarafından itilip kakılarak parlamentodan uzaklaştırılmıştır. Kafkaslar'da ilk turuncu darbe yaşanmıştır. 36 yaşında, Amerika Birleşik Devletleri(ABD)'nden diplomalı Mihail Saakaşvili, Gürcistan'ın yeni devlet başkanı olmuştur (Avar, 2007:205-206). Saakaşvili, haç gibi tuttuğu bir gül dalıyla meclise girmişti; bu nedenle Amerika'lı para spekülâtörü George Soros'un projesi ile gerçekleşen Soros darbesinin adı "Gül Devrimi" olarak kalmıştır (Avar, 2008:181).

Abhazya'da 03 Ekim 2004 tarihinde gerçekleşen Devlet Başkanlığı seçimlerinde, Sergey Bagapş'ın yüzde 50.08 oy oranıyla yeni "Cumhurbaşkanı" seçildiği açıklanmıştır. Açıklamanın ardından, seçimin güçlü adaylarından eski Başbakan Raul Hacimba'nın sonuçlara itiraz ederek, seçimlerin yenilenmesi için başvuruda bulunmasıyla zaten gergin ve karışık olan ortam daha da karışmıştır. Üç kere karar değiştiren Abhazya Yüksek Mahkemesi Başkanı Georgi Akaba'nın, Cumhurbaşkanlığı seçimlerini geçersiz sayarak, iki ay içinde tekrarlanması yolunda aldığı son karar ve Başkan Ardzinba'nın seçimlerin iptaline yönelik talimatnamesi çerçevesinde, "kararın Raul Hacimba taraftarlarının baskısıyla alındığı, Abhazya Güvenlik Konseyi'nin ise yetkinin Meclis'te olduğunu belirterek, Anayasa Mahkemesi'nin ilk kararı gereğince Sergey Bagapş'ın Cumhurbaşkanı olduğu" açıklamaları peş peşe gelirken, Bagapş taraftarlarının 29 Ekim 2004'te Abhazya Devlet TV'sini işgal ederek, seçimlerin yenilenmeyeceğinin ve Aralık ayının ilk haftasında Bagapş'ın yemin ederek Başkanlık görevini devralacağına açıklanmasıyla Abhazya bir iç çatışmanın eşiğine gelmiştir (Diplomatik Gözlem, "Abhazya Sorunu", 03.11.2004).

2004 seçimlerinde Rusya daha önceki gibi kendisine yakın bir iktidar istiyordu ve Raul Hacimba'yı destekliyordu. Yaşanan iç karışıklık ve Rusya'nın baskıları Abhaz halkının devlet başkanlarını seçmek için 12 Ocak 2005 tarihinde tekrar sandık başına gitmesine yol açmıştır. Ortaya çıkan iç savaş tehlikesi ise Bagapş'ın 12 Ocak seçimlerine, 3 Ekim seçimlerinde en çok oyu alan Hacimba ile tek liste ve ortak ekonomi programıyla katılması ile önlenebilmiştir. Buna göre, Bagapş devlet başkanlığına, Hacimba ise devlet başkanı yardımcılığına aday olmuş ve söz konusu ortaklık seçimi kazanmıştır. Aslında, Moskova'nın ağırlığını koymasından sağlanan bu çözüm, Rusya Federasyonu ile Abhazya halkı arasında bir uzlaşma sağlama çözümü olmuştur. Moskova'nın baskılarına rağmen, Abhazya devlet başkanlığı seçimlerinin beklenmedik bir biçimde sonuçlanması ile birlikte, ülkede meydana gelen sessiz devrim dünyada yankı bulmasa da Abhaz halkı yozlaşmış bir yönetim ve Rusya Federasyonu'nun gölgesinde kalmış bir Abhazya'dan kurtulmak istediğini, iktidar nimetlerini Moskova'nın desteği ile kullanan ve iktidarı bırakmak istemeyen yönetici sınıfı tasfiyede kararlı olduğunu seçim sandığında göstermiştir. Mart 2007'de yapılan parlamento seçimlerinde ise sonuçlar sürpriz olmamış ve milletvekillikleri Devlet Başkanı Sergey Bagapş ile Devlet Başkanı Yardımcısı Raul Hacimba'ya yakın adaylar arasında bölüşülmüştür (Kanbolat, 2007).

Gürcistan ve Abhazya arasındaki sorunun barışçıl çözümü konusunda seminer-diyalog türünde 8-14 Haziran tarihlerinde "Uzlaştırma Kaynakları" adlı İngiliz sivil organizasyon başkanlığında Avusturya'da görüşme gerçekleştirilmiştir (Ajans Kafkas, 2006).

Son dönemde Gürcistan'da Güller Devrimi'nden sonra yaşanan olumlu hava ve büyük halk desteği kalmamış olsa da 5 Ocak 2008'de yapılan seçimlerde Saakaşvili tekrar devlet başkanı olarak seçilmiştir (Akin, 2008:2).

Kosova'nın 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmesi ve pek çok ülke tarafından da bağımsızlığının tanınmış olması, Sergei Bagapş'ın 2008'de yaptığı; *"Kısa bir süre önce Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasıyla sonuçlanan son derece önemli tarihi bir sürece hep birlikte şahit olduk. Bu süreç, Abhazya Cumhuriyeti Devleti'nin Bağımsızlığı'nın da uluslararası*

camia tarafından tanınmasının uzun zaman almayacağı konusunda umutlarımızı daha da güçlendiriyor” açıklamasından da anlaşıldığı üzere, Abhaz yönetiminin azim ve umutlarını arttırıcı bir etki yaratmıştır.

Rusya 6 Mart 2008'de Abhazya'ya uygulanan yaptırımları tek taraflı olarak kaldırmıştır. Bu durum Gürcistan'ın sert tepkisine ve Amerika Birleşik Devletleri ile birkaç Avrupa Birliği(AB) ülkesinin kınamasına sebep olmuştur. Kınamalara tepki olarak Abhazya parlamentosu 30 Nisan'da Devlet Başkanı Bagapş'a çağrıda bulunarak, BM genel Sekreterliği Gürcistan Dostları Grubu'na üye devletlerin temsilcileriyle görüşmeyi kesmesini ve Abhazya ile Gürcistan arasında devam eden barış görüşmelerine katılmamasını talep etmiştir (Çirikba, 2008).

2008 yılında Gürcistan'la ayrılıkçı bölgeler arasında gerginliği tırmandıran iki önemli gelişme yaşandı: 17 Şubat 2008'de Kosova bağımsızlığını ilan etti ve 2-4 Nisan'da Bükreşte yapılan NATO Zirvesi'nde Gürcistan ve Ukrayna için nihai üyelik kararı alındı. NATO'nun Bükreş zirvesinde Gürcistan'ın NATO üyeliği önündeki en büyük engelin ayrılıkçı bölgeler olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Gürcistan ayrılıkçı bölgelere federasyon önerisinde bile bulunmuştur (Cavid, 2008).

Nisan 2008'de Güney Osetya'nın, Gürcistan'ın güç paylaşımı teklifini reddederek bağımsızlık isteğini tekrarlaması gerginliği arttırmıştır. Takip eden haftalarda Gürcü ve Oset yerleşim birimleri arasında çatışmalar baş göstermiştir (Cumhuriyet, "Kafkasya'da Savaş", 09.08.2008).

Mayıs 2008'de Abhazya ile Gürcistan sınırında gerginlik tekrar had safhaya ulaşmıştır. Abhazlar Gürcistan'a ait pilotsuz keşif uçağını düşürmüş; Abhazya, Gürcü birliklerinin Abhaz topraklarına saldırı hazırlığında olduğunu iddia etmiştir. Gürcistan ise bölgede bir askerî operasyon niyetinde olmadığını dile getirmiştir (Yeniasya, "Gürcü-Abhaz Gerginliği", 06.05.2008).

1 Ağustos 2008'de Gürcü ve Oset güçler arasında çatışmalar yaşanmıştır. Çatışmalarda her iki taraftan da 20 kadar kişi yaralanmıştır. 7 Ağustos 2008 akşamı Gürcistan ordusu, Gürcistan'dan tek taraflı bağımsızlığını ilan eden Güney Osetya'ya girmiştir. Bunun üzerine de Rus

savaş uçakları Gürcistan'a saldırıya geçmiştir (Sabah, "Kafkasya'da Devler Savaşı", 09.08.2008).

Güney Kafkasya'da uzun zamandır beklenen savaş, 7-8 Ağustos 2008'de Gürcistan'ın ayrılıkçı bölgesi Güney Osetya'da kontrolü sağlamak üzere giriştiği operasyonla başlamış; kısa sürede kontrolü ele geçiren Gürcistan, Rusya'nın saldırısı ile 10 Ağustos'ta kendi toprağı olan Güney Osetya'dan çekilmek zorunda kalmıştır (Cavid, 2008).

Gürcü ve Oset güçler arasında başlayan çatışmalar, Gürcistan ve Rusya arasında bir savaşa dönüşmüştür.

Olayların ardından, Abhazya'nın Devlet Başkanı Sergey Bağaşp 1000 kadar Abhaz'ın, Güney Osetya'ya destek için yola çıktığını duyurmuştur (Cumhuriyet, "Kafkasya'da Savaş", 09.08.2008). 09 Ağustos 2008 günü Abhazya da Gürcistan'a cephe açmıştır. Abhazya yönetimi Dışişleri Bakanı Sergey Şamba "Abhaz silahlı kuvvetleri, Gürcüleri Yukarı Kodori bölgesinden çıkartmak için operasyon düzenledi" demiştir (Cumhuriyet, "Savaş yayılıyor", 10.08.2008).

Gürcü ordusu tarafından 2006'da düzenlenen operasyonla denetimin sağlandığı Abhazya'daki Yukarı Kodori bölgesi, Rus uçakları tarafından bombalanmıştır. Gürcü ordusunun yeniden bölgeye gireceğini savunan ayrılıkçı Abhaz güçleri, Tiflis'in kontrolündeki yerleşimlere topçu desteğiyle saldırmıştır (Hürriyet, "Abhazya'ya Sıçradı", 10.08.2008). Abhaz güçlerinin, Gürcistan topraklarına girerek İnguri Nehri üzerindeki köprüye bayrak diktiği belirtilmiş, Abhaz yekili Ruslan Kişmaria, "Sınır 1000 yıldır bu nehir boyunca uzanıyordu. Gürcistan yeni sınırı kabul etmek zorunda" demiştir (Cumhuriyet, "Bush Donanmayı Yolluyor", 14.08.2008).

AB dönem başkanı Fransa'nın Cumhurbaşkanı Nicholas Sarkozy'nin aracılık ettiği, her iki tarafın çatışma öncesi sınırlarına dönmesini içeren barış planı, 15 Ağustos günü Gürcistan, 16 Ağustos günü Rusya Federasyonu tarafından imzalanmıştır (Cumhuriyet, "Ateş Kesildi", 17.08.2008).

Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Dimitriy Medvedev 26 Ağustos 2008 günü Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tanıdıklarını açıklamıştır (Cumhuriyet, "Moskova Rest Çekti", 27.08.2008). Bütün diğer devletleri de bu bağımsızlığı tanımaya çağıran Rusya Federasyonu'nun bu kararı başta Tiflis ve ABD olmak üzere uluslararası toplumun tepkisine neden olmuştur.

Nikaragua da, Rusya ile birlikte Gürcistan'dan tek yanlı bağımsızlıklarını ilan eden Güney Osetya ile Abhazya'yı tanımıştır (Hürriyet, "Nikaragua", 04.09.2008). Abhazya'nın tanınması ABD ve AB başta olmak üzere Batı ülkeleri tarafından kınanmıştır.

Gelişmeler üzerine Gürcistan parlamentosu 18 Ağustos 2008'de ülkenin BDT'den çıkması yönündeki kararı almıştır (Cumhuriyet, "Gürcistan Bölünecek", 15.08.2008). Ekim 2008'de Gürcistan'ın ayrılma talebi BDT tarafından onaylanmıştır.

Savaş sonrası Bagapş, Rusya'ya Abhazya'nın doğu ve batı kesimlerinde yer alan Gudauta ve Oçamçire bölgelerinde iki ayrı üs verileceğini dile getirmiştir (Yeniasya, "Rusya Abhazya'da", 25.09.2008).

Gürcistan yönetimi de ABD ile yakın ilişkilerini sürdürmeye devam etmiştir. 09 Ocak 2009 tarihinde ABD ile Gürcistan arasındaki stratejik ortaklığa dair belge Washington'da iki ülke dışişleri bakanları tarafından imzalanmıştır (Tüm gazeteler, "Gürcistan'da ABD", 10.01.2009).

Nisan 2008 Bükreş zirvesinden sonra NATO için büyük umutlar besleyen Gürcistan yönetimi, Temmuz 2009'da, kendileri için NATO üyeliğinin artık hayal olduğunu açıklayacak derecede hayal kırıklığına uğramış ve NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer da Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO üyeliğine hazır olmadıklarını söylemiştir (Tüm gazeteler, "NATO:", 24.07.2009).

Ekim 2009'da Gürcistan'a resmi ziyaret gerçekleştiren ABD Savunma Bakan Yardımcısı Alexander Vershbow, ülkesinin Gürcistan'ın NATO üyeliği yolunda destek sağlamaya devam edeceğini belirtmiştir. Pentagon'un

uluslararası güvenlikten ve NATO ilişkilerinden sorumlu Bakan Yardımcısı Vershbow, Tiflis'in toprak bütünlüğünün korunmasının Washington için prensip meselesi olduğuna dikkat çekmiş ve "ABD'ye kendisini koruyabilecek güçlü, bağımsız ve egemen ortak bir Gürcistan lazım" şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir (Evrensel, "ABD Gürcistan'dan Vazgeçmiyor", 21.10.2009).

10 Eylül 2009'da Venezuela'nın Abhazya'yı tanımasının ardından, Pasifik ada devleti Nauru Cumhuriyeti, 15 Aralık 2009'da Abhazya'nın bağımsızlığını tanıyan dördüncü ülke olmuştur.

12 Aralık 2009'da Abhazya'da tekrar seçimler yapılmış ve Devlet Başkanı Sergey Bagapş, rakipleri eski Devlet Başkan Yardımcısı Raul Hacimba, işadamı Beslan Butba, Devlet Liman İşletmeleri Müdürü Zaur Ardızınba ve akademisyen Vitali Bganba karşısında %59.37 oy oranıyla ilk turda seçimi kazanmıştır. Seçimlere katılım yüzde 73.4 ile beklenenin üzerinde olmuştur. Bagapş rakiplerinin aksine seçim kampanyası yürütmese de billboardlara Rusya Başbakanı Vladimir Putin ve Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedev ile birlikte görüldüğü fotoğrafları taşıyarak Rusya ile eşit devlet ilişkisi tesis ettiği temasını işleyip 'Ebediyen birlikteyiz' sloganını kullandı. 2004'te Rusya ile birliktelik kozunu Hacimba kullanmıştı. Ama Putin'le birlikte çekilmiş fotoğraflar ters tepmişti. Abhazya halkı Putin'in açık destek verdiği Hacimba'ya yüz çevirmişti. O zaman Rusya hala Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Abhazya'ya 1995'te dayattığı ambargonun takipçisiydi. Bagapş eşinin Gürcü olması nedeniyle Gürcistan'a meyledebilecek potansiyelde bir lider olarak lanse edilmeye çalışılmıştı. Ama şimdi 2008'de Abhazya toprağı Kodor Vadisi'ni Gürcistan'dan geri almış ve Rusya ile eşit devlet ilişkiler tesis etmiş bir lider olarak Abhazların karşısındaydı (Dünya Bülteni, "Abhazya Seçim", 15.12.2009).

Bu gelişmelere ilave olarak Şubat 2010'da Rusya ile Abhazya arasında askeri üs kurmak için anlaşma imzalanmıştır (Reuters, "Abhazya'da Rus Askeri", 17.02.2010).

11 Mart 2010 tarihinde AB Özel Temsilcisi Peter Semneby Abhazya'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Abhazya yönetimi ile Peter

Semneby arsında, Gürcistan'ın işgal altındaki bölgeler olarak nitelediği Abhazya ve Güney Osetya hakkındaki yeni strateji belgesi hakkında görüşme yapılmıştır (Ajans Kafkas,"AB'ye Yanıt", 13.03.2010).

12 Ağustos 2008 tarihinde Sarkozy ve Medvedev tarafından Güney Osetya'daki savaşı durduran anlaşmadan sonra Cenevre görüşmeleri başlamıştır. Cenevre görüşmelerinde Güney Kafkasya'nın güvenliği ve mültecilerin durumu ele alınıyor. Bu görüşmelere Gürcistan, Güney Osetya, Abhazya, Rusya Federasyonu, ABD, AB, AGİT ve BM temsilcileri katılıyor (Hollanda Çerkes Kültür Derneği, 2009). Gürcü-Abhaz sorununun çözümü için görüşmeler halen bu kanalla sürdürülmektedir. Son olarak 30 Mart 2010'da Cenevre'de bu kapsamdaki onuncu görüşme gerçekleştirilmiş olup onbirinci 8 Haziran 2010 tarihine planlanmıştır.

1.7 Uluslararası Örgütlerin Bölgede Tesisi

Kasım 1992'de Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te Birleşmiş Milletler ofisi açılmış ve Mayıs 1993'de BM Genel Sekreterliği tarafından Gürcistan için bir Özel Elçi görevlendirilmiştir. 27 Temmuz 1993'de ateşkes anlaşması ile taraflar arasında çatışma bölgesinin silahsızlandırılması konusunda anlaşmaya varılmış ve 24 Ağustos 1993'de BM Güvenlik Konseyi kararıyla, Birleşmiş Milletler Gözlem Misyonu (United Nations Observer Mission in Georgia 'UNOMIG') kapsamında, 10 BM üyesi ülkeden 88 gözlemci bölgeye yerleştirilmiştir (UNOMIG, 2008).

14 Mayıs 1994'de zorlu görüşmeler sonunda Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Barış Gücü'nün Gürcistan'da, UNOMIG ile beraber görev yapması kararı alınmıştır. Bunun üzerine Haziran 1994'de Gürcistan ve Abhazya'yı bölen İnguri Nehri civarında kurulan güvenlik bölgesine 2500 BDT Barış Gücü askeri (fiili olarak sadece Rus askerlerinden oluşmaktadır) yerleştirilmiştir (Mert, 2004:54). Bugün BDT Barış Gücü halen bölgede görev yapmaya devam etmektedir.

16 Eylül 1993'de savaşın tekrar başlaması sonucu UNOMIG geçici bir süre için durdurulmuş. Daha sonra tekrar başlamış ve 27 Temmuz 1994'de genişletilerek 136 askeri gözlemci ile göreve devam etmiştir. UNOMIG'in

buradaki görevi, devriye görevi ile birlikte, tarafların Moskova Anlaşması'na uyumunu ve BDT Barış Gücünün operasyonlarının bu anlaşmanın şartlarına uygun olarak icra edildiğini gözlemek ve BM'ye rapor vermektir. Bu amaçla iki taraf arasında sınır oluşturan Kodori Vadisinde, güvenlik bölgesi, bunun dışında kısıtlandırılmış silah kullanım bölgeleri oluşturulmuş ve UNOMIG her iki tarafta da konuşlandırılmıştır. Abhaz tarafında 1998 yılında UNOMIG otobüsüne pusu kurulmuş ve 2001'de Kodori Vadisinde devriye görevi yapan BM helikopteri ateş edilerek düşürülmüştür (UNOMIG, 2004).

BM Güvenlik Konseyi 13 Şubat 2009 günü aldığı kararla BM Gürcistan Gözlemci Misyonu'nun görev süresini 15 Haziran 2009'a kadar uzatmıştır. Karar ile 12 Ağustos 2008'de imzalanan 6 maddeli ateşkes anlaşmasının uygulanmasının gerekliliği vurgulanmış, Rusya'ya Ağustos Savaşından önceki duruma dönme ve askerlerini koşulsuz olarak Gürcistan topraklarından çekme çağrısı yapılmıştır. BM kararı, Rusya ve Güney Osetya sorununa çözüm bulmak amacıyla başlatılan Cenevre'deki görüşmelerin önemine ve yeni güvenlik politikasının ayrıntıları belirleninceye kadar çatışmalardan önceki durumun korunması gerektiğine dikkat çekmiştir (Chveneburi, 2009).

BM Dünya Gıda Programı, 2009'da Abhazya'nın doğu bölgelerinde tarımsal projeleri destekleyeceğini belirtmiş, BM Dünya Gıda Programı'nın Gürcistan misyonu başkanı Lola Castro, Abhazya'da küçük ölçekli işletmelerin gelişmesine yönelik katkıların yanı sıra, doğu bölgelerinde tarım ekonomisinin kalkınması için çalışmaların planlandığını ifade etmiştir. Projeler çerçevesinde az gelirli ailelere yardım edilmesi ve okul yemekhanelerinin donatılması da gündeme alınmıştır (Pamukkale Üniversitesi Kafkas Topluluğu, 2009).

Güvenlik Konseyi üyelerinin, görev süresini uzatma üzerinde anlaşmaya varamamasından dolayı Temmuz 2009'da UNOMIG sonlandırılmıştır (UNOMIG, 2010).

Birleşmiş Milletlere ilave olarak, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Gürcistan Misyonu; ülkedeki silahlı çatışmalara cevap verme niteliğinde,

1992 yılı Aralık ayında, Tiflis'deki genel merkezinde kurulmuştur. Bu dönemde, misyonun ana konusunu Güney Osetya ve Abhazya'daki çatışmalara barışçıl, politik bir çözüm bulma amacı oluşturmuştur. Misyon, Abhazya bölgesinde, Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün faaliyetlerini desteklemiştir (Dışilişkiler Dairesi Başkanlığı, 2010).

AGİT Gürcistan Misyonu(The Organization for Security and Co-operation in Europe[OSCE] Mission to Georgia), Rusya'nın veto etmesiyle, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Daimi Konseyi tarafından oybirliği sağlanamadığı için 31 Aralık 2008 tarihinde sonlandırılmıştır. Son silahsız 20 askeri gözlemci de 30 Temmuz 2009'da görevlerini tamamlayarak ülkeden ayrılmışlardır (OSCE, 2010).

Avrupa Birliği Gözlem Misyonu (European Union Monitoring Mission [EUMM]) 1 Ekim 2008 tarihinde Gürcistan'da faaliyetlerine başlamış olup, genel merkezi Tiflis olmak üzere, Gori, Zugdidi ve Mtskheta bölgelerinde halen görev yapmaktadır (EUMM, 2010).

Ayrıca AB, Temmuz 2003 itibariyle, bölgedeki etnik çatışmaların önlenmesi ve çözümüne yardımcı olmak, yerlerinden edilmiş ve mülteci durumuna düşmüş kişilerin yerlerine geri dönüşlerini teşvik etmek, bölge-içi işbirliğini desteklemek ve bu bağlamda koordinasyonu sağlamak gibi amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere, Güney Kafkasya'ya AB Özel Temsilcisi atamıştır (Hatipoğlu, 2006:308). Gürcistan'daki kriz için Avrupa Birliği Özel Temsilciliği'nin görev süresi 22 Şubat 2010 tarihli Konsey kararı ile 31 Ağustos 2010'a kadar uzatılmıştır.

Bununla birlikte 1993 çatışmalarından sonra, ABD, AB, Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa merkezli sivil toplum kuruluşları Abhazya'da faaliyetler göstermişlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASININ NEDENLERİ

Çalışmada Gürcü-Abhaz uyuşmazlığı, Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü disiplininde kullanılan bilimsel bilgilerden, makro ve mikro düzey yaklaşımlardan faydalanılarak analiz edilmeye, öncelikle sorunun gerçek nedenleri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.¹

Etnik Uyuşmazlıklar; uyuşmazlık analizine ışık tutan makro (toplumsal-düzey) teorik yaklaşımlardan biri olan *Sosyal Kimlik Yaklaşımları* içerisinde yer almaktadır. Sosyal Kimlik Yaklaşımları genel olarak; uyuşmazlıkların çıkış noktasında, bireyin ait olduğunu hissettiği gruba yönelik gerçek ya da algılanan kısıtlamalar ya da haksızlıkların olduğu varsayımını ele almaktadır.

Bu genel yaklaşımdan yola çıkarak Etnik Çatışma ve Etnik Kimlik kavramları ile özele inmek ve Etnik Çatışmaları daha ayrıntılı değerlendirmek gereklidir.

¹ Analizde kullanılan yaklaşımlar hakkında daha fazla bilgi için, bkz.

1. Muzaffer Ercan Yılmaz, *Uyuşmazlık Analizi Ve Çözümü* (Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2006).
2. Muzaffer Ercan Yılmaz, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar* (Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, 2007).

2.1 ETNİK ÇATIŞMA TANIMI VE ETNİK KİMLİK KAVRAMI

2.1.1 Etnik Çatışma Tanımı

Etnik Çatışmalar; “bir ülke dahilinde bir ya da birden fazla etnik grubun, diğer etnik gruplara veya bu grupların dominant konumda bulunduğu devlet otoritesine karşı geniş ölçekli başkaldırışı” olarak ifade edilmektedir.

2.1.2 Etnik Kimlik Kavramı

Etnik çatışmalarda sözü edilen etnik grup, ortak köken, ortak tarihsel geçmiş, ortak dil ve kültür gibi temellerde bir araya gelen bireyler topluluğudur. Fakat etnik kimliğin oluşmasında bu maddelerin tamamı her zaman olmazsa olmaz değildir. Bazı etnik gruplarda kan bağı, soy gibi değerler öne çıkarken; bazıları tarih, dil ve kültüre daha fazla önem verebilmektedir.

Etnik kimlik, “bireyin veya bir grubun içinde yaşadığı toplumdaki genel kültür unsurlarından farklı olarak, özgün bir alt sistemin yapısal özelliklerini taşımasıyla ortaya çıkan bir kimlik türüdür” denilebilir (Usta, 2009:90).

Etnik kimlik, temelde bir psikolojik bağ meselesidir. Bu bağ bir kez oluştuktan sonra yok olması ya da değişime uğraması oldukça zordur. Etnik kimlik, genellikle bireyin küçüklükten itibaren etkileşimde bulunduğu sosyal çevre ile şekillenmekte ve nesilden nesile aktarılmaktadır.

2.2 GÜRCÜ- ABHAZ ÇATIŞMASINDA ETKİLİ OLABİLECEK ETNİK ÇATIŞMA NEDENLERİ

Etnik kimliğin tek başına bir çatışma kaynağı olduğunu ifade etmek hatalı olur. Farklı etnik gruplar arasında işbirliğinin de olabildiği bilinmektedir. Buradan yola çıkarak etnik çatışmaları, ortaya çıkmalarına neden olan elverişsiz koşullardan bağımsız değerlendirmemek gerekir. Her çatışmanın ortaya çıkmasında öne çıkan nedenler farklılık göstermekle beraber Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığına etken olabileceği düşünülen nedenler aşağıda sıralanmaktadır.

2.2.1 Etnik Kimliği İfade İsteği

Etnik çatışmaların ortak noktalarından biri etnik kimliğin yeterince ifade edilememesidir. Bu sorun, etnik grubun kendi dilini her alanda yeterince kullanamaması, gruba yönelik politik kısıtlamalar ya da etnik kültürün sınırlandırılması gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Aynı sınırlar içinde etnik gruplardan bir ya da daha fazlasının dominant konumda olması, diğer grupları politik güce ortak etmemesi ve etnik kimliklerini ifade etmelerinde sınırlamalar getirmesi etnik çatışmalara zemin hazırlamaktadır.

Günümüz dünyasında yaşanan etnik çatışmalara bakıldığında genellikle dil ve din, etnikliğin bir ölçütü olarak ön planda bulunmakta ve çatışmayı tetikleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda dil ve din farklılığına dayalı farklı kişilik ve etnik kimlik bilinci Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan sosyal ve kendine saygı gereksinimleri arasında sayılabilir ve etnik kimliği ifade edememenin sonucu olarak bu gereksinimlerin karşılanmaması ise bireylerin olumsuz duygular yüklenmesine yol açabilmektedir (Usta, 2009:91).

Etnik kimliği ifade etmedeki kısıtlamalar, Gürcü-Abhaz çatışmasında etnik gruplardan azınlık konumunda olan Abhazlar'ın önemle üzerinde durdukları bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de yaşayan Abhazlar'dan olan ve daha önce bir dönem Abhazya'da yaşamış, avukat Şafak Nart'ın; *"Çatışmalar öncesinde Abhaz kimliğinin Gürcistan'a zorla bağlanmış bir Abhazya'da ifade edilmesi çok tehlikeli idi. SSCB'nin 'halkların kimliğine saygı' şeklinde süren politikası altında dahi Gürcüler tarafından Abhaz kimliğinin baskılanması için faaliyetler acımasız örneklerle yürütülüyordu. Abhaz kökenli bir kişinin kimliğini inkar etmeden yüksek bir mevkiye gelebilmesi mümkün, görülebilir bir durum değildi"* sözleri etnik kimliği ifadenin ne derece ciddi boyutta engellendiğini ortaya koymaktadır.

Balıkesir Üniversitesi Bandırma İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Öğretim Üyelerinden Yrd.Doç.Dr. Sima Nart, Türkiye'de yaşayan bir Abhaz olarak bu konudaki düşüncelerini; *"Gürcistan Yönetimi, Moskova'nın*

da desteğini alarak 11 Şubat 1931'de Abhazy SSC'yi, Stalin'in iradesiyle Özerk Cumhuriyete dönüştürmeyi ve Gürcistan SSC bünyesine katmayı başardı. Abhazy'nın egemenlik haklarının kısıtlanması en çok Abhazların ulusal bilinci için kötü oldu. Abhazy'da hızlı ve yoğun bir tempoyla Gürcüleştirme politikası uygulandı, okullardaki öğretim Abhazca'dan Gürcüce'ye çevrildi, Abhaz alfabesine yeni bir Gürcü grafiği empoze edildi, eski Abhazy yer adları Gürcüce adlarla değiştirildi, Abhaz kökenlilerin sosyal gelişimi güçleştirildi” biçiminde dile getirmekte, etnik kimliğin ifade edilmesindeki şekillerden olan, azınlık grubun kendi dilini kullanabilmesi ve kendilerini sosyal ve kültürel alanda ifade edebilmeleri yönünden karşılaştıkları kısıtlamalara değinmektedir.

Abhazy'da yaşayan ve kamu sektörü çalışanı olan Elis Argun ise etnik kimliğin ifadesi ile ilgili yaşadıkları kısıtlamaları; “Abhaz okulları kapatılarak anadilde eğitim yasaklanmış, halk Gürcüce öğrenmeye zorlanmıştır.” şeklinde ifade etmektedir.

Emekli tarih öğretmeni ve Kafkas Dernekleri Federasyonu genel koordinatörü, aynı zamanda Abhazy vatandaşı olan Cumhur Bal, Gürcistan'da izlenen politikanın Abhaz halkının etnik kimliği üzerine etkilerini, bu konudaki uygulamalar “yer isimlerinin değiştirilmesi, insan isimlerinin, dükkan-işletme isimlerinin tabelaların değiştirilmesi, Abhaz alfabesinin değiştirilmesi ve Gürcü alfabesine geçilmesidir ki bu gerçekten tarihi bilinç anlamında bir yok oluşturmaktır. Abhazlara uygunlanan neredeyse bir asimilasyon politikasıydı. Bir süre sonra Gürcistan yönetimi, şunu demeye başladı: “Abhazy diye bir yer yok, bir bölge yok, orası Gürcistan toprağıydı. Abhaz diye bir halk yok”. Bu politikanın son noktası buraya gelir. Yani siz artık yoksunuz, yok kabul ediliyorsunuz.” sözleri ile dile getirmektedir.

Kafkas Araştırma Kültür Dayanışma Vakfı (KAFAV) yönetim kurulu başkanı, emekli öğretmen Muhittin Ünal bir Abhaz olarak, Abhazların yaşadığı etnik kimliği ifade sorununu dönemsel olarak şöyle ele alıyor. “1931 de başlayan ve 1963 yılına kadar olan dönemde her türlü haksızlığa muhatap olan Abhazlar, Brejnev döneminde ve 1977'de değişen Rusya Anayasası ve ona uyumu sağlanan Gürcistan ve Abhazy Anayasaları çerçevesinde

nisbeten kendi kimliğiyle okuyup yazma ve öz kimliğini ifade etme açısından bir gevşeme (kısmi düzeltmeler oldu) dönemine girdi. Ancak SSCB'nin dağılma sürecinin başlamasıyla beraber Gürcü politikacıların emperyalist ve şovenist yaklaşımları sonucu yeniden yok sayma süreci Z.Gamsahurdiya dönemiyle had safhaya ulaştı. Tiflis Üniversitesi'nde alınan kararlarla da dönüşü olmayan bir dönem başlatıldı. 'Abhazlar diye bir halk tarihte yoktur, Abhazya diye bir devlet de tarihte olmamıştır. Sadece Abhazeti vardır. Onlar da bir Gürcü koludur' sloganı ile fanatikleri sokaklara döken mantalite oluşturuldu... Abhazca yasaklandı, okullarda Gürcüce okuma zorunluluğu getirildi. Yerleşme yerlerinin adları Gürcüleştirilip, çok sayıda Gürcü'nün taşınması sağlandı."

Pek çok Abhaz'ın ifadelerinde değdikleri ortak nokta, etnik kimliğin ifade edilebilmesi için gerekli olan ana dilin kullanımı, sosyal, politik ve kültürel anlamda kendini ifade edebilme, geleneklerini özgürce yaşatabilme konusunda kısıtlamalar yaşadıklarıdır. Gürcistan yönetiminin asimilasyonu amaçlayan politikalar izlediği inancı iki toplum arasında gerginliği arttırmakta, sağlanabilecek barış ortamına engel olmaktadır.

Etnik kimliği ifade isteği, genel kanının aksine, çoğu zaman ekonomik koşullar gibi etkenlerden bağımsızdır. Daha iyi şartlarda başka bir etnik grubun egemenliği altında yaşamaktansa daha kısıtlı imkanlarla bağımsız yaşamak tercih edilebilmektedir.

Abhazlara yönelttiğimiz, "Tüm ekonomik, kültürel ve siyasi haklarınız en iyi düzeyde sunulmuş olsa, Gürcistan bünyesinde sorunsuz yaşamanız mümkün olur muydu?" sorusuna aldığımız cevaplar bu tezi doğrular niteliktedir. Örneğin; Yrd.Doç.Dr. Sima Nart'ın ifadeleri şu şekildedir: "*Tarihi olaylar dikkate alındığında Abhaz halkının Gürcistan bünyesinde sorunsuz yaşaması diye bir durum söz konusu olabileceğini düşünmüyorum. Zaten gelinen bugünkü durumda Abhazya 1993 yılından beri tüm devlet teşkilatlanmasını yerine getirmiş bir biçimde bağımsız bir devlettir."*

Elis Argun da "*Abhazlar tüm zulümlere ve haksız politikalara rağmen savaşı çıkaran taraf olmamışlardır. Savaşta çok büyük kayıplar veren*

Abhazyaya savaşın yaralarını yeni sarabilmiştir. Kaldı ki komşu lke(Gürcistan) hala saldırgan bir tavır içerisindedir. Bütün bunları ele alırsak böyle bir durumun asla olamayacağını net bir şekilde söyleyebiliriz” diyerek bu konuya bakış açısını belirtmiştir.

Abhazların çoğu ne pahasına olursa olsun bağımsızlığı tercih etmektedirler. Bu da etnik kimliği ifade arzusunun ekonomik koşullardan bile bağımsız olabilmesinden kaynaklanmaktadır.

Bununla birlikte aksini düşünen, bağımsızlık isteğinin mevcut koşullarla doğrudan ilişkili olduğuna inananlar da vardır. Örneğin Cumhuriyet Bal, “*şu anda Adige Cumhuriyeti, Karaçay Çerkes Cumhuriyeti, Kabartay Balkar Cumhuriyeti, İnguşetya Cumhuriyeti, Kuzey Osetya Cumhuriyeti; Rusya Federasyonu içindeki bu özerk cumhuriyetlerin hiçbiri bağımsızlık istemiyor. Halk da istemiyor, yönetim de istemiyor. Neden istemiyor? Çünkü diyorlar ki, ‘biz kendi kaynaklarımızın ötesinde federal bütçeden kaynak alıyoruz. Kendi kültürümüzü yaşatmada bir engel yok. Oysa bugün bağımsız desek bizim nüfusumuz %20, yapılacak ilk seçimlerde nüfusu %30 ya da 40 kimse o kazanacaktır. Dolayısıyla biz bir sürü halkın yaşadığı büyük bir federal yapının içerisinde bu tür hakları en iyi kullanan olarak kalmayı tercih ediyoruz’* diyorlar. Bu konuda söylenebilecek şu; eğer bir halk kendi dilini, kültürünü yok olmayacak güvencelerle yaşatabiliyorsa o yapının içerisinde; o büyük yapı kendisine güven veriyorsa o yapının içerisinde kalıyorsunuz, hissetmiyorsanız bir şekilde ayrılmayı tercih ediyorsunuz. Yoksa bağımsızlık olmazsa olmaz diye bir kaide yok. Kendinizi orada güvende hissediyorsanız, karnınız toksa, kültürel haklarınızı yaşıyorsanız, bağımsızlık dediğiniz nedir ki, daha geniş coğrafyada haklarınızı kullanıyorsanız kk bir yer olmanın çok fazla bir anlamı yok. Dolayısıyla Abhazyaya için de o dönemlerde, 14 Ağustos’ta Gürcü yönetiminin geri çekilmeye davet edilmesinin nedeni de buydu. Bunlar mümkün olabilirdi tabi. Artık mümkün değil.” diyor. Abhazyaya’da söz konusu olumlu koşulların ve etnik kimliği ifade zgrlğnn, Abhazlar için yeterli seviyede olmamasından dolayı böyle bir ortak yaşamın artık söz konusu olmadığına işaret ediyor.

Etnik kimlik, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Üçüncü Dünya ülkelerinde de etkisi hissedilir bir kavrama dönüşmeye başlamıştır. Bunda en önemli neden hızla gelişen teknolojidir. Artan iletişim ve ulaşım teknolojisiyle etnik gruplar hem kendi grupları hem de yabancı gruplar hakkında daha kolay bilgi sahibi olabilmektedirler. Kendi içlerinde paylaşım ve dayanışmayı arttırırken, diğer gruplarla olan farklarını daha kolay algılayabilir hale gelmişlerdir.

Bununla birlikte, yine teknoloji ile beraber yaygınlaşan eğitim sayesinde, etnik gruplarda bilinçlenme hızlanmış, milliyetçilik anlayışı tüm dünyada oluşmaya başlamıştır.

Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısından itibaren Sömürge imparatorluklarının yıkılması ya da Batılı devletlerin işgal girişimlerinin ardından yapılandırılan hemen her Üçüncü Dünya Ülkesi, dominant durumdaki etnik grupların liderliğinde tesis edilmiştir.

Bu durumda azınlık konumundaki etnik gruplar ya asimile edilmiş ya da merkezi otoriteye boyun eğmek zorunda bırakılmışlardır. Böylece pek çok ülkede etnik çatışmalar için uygun zemin hazırlanmıştır.

Gürcistan da SSCB bünyesinde kendi içinde farklı etnik grupları barındıran bir Sovyet Sosyalist Cumhuriyet konumunda iken, SSCB sonrası yeni devletlerin kuruluşu sırasında, etnik gruplar içinde dominant konumda olan Gürcülerin yönetiminde yapılandı. Gürcü yönetimi tarafından Abhazlara asimileci politikalar uygulandı. Bu durum, kendilerini Gürcistan içerisinde azınlık olarak görmek istemeyen Abhazların isyanı ile sonuçlandı.

2.2.2 Ayrımcılık

Etnik çatışmaların nedenlerinden bir diğeri de “*ayrımcılık*”tır. Ayrımcılık, dominant etnik grup ile azınlık konumundaki etnik grupların eşit haklara sahip olamaması şeklinde kendini göstermektedir. Bireyler üç alanda ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bunlardan birincisi Yasal ayrımcılıktır. Yasal ayrımcılıkta bireyler kanun önünde eşit statüde bulunmamakta, aynı siyasal haklara sahip

olamamaktadırlar. Dominant etnik grup üyeleri siyasal ve hukuki gücü elinde bulundururken, azınlık konumundaki etnik grubun üyeleri seçme-seçilme ya da kamu hizmetlerinde görev alma gibi olanaklardan mahrum kalabilmektedirler.

İkinci olarak ayrımcılık Kültürel alanda uygulanmaktadır ki bu en yaygın ve giderilebilmesi en zor olanıdır. Kültürel ayrımcılık, sosyal hayatta uygulama alanı bulduğundan ve kanun düzenlemeleri ile engellenmenin güçlüğünden bireyler üzerinde negatif psikolojik etkiler bırakabilmektedir. Belli bir gruba ait bireylerin, televizyon programlarında sürekli kötü ya da alt sınıftan gösterilmesi, dillerinin ya da şivelerinin alay konusu edilmesi kültürel ayrımcılık örnekleri olarak verilebilir.

Ekonomik ayrımcılık diğer bir ayrımcılık şeklidir. Dominant etnik grup ekonomik gelirden oldukça büyük bir pay alırken, azınlıklar sadece küçük bir bölümle yetinmek zorunda bırakılabilmektedirler ya da ekonomik kalkınmayı sağlayacak koşullardan mahrum bırakılabirler.

Dominant grup tarafından uygulanan ayrımcılık politikalarının amacı azınlık gruplarını sindirmek ya da asimile etmektir. Azınlık gruplar bu durumda ya asimile olurlar ya da etnik kimliklerini koruyarak dominant grupların kuralları ile yaşamaya devam ederler. Fakat uzun vadede genellikle bu politikalar azınlıkların isyanı ile sonuçlanır. Bu da etnik çatışmaların çıkış noktalarından birini oluşturur.

Abhazların da rahatsızlık duyduğu noktalarından biri ayrımcılıktır. Gürcüler tarafından kendilerine ayrımcılık uygulandığını hissetmeleri, Abhazlar ile Gürcüler arasında sorunları tırmandırmaya neden olmaktadır. Abhazlar hem SSCB döneminde, hem de SSCB'nin dağılmasından sonraki dönemde ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıklarını ifade ediyorlar.

Etnik kimliğin ifadesi sorununda ele alınan; Abhaz dilinin ya da Abhaz yerleşim isimlerinin kullanımına yönelik kısıtlamalar da dahil pek çok konu aynı zamanda Abhazların hissettiği ayrımcılığın da örnekleridir.

Örneğin; Elis Argun, “Abhazya Cumhuriyeti, Stalin döneminde çok küçük bir devlet olduğu iddiasıyla Gürcistan’a ilhak edilmiştir. Bu süreç itibarıyla tamamen Abhaz halkının asimile edilmesi üzerine bir politika izlenmiştir. Bir halkın sahip olması gereken haklar Abhaz halkının yavaş yavaş tamamen ellerinden alınmıştır. Abhaz okulları kapatılarak anadilde eğitim yasaklanmış, halk Gürcüce öğrenmeye zorlanmıştır. Göçürülen Gürcülerin sayısı sürekli artırılarak Abhazlar kendi topraklarında azınlık haline düşürülmüş, dolayısı ile tüm söz hakları ellerinden alınmıştır. Halkın bu haksızlığa, ezilmeye direniş göstermesine önderlik edebileceklerini düşündükleri Abhaz aydınlarının çoğu öldürülmüş veya sürülmüştür. Abhaz halkı bir çok zulüm yaşadığı bu süreci atlatmış bulunsa da hala etkisi olan anadil ve nüfus sorununu yaşamaktadır” diyerek yaşanan yasal ve kültürel ayrımcılığa dikkat çekmiştir.

Yine Şafak Nart; “Tüm kademelerde Abhaz kökenlilerin hakları ellerinden alınmaya çalışıldı. Abhaz kökenlilerin hiçbir faaliyette yönetici olamaması için dönemin korku ve baskı imkanları da kullanılarak hak ve imkanlar kısıtlandı” diyerek Abhazlar tarafından hissedilen yasal ve ekonomik ayrımcılığı dile getirmiştir.

Muhittin Ünal; “Abhazya, SSCB’nin kuruluşu aşamasında kurucu üye olarak Lenin tarafından kabul edilmiş olmasına karşın, Stalin bu statüye engel olup, daha sonra Gürcistan ile eşit konumda “Anlaşmalı Federatif Devlet” statüsüyle katılıma zorladı. Lenin öldükten ve iktidarını pekiştirdikten sonra da Abhaz halkına sormadan re’sen ve diktatörlüğünü kullanarak Özerk Cumhuriyet statüsüne dönüştürüp Gürcistan’a bağladı. Doğrudan bağlı bir Cumhuriyet ile silah zoruyla o Cumhuriyete bağlanmış özerk bir Cumhuriyetin ekonomik imkanlar dahil, kaynaklardan eşit faydalanması mümkün olabilir mi? Kaldı ki, her fırsatta başkaldıran ve bağımsızlığını arayan Abhaz halkına eşit imkan tanınabilir miydi? Tanınmadı, Abhazca yasaklandı, okullarda Gürcüce okuma zorunluluğu getirildi. Yerleşme yerlerinin adları Gürcüleştirilip, çok sayıda Gürcünün taşınması sağlandı. Aydınlar bir bir ya sürüldü ya da yok edildi. Özetle, Abhaz kökenli insanlar ikinci-üçüncü sınıf

konumunda muameleye tabi tutuldular.” diyerek ayrımcılığın ne denli güçlü ve yaygın bir alanda uygulandığına dikkat çekmektedir.

Abhazlar önemli idari makamlarda görev alamamış, dolayısıyla da hem siyasi iktidara sahip olamamış, hem de ekonomik gücü ellerinde bulunduramamışlardır.

SSCB döneminden itibaren Abhazlar ve Gürcüler arasında yaşanan ayrımcılık iki grubu birbinden uzaklaştırıcı etkiler yaratmıştır. Ayrımcılık uygulanması, çatışmalardan önce dahi iki toplumun birbirine düşmanca duygular beslemesine neden olacak derecede etkili olmuştur. Şiddet yaşanmış olmaması toplumların barış içerisinde yaşadıklarının göstergesi olamaz. Gerçek anlamda barışın sağlanmasının ön koşulu toplumların birbirine kardeşçe duygular beslemesidir ki ayrımcılığın mevcut olduğu ortamda bu duygulardan söz edilemez.

Nitekim, bu ortamda zaman içerisinde Abhazlar'ın Gürcülere olan negatif hisleri artış göstermiş, hatta Gürcülere ve Gürcü yönetimine karşı saldırgan, düşmanca tavırlar ortaya çıkmıştır. Son noktada olaylar şiddete dönüşmüş, pek çok insanın hayatını kaybetmesi ile neticelenmiştir.

2.2.3 Sosyal Karşılaştırma

Grup bilincinin oluşması ve gruba gönülden ve kuvvetli bağlılık hissi, dahil olunan grubun mevcut durumunu bireyin kendi sosyal, ekonomik, siyasi konumu olarak değerlendirilmesi, dahil olunan grubun sürekli olarak benzer diğer gruplarla kıyaslanmasına sebep olmaktadır. Kıyaslamalar sonucu kendi grubunun diğerlerinden daha iyi durumda olduğu inancı oluşursa *pozitif sosyal kimlik*, buna karşı diğer grupların daha iyi olduğu gözlemlenirse *negatif sosyal kimlik* elde edilmektedir.

Abhazların yaşadığı durum ikinci olarak ele alınan negatif sosyal kimlik şeklinde ifade edilmektedir. Abhazyaya bağımsızlığını ilan etmiş fakat hiçbir ülke ya da üçüncü parti tarafından tanınmadığı için ve BDT tarafından uzun süre ulaşım ile ilgili, ticari ve ekonomik ambargo uygulanmasıyla karşılaştığı için Abhaz halkı politik, ekonomik ve sosyal alanda kısıtlı bir yaşam alanı bulabilmiştir. Buna karşılık diğer grup olan Gürcüler özellikle son dönemde

ABD başta olmak üzere Batı'nın da desteğini alarak, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının ve diğer enerji nakil hatlarının getirdiği avantajlardan da faydalanarak mevcut refah düzeyini sürekli olarak arttırmakta, Rusya hariç uluslararası toplum ve komşu ülkelerle de politik ilişkilerini her geçen gün geliştirmektedir. Bu durumda Abhaz halkı kendisini Gürcü toplumu ile karşılaştırmakta ve sonuçta negatif sosyal kimliğe ulaşmaktadır ki bu uyuşmazlığın nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Muhittin Ünal'ın; *“1996 yılından beri Abhazya ekonomik ambargo altındadır. Buna mukabil Batılı kuruluşlar ve devletler (Gürcistan'a) mültecilere yardım adı altında milyar dolarlar aktardılar”* ve Elis Argun'un; *“savaş sonrasında dış ülkelerin yürüttüğü politika üzerine Abhazya 15 yıl ambargo altında yaşamış ve büyük ekonomik sıkıntı çekmiştir ve aynı zamanda savaşın verdiği zararları onarmaya çalışmıştır. Bu yönden bakılırsa Gürcistan hem ülkesinde savaş görmemesi hemde Batıdan gördüğü destekle ekonomisini düzeltmiştir. Siyasi olarak bakıldığında, Abhazya'nın bugüne kadar bağımsız bir ülke olduğunu ve tanınma isteğini sürekli dile getirmiş olmasına rağmen, 2008 Ağustos tarihine kadar dış ülkelere bu isteğe cevap gelmemiştir, bu tarihte Rusya Federasyonu ve Nikaragua Abhazya'nın bağımsızlığını tanımış ve ortak çalışmalar yürütmeye başlamıştır”* sözleri Abhazlar'ın kendilerini Gürcülerle karşılaştırdıkları ve bunun sonucunda negatif sosyal kimlik elde ettiklerinin göstergesidir.

2.2.4 Demokrasinin Sistem ve Kültür Olarak Zayıflığı

Toplumsal nitelikte uyuşmazlıkların ortaya çıkışındaki nedenlerden biri de rejim sorunu olarak görülmektedir. Rejimler demokratik ve demokrasi dışı rejimler olarak ele alınabilmekte ve demokrasi dışı rejimler uyuşmazlıkların oluşmasına uygun ortamı sağlayabilen rejimler olarak değerlendirilmektedir.

Demokrasi temelli rejimlerde çatışmaların ortaya çıkmasına engel olabilecek ya da sorunları çözebilecek bir takım önlemler, mevcut mekanizmalarla alınabilmektedir. Azınlık durumundaki etnik grupların hakları demokratik rejimlerde kanunlarla korunabilmekte, şikayet ve dilekçelerle sorunlar dile getirilebilmekte, baskı ve çıkar grupları oluşturularak dominant

etnik grup elindeki yönetim kadrolarına etki edilebilmektedir. Seçimler yoluyla halkın istediği yönetim iktidara gelebilmektedir. Böylece etnik gruplar arası uyuşmazlıklar çatışmaya varmadan önlenilmekte ya da mevcut çatışmaların engellenebilmesi sağlanmaktadır.

Demokratik rejimler uzun vadede toplumsal barışı destekleyen “demokrasi kültürü”nü yaratır. Demokrasi kültürü, “uyuşmazlıklara barışçıl yaklaşım, gereksiz, irrasyonel uyuşmazlıklardan kaçınma, diyaloga açık olma, uyuşmazlıkların çözüm sürecinde adil davranma gibi bir takım temel prensiplerin toplumsal düzeyde yaygın kabul görmesi” şeklinde tanımlanabilir.

Demokrasi dışı rejimlerde ise toplumsal tansiyonu önleyici mekanizmalar ya yoktur ya da çok zayıftır. Bu durumda etnik gruplar arası sorunların çözüme kavuşturulması çok güç olduğu gibi yeni sorunların ortaya çıkması için uygun zemin sağlanmış olur. Anti-demokratik, baskıya dayalı, ayrımcı, temel insan haklarına saygısız bir kültürün hakim olduğu rejimlerde, şiddet ve çatışma kültürünün bir parçası haline gelmektedir. Çatışmalar yaygınlaşmakta, bir süre sonra insanlar bu durumu normal kabul etmeye başlamaktadırlar.

Günümüzde pek çok rejim kendisini demokratik olarak tanımlamaktadır. Fakat bunların sadece bazıları gerçek anlamda demokratiktir. Bu noktada liberal ve illiberal demokrasi kavramları karşımıza çıkmaktadır. İlliberal demokrasiler, gerçek anlamda halk egemenliğinin hüküm sürdüğü, birden çok partinin katılımıyla gerçekleştirilen özgür seçimlerin yapıldığı ya da baskı ve çıkar gruplarının iktidarı etkileyebildiği yönetimler değildir. Bir anlamda bunlar şekli demokrasidir. Dünya üzerinde, İran İslam Cumhuriyeti, Çin Halk Cumhuriyeti gibi isimleri Cumhuriyet olan fakat gerçek anlamda demokratik olmayan, illiberal demokrasilerin örnekleri mevcuttur. Bizim bu çalışmada ele aldığımız, etnik çatışmaların önlenilmesine imkan sağlayacağı öne sürülen demokratik rejimler liberal demokrasilerdir. Liberal demokrasi olabilmenin şartları sosyal bilimcilerin tanımlamalarında farklılık göstermekle birlikte, herkes tarafından kabul edilen en önemli koşullar şu şekilde sıralanmaktadır.

1. Belirli zaman aralıkları ile yapılan, birden çok siyasi partinin katılımıyla ve gizli oy-açık sayım usulü ile gerçekleştirilen, tüm yurttaşların seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu *Özgür Seçimler* aracılığıyla, siyasi yönetim toplum iradesi ile belirlenmeli.

2. Bireylerin düşüncelerini hiçbir baskı altında kalmadan yazılı, sözlü ve diğer iletişim kanalları ile özgürce ifade edebilmesi, hükümetin ve politikacıların yurttaşlar tarafından özgürce sorgulanabilmesi ve eleştirilebilmesi, bireylerin başkalarına zarar vermedikleri sürece diledikleri gibi yaşayabilmesi ve basın özgürlüğünün sağlanabilmesi şeklinde açıklanabilen *İfade Özgürlüğü* sağlanmalı.

3. Devletin tüm organlarıyla hukuk kuralları dahilinde faaliyet göstermesi, dolayısıyla keyfiyetin ve siyasi gücün kötüye kullanılmasının önlenmesi olarak tanımlanan *Hukukun Üstünlüğü* sağlanmış olmalı. (Yılmaz, 2007:15-19)

Kısaca, toplumsal barışın tesisi için diğer etkenlerle birlikte rejimin niteliği de önemli bir rol oynamaktadır. Söz konusu rejimin de *liberal demokrasi* olma zorunluluğu açıktır.

Kafkasların bu bölgesi tarihi boyunca demokrasi dışı rejimlerle yönetilmiştir. Halklarının siyasi kültür seviyesi, gelişme gösterebileceği ortama son dönemde, yani SSCB'nin dağılmasından sonra kavuşmaya başlamıştır. Dolayısıyla bu bölgede uygulanmış rejimlerin de uyumsuzluğun nedenleri arasında yer aldığı değerlendirilmektedir.

Daha Sovyetler Birliği öncesinde bölgede mevcut demokrasi dışı rejimlerle etnik gruplar arası uyumsuzluklar başlamıştı. Yrd.Doç.Dr.Sima Nart geçmişten yakın zamana kadar bölgede hakim bu rejimleri, yetkilerini kötüye kullanan yöneticileri ve etkilerini şöyle özetlemiştir; "*1870'li yıllarda Abhazya etnik felaket yaşadı. Kafkas savaşlarının sonunda Rusya'nın Kafkasya'daki durumunun güçlenmesi, Rusya hükümetinin kolonyalist politikasını artırmasına yaradı. Bu dönemde, halkın yarısından fazla nüfusunu oluşturan 300 bine yakın Abhaz, vatanlarını terk ederek bugün kalabalık ve etkin bir Abhaz diasporası olarak yaşadıkları Türkiye'ye ve Yakın Doğu ülkelerine göç*

etmek zorunda bırakıldı. Boşalan Abhazya, başta Gürcüler (esas olarak Megreller) olmak üzere Rus, Ermeni, Rum, Bulgar, Alman, Eston vb. göçmenlerin akınına uğradı. Abhazya hızla etnik olarak karışık bir bölgeye dönüştü; yerli halkın iradesi iyice kısıtlandı. 1886'daki sayıma göre Abhazların oranı yüzde 85.7 idi; Gürcüler ise tüm Abhazya nüfusunun yüzde 6'sını oluşturuyorlardı. 1897'de Rusya'da yapılan ilk genel nüfus sayımına göre Abhazlar yüzde 55.3, Gürcüler ise yüzde 24.4 idi.

Rus-Türk Savaşı sonunda boşaltılan Abhaz topraklarına ve köylerine Gürcülerin yerleştirilmesi çağrısını yapanlardan biri de, ünlü Gürcü toplum adamı ve yayıncı Y. Gogebaşvili idi. 1877'de "Tifliski Vestnik" Gazetesi'nde yayınlanan "Abhazya'ya kimi yerleştirmeli?" başlıklı bir makalesinde, boşalan Abhazya'nın Rusya devleti yararına başarılı ve verimli kolonizasyon için gerekli bütün niteliklerin sadece Megreller'de bulunduğu belirtiliyordu. Gogebaşvili özellikle şunun altını çiziyordu: "Migreller, Abhazya'nın en iyi kolonizatörleri sayılarak göç ettirilen Abhazların yerine ilk yerleştirilenler olmalıdır." (Tifliski Vesnik, 1877)

Ülkede son haddine varan bir şovenizm politikası uygulandı. Abhaz halkının anılarında bu, Abhazya Gürcistan ilişkilerinde en kötü dönemdir...Mart 1921'de Sovyet egemenliğinin kurulması Abhazya'da birçok kişi tarafından Gürcü işgalcilerden kurtuluş ve devlet yapısının yeniden kurulması olarak algılandı. Gerçekten ilk önce Bolşevikler Abhazya'ya "egemen Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti" ilanının gerçekleştiği politik seçim özgürlüğü sağladılar. Ancak Aralık 1921'de Abhazya, Stalin, Orconikidze vb'nin ağır baskısı altında Gürcistan ile Şubat 1922'de onaylanan bir anlaşma imzalamak zorunda bırakıldı. İki Cumhuriyet arasındaki federatif ilişkiler. O dönemde Abhazya ile Gürcistan arasındaki devlet ilişkisi özelliği sadece imzalanan anlaşmada değil, "1925 Abhazya SSC Anayasasında ve Gürcistan'ın federatif esaslar üzerine kurulmuş bir devlet olduğunu belirten 1927 Gürcistan SSC Anayasasında da yer almıştır."(Madde 2)

Ancak komünist Gürcistan 'demokratik' seleflerinin Abhazya'yı ele geçirmeye yönelik "Abhazya Politikası"nı devam ettirdi. Gürcistan Yönetimi, Moskova'da güçlü koruyucular bularak 11 Şubat 1931'de (Abhazya SSC'yi, Stalin'in

iradesiyle Özerk Cumhuriyete dönüştürmeyi ve Gürcistan SSC bünyesine katmayı başardı.”

Gürcistan’da Sovyetler Birliği döneminde hakim olan komünist rejimin, bugün halen yaşanan sorunların ve çatışmaların nedenlerinden biri olarak gören Şafak Nart düşüncelerini şöyle dile getirmektedir. *“Bugünkü durumun ortaya çıkmasında en büyük sebep komünist dönem üst düzey yöneticilerinin halkın gerçek temsilcileri olmamalarıdır. Nüfus konusunda bir örnekle durumu açıklayacak olursak; özellikle Stalin (Gürcü kökenlidir) ve Beria(Gürcü kökenlidir)’nın yönetimde buldukları dönemde bu olumsuzluklar başlamıştır... Gürcü nüfus Abhazya içerisine yerleşmeye zorlanmışlardır. Halen Abhazya’da örnekleri korunan ve “Beria evleri” olarak halkın adlandırdığı evler komünist dönemde Abhazya’da iklime ve coğrafyaya çok uygun olmayarak yapılmış ve bu evlere Gürcistan’dan istemedikleri halde Gürcüler getirilerek iskan edilmişlerdir.”* Bu durum demokrasi dışı rejimlerde yönetimin, halkı kendi isteği dışında yaşamaya zorlamasının, vatandaşların hak ve özgürlüklerine müdahalesinin örneğidir.

Gürcistan; Sovyetler Birliği’nin yıkılışı sonrası gerçek anlamda bir demokrasi sağlayamamıştır. Gürcistan sınırları içerisinde yaşamını sürdüren toplumlarda demokrasi kültürü oluşturulamamıştır. Bu nedenle Abhazların ana dillerini kullanımları yasaklanmış, alfabe değiştirilmiş, Abhazca yerleşim yerlerinin isimleri Gürcüce olarak değiştirilebilmiş, Abhazlar kanun önünde eşit yurttaş muamelesi görememişlerdir.

Elis Argun’un; *“Abhazlar 1997 yılında Gürcistan’a bir proje sunmuş, tarafların ilişkisinin federatif bir yapıda olmasını ve karşılıklı statülerin belirlenmesini içeren bu projeye karşıdan yanıt gelmemiştir.”* sözleri Gürcistan yönetiminin Abhazlarla yaşanan sorunu görmezden gelme ve çözüm arayışına gitmemesine örnek teşkil etmektedir. Bu da *barışçıl yaklaşım* ve *diyaloğa açık olmayı* gerektiren demokrasi kültürünün henüz yerleşmemiş olmasının göstergelerinden kabul edilebilir.

Gürcistan’da; daha önceki konularda da ele alındığı ve Şafak Nart’ın; *“Özellikle dil konusu ile ilgili olarak; Abhaz halkı üzerinde Sovyetler’in*

dağılması sonrasında okullarda ana dilin kullanımının Sovyet dönemindekinden daha kısıtlı hale getirilmeye çalışılması, Üniversitede Abhaz dilinin yasaklanmaya çalışılması, kültürün ve kültürün temsilcilerinin hunhar yöntemlerle ortadan kaldırılmaya çalışılması, Abhazların kültürel örgütlerinin yasaklanmaya çalışılması...” şeklinde de ifade ettiği konular; liberal demokrasinin şartlarından olan; azınlıkların başkalarına zarar vermedikleri sürece diledikleri gibi yaşayabilmesini gerektiren *ifade özgürlüğü* ve siyasal gücün kötüye kullanılmamasını gerektiren *hukukun üstünlüğü* konularındaki eksiklikler olarak değerlendirilebilir.

Tüm bunlar yaşanırken azınlık hakları kanunlar ile korunamamış, liberal demokrasinin gereği olan dilekçe ve şikayet gibi yöntemlerle sorunlar dile getirilip çözüm arayışına gidilememiş, baskı ve çıkar grupları oluşturulup iktidara etki edilememiştir. Hukuk sadece Gürcülerin haklarını koruyan bir araç olarak kullanılmış böylece hukukun üstünlüğü ilkesi ihlal edilmiştir.

Ayrıca demokrasi dışı rejimlerden demokrasiye geçiş sürecinde etnik çatışmaların yoğun şekilde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum demokrasilerin etnik çatışmaları çözüme ulaştırmada başarısızlığı olarak görünse de aslında bu, demokrasiye geçişin doğal bir sonucudur. Demokrasi dışı rejimlerde baskı altında yaşayan etnik gruplar, demokrasiye geçişle birlikte daha fazla özgürlük elde etmekte, yeni tesis edilen devlet yapısı içerisinde söz sahibi olabilmek ve iktidarı elde edebilmek için güç mücadelesi içerisine girmektedirler. Bu ortam da etnik çatışmaları tetiklemektedir.

Demokrasi daha önce belirttiğimiz olmazsa olmaz şartları ile tesis edildikten sonra ise söz konusu etnik çatışmalar çözüme ulaştırılabilecek ve toplumsal barış için uygun zemin oluşturulabilecektir.

SSCB'nin dağılması ile birlikte, komünist rejim yıkılmış, ardından demokrasiye geçiş çalışmaları başlamıştır. Gürcistan'da da tam olarak bu durum yaşanmış ve henüz demokrasiye geçiş süreci başarı ile tamamlanamamıştır. Komünist rejim sonrası yeni kurulmaya çalışılan devletin yönetimi, çoğunluk durumundaki Gürcülerin tekeline geçmiş, azınlık olan Abhazlar ise bu siyasi güce sahip olamamışlardır. Abhazlar bu durumda,

SSCB döneminde, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bünyesine dahil edilmeden önceki statükoyu korumak istemiş, ayrılıkçı bir tavır sergilemişlerdir. Sonuçta çatışmalara varan uyuşmazlıklar ortaya çıkmış ve kaos ortamı oluşmuştur.

Nitekim, Gürcistan Sovyetler Birliği sonrası dönemde, pek çok siyasi iç karşıklık yaşamış, devrimle iktidarı el değiştirmiş, ekonomik ve politik anlamda henüz bir istikrar sağlayamamıştır. Türkiye’de çalışan ve yılın yarısını Gürcistan, yarısını Türkiye’de geçiren Gürcü Maya Mamazadze’nin *“Zamanında kendi Cumhurbaşkanımızı kendimiz seçebilmiş olsaydık belki de şimdi ki sorunlar olmayacaktı.”* ifadesinden de anlaşıldığı gibi bu ortamda çoğunluğu oluşturan Gürcüler için bile halk iradesi ile iktidarın belirlendiği söylenemezken, azınlıkların siyasal haklarının dikkate alınabileceğini düşünmek söz konusu değildir.

Gürcistan yönetim kadrolarına önceki yıllarda tercümanlık yapmış, şu anda da bakanlar ve Gürcü iş adamları ile yakın temas halinde olan Gürcü asıllı Türk vatandaşı Rafet Altunkaya; Komünist rejimin zararlarını şöyle dile getiriyor; *“Halk kendi yöneticilerini kendi seçseydi böyle olmazdı tabi. Komünist rejim neler yapmış bakın! Batum’da rafineri var ben gittim oraya. Çalışmıyor. Sordum; ‘niye çalıştırmıyorsunuz?’ Dediler ki ‘petrol yok’. ‘Peki niçin rafineri var?’ diye sordum. Dediler ki ‘Azerbaycan’da petrol var’. Rusya öyle bir tuzak kurmuş ki komünist rejimle, hepsi birbirine muhtaç olsunlar ve benden kopmasınlar istemiş. Bunun gibi bir çok örnek var. Mesela, Rusya’nın en büyük çelik fabrikaları Tiflis’te, fakat malzemeleri dışarıdan geliyordu.”*

2.2.5 Ekonomik Kaynakların Kısıtlılığı ve Baskın Grup Lehine Dağılımı

Ekonomik kaynakların kısıtlılığı ve elverişsiz yaşam koşullarının mevcudiyeti; bununla birlikte mevcut kaynakların baskın etnik grup lehine paylaşılması, azınlıkların gelirden ve kaynaklardan sadece küçük bir pay alabilmeleri etnik çatışmaların oluşması için uygun zemin hazırlayan nedenlerden bir diğeridir.

Etnik çatışmaların yaşandığı bölgelerde yaygın bir yoksulluk ve bunun yarattığı toplumsal tatminsizlik hakimdir. Tatminsizliğin gruplar üzerindeki

etkisi ise kendi içlerindeki dayanışmada, sistemi suçlamada ve sistemsel revizyon taleplerinde artışa neden olmasındır.

Kaynak yetersizliğinin yanında, etnik çatışmaların yaşandığı bölgelerde kaynakların adaletsiz dağıldığı gözlenmektedir. Baskın etnik grup milli gelirden büyük paylar alırken, azınlıklar sistematik bir biçimde yoksulluk içine itilebilmektedir. Buradaki *sistematik* kavramı, azınlıklara eşit fırsat tanınmamasına, ilerlemeleri için gerekli koşulların sağlanmamasına, eğitimsel olarak geri bırakılmalarına, servetin tarihsel olarak ayrıcalıklı gruplarda saklanmasına ve kimi zaman tüm bunların hukuk düzeni veya yaygın gelenekler yoluyla meşru kılınmaya çalışılmasına işaret etmektedir.

Gürcistan'da SSCB döneminde komünist sistemin sağladığı iş imkanları, SSCB'nin yıkılışı ile beraber ortadan kalkmıştır. Sovyetler Birliği'nin geniş sanayi alanlarının Gürcistan'daki kollarından olan fabrikaların kapanması ile buralarda çalışanlar bir işsizler ordusu oluşturmuştur. Gürcistan halkının çoğu fabrikalarda işçi olarak çalışıyordu, gerçek birer meslek sahibi değillerdi. Ayrıca Gürcistan'daki fabrikalar Sovyetler Birliği'ndeki büyük bir üretim zincirinin küçük bir halkasını oluşturuyordu. SSCB'nin dağılması sonrası Gürcistan'nın tek başına hiçbir sektörde tam anlamıyla üretim yapmadığı, SSCB'den bağımsız bir sanayisinin olmadığı ortaya çıktı. Bu işsizler ordusunu oluşturan vatandaşların istihdamı sağlanamadı. Yeni iş alanları yaratılması da en azından yeni devletin ilk yıllarında mümkün olmadı.

Ülkesindeki iş imkanlarının kısıtlılığından dolayı Türkiye'de çalışmak zorunda kalan Maya Mamazadze; Gürcülerin isteklerini dile getirirken aslında kendi isteğini açık şekilde şöyle ifade ediyor; Gürcüler ülke *“ekonomisinin düzelmesini, yurt dışına çalışmaya giden insanların gelip kendi yurtlarında, vatanlarında çalışmalarını ve iş imkanları istiyorlar.”*

Gürcistan ekonomik sıkıntılar içinde boğuşurken bu kaos ortamında yolsuzluklar ortaya çıktı. Yeni kurulmaya çalışılan demokrasi temelli devletin başındaki siyasi iktidarın zayıflaması yaşananların doğal sonucu oldu. Halkın ekonomik alanda tatminsizliği arttı. Refah seviyesi azaldı. Bu gelişmelerin

sonucu olarak toplumsal barış ortamından uzaklaştıldı. Gürcüler mevcut sınırlarını korumaya devam ederken pastadan en büyük payı alan taraf olmak istediler. Ekonomik ve siyasi iktidarı azınlıklarla paylaşma fikrinden uzaklaştılar.

Azınlıklar ise zaten az olan gelirden baskın etnik grup olan Gürcülerin daha fazla pay almasından ve politik, ekonomik ve sosyal alanlarda kendilerine uygulanan kısıtlamalardan daha fazla rahatsızlık duyar hale geldiler. Bu durum azınlık olan Abhazların daha fazla sosyal uyumdan uzaklaşmasına, Gürcü toplumu içinde dışlanmış hissetmelerine neden olmuş ve taraflar arası uyuşmazlığı tırmandırmıştır. Muhittin Ünal'ın; *“Doğrudan bağlı bir Cumhuriyet ile silah zoruyla o Cumhuriyete bağlanmış özerk bir Cumhuriyetin ekonomik imkanlar dahil kaynaklardan eşit faydalanması mümkün olabilir mi? Kaldı ki, her fırsatta başkaldıran ve bağımsızlığını arayan Abhaz halkına eşit imkan tanınabilir miydi? Tanınmadı”* ve Şafak Nart'ın; *“Abhaz kökenlilerin hiçbir faaliyette yönetici olamaması için dönemin korku ve baskı imkanları da kullanılarak hak ve imkanlar kısıtlandı. Hiçbir Abhaz'ın, devletin genel yapısı ve tutumunun bu yönde olmasından da destek alınarak ekonomik olarak gelişmesine izin verilmedi. Ancak Gürcü kökenliler için bu böyle olmadı Abhazların ellerinden alınan topraklar, yüzyıllardır aile toprağı olan yerler bile ülkeye getirilen Gürcülere verildi”* sözleri imkanlardan faydalanmada Abhazlar lehine bir durum olduğunu ortaya koymaktadır.

Abhazlar ve Gürcüler arasında yaşanan çatışmalar sonrasında Abhazya'dan göç etmek zorunda bırakılan 250 bin kadar Gürcü, Gürcistan'ın çeşitli yerlerinde mülteci durumunda yaşamak zorunda kalmıştır. Abhazya'da nüfus dengesi değişime uğramış ve savaş öncesi Abhazya'da %18 olan Abhaz nüfusu oranı artmıştır. Bu durum iki taraf için de farklı sonuçlar doğurmuştur. Abhazlar, Abhazya'da kendileri lehine değişen nüfus oranını bir avantaj olarak değerlendirirken; ekonomik kalkınmasını henüz sağlayamamış olan Gürcistan'da bu durum, halkın üzerindeki baskıyı arttırmış, dar alanda çok sayıda nüfusun barınması, yaşam alanlarının kısıtlanması ve daha çok kişinin işsizliği biçiminde sonuçlar doğurmuştur. Gürcistan sürekli olarak

mülteci konumundaki Gürcüleri geri döndürmek için politikalar geliştirmeye çalışmaktadır.

Türk eşi ile birlikte Türkiye’de yaşayan, aynı zamanda Gürcistan vatandaşı olan Manana Chkuasely Karakaya’nın da; Abhazya’dan göç ettirilen Gürcüler için ifade ettiği gibi; *“Gürcistan’ın en büyük problemlerinden biri de budur. Fakat bir türlü çözüm bulunamamıştır.”*

Gürcistan’da göç ettirilen ve mülteci durumunda yaşamlarını sürdüren Gürcüleri bizzat gören Rafet Altunkaya durumu şöyle özetliyor; *“1996’da ben Gürcistan’a gittim... Bir ilkokulda Abhazya’dan gelenler sığınmışlar, orada yaşıyorlar. Bütün millet ağlıyor. Kimi yaşlı, kimi hamile, kimi çoluk çocuk okula yığılmışlar.... ben bunları gözümle gördüm. İçinde yaşadım yani. Ağlayanı da gördüm, güleni de gördüm, alkışlayanı da gördüm. Abhazya’dan göç ettirilenler, şimdi rakam söylesem yanlış olur belki, 80 bin-100 bin civarında insan. Abhazya toprakları üzerindeki Gürcüler, göç ettirilerek geldiler Gürcistan’a. Gürcistan’da Zugdidi, Batum, Tiflis, Gori şehirlerine. Bilhassa Batum ve Tiflis’te otellere yerleştiler. Ben gözümle gördüm Zugdidi kentindeki bir okuldaydılar ... Mosfet diye Batum’da bir otelde ve İberia diye Tiflis’te bir oteldeydiler. Bu otellerin salonlarına insanlar doldu düşünebiliyor musunuz? Ve halen daha böyle yaşıyorlar.”*

Göç ettirilen Gürcüler için iş imkanı sağlanabildi mi? Sorusuna cevabı; *“İş imkanları Gürcülerin kendisi için bile yok. 3-4 milyon kaldılar. Diğer Gürcüler gittiler yurtdışına çalışmaya. Halen de buraya geliyorlar iş için... Ben bunları gözümle gördüm, yaşadım, hatta ağladım bile bazıları için. Çünkü göçürölmüşler annesi, dedesi, çocuğu, torunu ortada kalmışlar resmen, ne yiyecek var ne içecek, okula doldursan ne olur insanları?”* şeklinde oluyor.

Sonuçta toplumsal stresler artmış, Gürcülerin yaşadığı bu sıkıntılı durumun sorumlusu olarak görölen Abhazlara duyulan öfke de artış göstermiştir.

Dağılan Sovyetler’in söndürdüğü ekonomi, ambargoyla iyice zayıflamıştı. Abhazya’nın iklimi mükemmel, toprağı bereketli, nüfusu azdı ama kaynaklar kısıtlıydı (Avar, 2008). Elis Argun’un; *“Abhazya 15 yıl*

ambargo altında yaşamış ve büyük ekonomik sıkıntı çekmiştir ve aynı zamanda savaşın verdiği zararları onarmaya çalışmıştır.” sözleriyle anlatmaya çalıştığı gibi; Abazya tarım, ticaret, ulaşım, turizm gibi alanların hiçbirinde diğer ülkeler ile ilişki kuramamış, ekonomik anlamda ciddi bir yokluk içerisinde itilmiştir.

Şafak Nart da ekonomik imkanların yetersizliğini ve Abhaz halkının ihtiyaçlarını gidermek için gösterdiği çabayı şu sözlerle dile getirmiştir; *“Ekonomik ambargo sebebiyle ülkede en temel ihtiyaç malzemeleri bile fahiş fiyatlarla bulunur veya hiç bulunmaz hale gelmiş ancak ülkenin tarım altyapısının varlığı ve bu yapının en temel yiyecek maddeleri üzerine yoğunlaştırılması ile savaştan bu güne süren ambargo aşılmaya çalışılmıştır. Halkın binlerce yıla dayanan sülale temelli sosyal yapısı halkın bu sıkıntılı dönemde sosyal olarak ayakta kalmasının en önemli temelini oluşturmuştur.”*

Bu durum Abhazların önceliklerini, refah düzeyini arttırmak, daha önemlisi temel yaşam ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılamak biçiminde etkilemekte ve savaşın sorumlusu olarak gördükleri fakat hiçbir konuda uluslararası toplum tarafından kısıtlanmayan Gürcülere karşı düşmanlık hislerini arttırmaktadır.

2.2.6 Sistemsel Çöküş Teorisi

Geniş ölçekli uyuşmazlıkların ortaya çıkışında, merkezi otoritenin zayıflaması veya çökmesinin etkili olduğu üzerinde duran bu teoriye göre, devletin temel görevlerinden olan güvenliği ve elverişli yaşam koşullarını sağlayamaması, sorunlara kaynak teşkil etmektedir.

Zayıflayan merkezi otorite nedeniyle heterojen yapıları toplumlarda, etnik gruplar üzerindeki kontrol unsuru ya azalmakta ya da tamamen ortadan kalkmaktadır. Kanun uygulayıcılar görevlerini yerine getiremediği için bireyler ve gruplar kendi çıkarlarını koruyabilmek için şiddete varabilen, kendi yöntemleri ile hareket etmeye başlamakta, bu çıkarların çatıştığı noktalarda da ortaya çıkan şiddeti önleyebilecek unsurlar, zayıflayan merkezi otorite nedeni ile etkin olamamaktadır.

Bunun doğal sonucu olarak kargaşa, kuralsızlık kısaca anarşi ortaya çıkar. Farklı gruplar güç mücadelesi içerisine girerler. Bu mücedelelerin sonuçları şiddet ve çatışma olabilir.

Mevcut otoritenin çöküşü sonrası kurulacak yeni düzende söz sahibi olma çabası etnik grupları karşı karşıya getiren bir etkidir. SSCB'nin dağılması sonrasında da pek çok ülke gibi Gürcistan'da da Abhazlar ve Gürcüler güç mücadelesi içerisine girdiler. Gürcüler Gürcistan sınırları içerisinde azınlıklarla üniter bir devlet yapısını sürdürmeyi isterken, Abhazlar ilk etapta, Gürcü ve Abhazların eşit haklara sahip olduğu, federatif bir yapı talepleriyle ortaya çıktılar. Çatışan bu çıkarlar etnik grupları şiddetin içine sürükledi.

Rafet Altunkaya, Gürcistan'da sorunların kaynağında yönetim olduğu görüşlerini şöyle ifade ediyor; *“sorunlar ancak şu anki yönetim çekilir de iyi bir yönetim iktidara gelirse çözülebilir. Zaten karşı koyuyoruz, halk Saakaşvili'yi istemiyor. Çok yakında bir seçim olsa ya da fırsatını bulsalar düşürecekler.”* Gürcistan'da mevcut iktidarın halk iradesini yansıtmadığı görüşü, merkezi otoritenin zayıflığının göstergesidir ki bu durum kaos ve çatışmalar için uygun zeminin hazır olduğuna işaret eder.

Oysa komünist rejim dahi olsa mevcut otoritenin güçlü olduğu dönemde, baskıcı uygulamalara rağmen uyuşmazlıkların çatışmaya varması engellenebiliyordu.

Merkezi otoritenin çöküşüyle birlikte iç ve dış yatırımlar azalmakta, dolayısıyla pek çok temel ihtiyacın karşılanması güçleşmektedir. Abhazların ve Gürcülerin SSCB döneminde ihtiyaçları rahatlıkla karşılanabilirken, yaşam koşulları iyi düzeydeyken; dağılma sonrası oluşan otorite boşluğunda ortaya çıkan çatışmalarla, Abhazlar için ayrıca ambargo uygulaması da birleşince yoksulluk artış göstermiştir. Bu durum hem Gürcülerin hem Abhazların yaşam standardını düşürmüş, toplumsal tatminsizliğini arttırmıştır.

2.2.7 Seçilmiş Travmalar ve Seçilmiş Övünçler

Neo-psikanalitik yaklaşım içerisinde ele alınan *seçilmiş travmalar*, bir grup tarihinde yaşanmış ve hazmedilmesi zor travmatik olaylara işaret etmektedir. Seçilmiş travma niteliğindeki olaylar bir kez yaşandıktan sonra, grup üzerinde unutulmayacak düzeyde büyük acılar bırakır. Yeni kuşaklar bu travmatik olayları yaşamamış olsalar dahi bu durumun psikolojik ağırlığını hissederler ve sorumlularından intikam almak isterler.

Abhazlara 1800'lerden itibaren uygulanan zulüm ve sürgün, ayrıca SSCB döneminde uygulanan Abhaz kültürünü ve varlığını yok etme girişimleri ve bu çabalar içinde Gürcü yönetimi ile beraber Gürcü halkının da rol alması, Abhaz halkının yaşadığı büyük bir travmadır.

Abhazların geçmişte yaşadıkları ve unutamadıkları acılar olduğunu Şafak Nart şöyle dile getirmiş; *“Gürcülerin özellikle SSCB dönemi boyunca demir perde arkasında Abhazlara ve diğer özerk cumhuriyetlerde yaşayan milletlere, bunun dışında da SSCB haritaları oluşturulurken kendi sınırları dahilinde kalan Azeriler, Ermeniler, Ahıska Türkleri gibi unsurlara da uyguladığı baskıların ve zulmün bu halklarca unutulması mümkün değildir... Kadim bir kültür olan Abhaz kültürünü yok sayması Abhaz halkının gözünde Gürcistan'ın “küçük emperyalist” olarak görülmesi sonucunu doğurmuştur. Bu genel çerçevede içerisinde Abhaz halkının geçmiş kötü tecrübeler sebebiyle Gürcü yönetimlerine karşı olumsuz kanaatleri devam etmektedir. Abhazların Gürcülere karşı değil Gürcü yönetimine karşı olumsuz düşünceleri mevcuttur.”*

Bu acılar Abhaz halkının ruhuna yerleşmiş ve belki de abartılarak nesilden nesile aktarılmıştır. Bu gün belki aynı acıları yaşamamış olan nesiller bile halen aynı acıyı kendileri yaşamış gibi hissetmekte ve Gürcü halkına düşmanlık beslemektedir.

Seçilmiş övünçler ise, seçilmiş travmaların tersine grup tarihindeki çok üstün başarılarıdır. Ancak geçmişte başarılar elde etmiş grupların daha sonra, bu üstünlüklerini muhafaza edememeleri uyumsuzluk yaratan bir etki yaratır. Çünkü bu gruplar içinde buldukları başarısız durumu kabullenemezler.

Gerçek olmasa bile halen eskisi gibi kendilerini üstün görmeye, bu durumda da eşitlikçi yaklaşımdan uzaklaşmaya başladılar.

Gürcüler de geçmişte zaman zaman Abhazlar üzerinde kurdukları hükümranlılığın ve SSCB döneminde Abhaz SSC'nin Ruslar tarafından kendilerine bağlanmış olmasının üstünlük duygusunu yaşamaya devam ediyorlar. Bunun aksi bir durumu kabul edemiyor, örneğin, Abhazlarla federatif bir yapıda yaşama düşüncesine bile sıcak bakamıyorlar. Çünkü onlar için Gürcüler her zaman Abhazlara göre üstün olan bir etnik gruptur. Bu durum da uyuşmazlığın devamlılığını sağlayan unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Kendisi de bir Gürcü olan Rafet Altunkaya; “ *Gürcüler eski hakimiyetlerini bir daha kazanamazlar çünkü Kafkaslar'daki, yani Abhazyaya ve Osetya üzerindeki hakimiyeti Rusya eline aldı sayılır. Ama Gürcü yönetimi, Abhazyaya ve Osetya'ya 'benim topraklarım' diyerek el koymak istiyordu...*” diyerek Gürcistan yönetiminin seçilmiş övünçler etkisinde hareket ettiğini ifade etmektedir.

Manana Chkuasely Karakaya'nın; Gürcistan'ın “*eskisi gibi güçlü olmasını istiyoruz ama bunun için yapılan çaba ve çalışmalar yetersiz*” sözleri; Gürcü halkının, ülkelerinin gücünü yitirmesini kabullenmek istememesine örnek teşkil etmektedir.

2.2.8 Seçici Algılama

Etnik çatışmaların tarafları, birbirlerine karşı önyargılıdır. Bu önyargıların etkisinde kalarak karşı tarafın tavır ve davranışlarını objektif biçimde algılayamaz, kendi yarattıkları önyargılara uygun olarak değerlendirirler. Karşı tarafın davranışını, olumlu ise iyi niyete değil korkuya, çevresel baskılara veya zayıflığa bağlama; olumsuz bir tavrını ise karşı tarafın çok kötü olduğunu kanıtlayan, zaten beklenen bir durum olarak değerlendirme seçici algılamanın ortaya konma biçimleridir.

Gürcüler ve Abhazlar da tıpkı bahsedildiği gibi birbirlerinin tavırlarını sahip oldukları önyargılar ile değerlendirmektedirler. Karşılıklı olarak birbirlerinin görüşme taleplerini reddetmekte, ortaya konan çözüm önerilerini,

öneriyi hazırlayan karşı taraf için beslenen negatif duygular nedeniyle dikkate almamaktadırlar. Uyuşmazlık bu sayede çıkmaza doğru sürüklenmektedir.

“Gürcülerin taleplerinin temeli, Abhazya'nın kendi toprakları olduğu inancına dayanmakta ve mesnetsiz iddialar olmaktan öteye geçmemektedir. Gürcüler barış içerisinde yaşamak yerine her olayda savaşla çözüm bulma yoluna gitmişlerdir.” diyen Şafak Nart'ın ifadesinde Gürcülerin tavırlarında iyi niyetin yer alamayacağı inancı seçici algılamamanın bir örneğidir.

2.2.9 Şiddetli Aşağılama

Uyuşmazlık içerisindeki grupların, karşı tarafı adeta insani özellikler taşımayan varlıklar olarak görmesi biçiminde ortaya konan şiddetli aşağılama, önyargıların yoğun etkisi altında kalınarak gerçekleştirilir. Hain, cani, saldırgan, hileci gibi negatif sıfatlarla değerlendirilen karşı grup yok edilmesi gereken varlıklar olarak algılanır ki bu durum çok tehlikeli sonuçlar doğurur. Etnik uyuşmazlıkların çatışmaya vardığı noktalarda genellikle sözünü ettiğimiz şiddetli aşağılama durumu yaşanmaktadır. Şiddetli aşağılama, grupları şiddete daha fazla eğilimli hale getirmektedir.

Muhittin Ünal'ın; *“Abhazya'nın işgaline başladığında Gürcü General Georgi Karkaraşvili'nin, 24 Ağustos 1992 tarihli televizyon konuşmasında '97.000 Abhaz'ı yok etmek için 100.000 Gürcü'yü gözden çıkarmaya hazırım.' şeklindeki sözünü dikkate alırsanız Abhazları daha iyi anlayabilirsiniz”* sözleriyle ifade ettiği gibi Gürcü yönetiminin Abhaz halkına karşı şiddetli aşağılama içinde olduğu, onları insan değil, yok edilmesi gereken varlıklar gibi gördüğü söylenebilir.

2.2.10 Genelleme

Önyargıların negatif etkilerinden bir diğeri de karşı grubun bir bütün olarak algılanması ve bireysel farklılıkların göz ardı edilmesidir. Bireylerin tek olarak iyi özellikleri olabileceğine inanılmamakta, karşılaşılan iyi örnekler de istisnai durumlar olarak değerlendirilmektedir. Bu durum çözüm üretebilmek için ihtiyaç duyulan, karşılıklı iletişim kurabilmenin önünde engel teşkil etmektedir.

Genellikle; Gürcüler ve Abhazlar da aynı şekilde karşı tarafı bir bütün olarak değerlendirmekte ve bireysel iyi özelliklerin ancak istisnai durumlar olduğuna inanmaktadırlar.

2.2.11 Uluslararası Toplum Etkisi

Etnik grupların çatışmalarında, bazen taraflardan birinin talebiyle bazen de uluslararası aktörlerin çeşitli motivlere sahip olması sonucu, taraflar uluslararası destek görebilirler. Hatta etnik uyuşmazlık içindeki gruplara uluslararası aktörler tarafından vaat edilen sözler ve sunulan kaynaklar, onları çatışma içine itebilmekte, bu şekilde başarılı olabilecekleri ve amaçlarına ulaşabilecekleri konusunda cesaretlendirebilmektedir.

Gürcistan'ın son yıllarda Batı'dan, özellikle de ABD'den aldığı destek, azınlıklara olan tavrının şiddet içerecek boyutlara taşınmasında önemli pay sahibidir. Türkiye dahil uluslararası toplumun geneli tarafından da toprak bütünlüğünün korunması desteği, azınlıklara müdahalesinde etkili olmaktadır. Ancak Gürcistan yönetiminin çatışmalar için aldığı destek, görmeyi beklediği derecede büyük olmamış, uyuşmazlıkları tırmandırıcı sert müdahaleler Gürcü yönetiminin kazançlı çıkmasını sağlamamıştır.

Yrd.Doç.Dr.Sima Nart; *“Ekonomik açıdan bakıldığında ABD'nin müttefiki olan Gürcistan'ı her konuda destekliyor. ABD-Gürcistan stratejik ortaklık anlaşması da bunun bir göstergesi. Abhazya'ya bakıldığında ise 2008 –Ağustos'unda Rusya tarafından bağımsızlığın tanınmasından önce 1993'den beri De-Facto bağımsızlık döneminde Abhazya ekonomik ambargo altındaydı. 1996 yılında Rusya'nın da altına imza attığı Abhazya'ya karşı yaptırımları öngören Bağımsız Devletler Topluluğu kararı Ulaşım Yasağı ile Ticari ve Ekonomik Ambargoyu içeriyordu. Ancak bu karar 6 Mart 2008'de Rusya tarafından kaldırıldı. Böylece Abhaz halkı yıllardır yaşadığı ekonomik sıkıntılardan yavaş yavaş kurtulmaya başladı”* sözleriyle, Gürcistan'ın aldığı ABD desteğini ve Abhazya'ya verilen, son dönemde artış gösteren Rusya desteğini dile getirmiştir.

“Özellikle yakın ilişkiler ve tarihsel yakınlık duyulan Türkiye'nin Gürcü askeri gücünün artırılması için yaptığı yardım hibe ve satışlar, Abhaz halkı ve

yönetimi içerisinde üzüntülere sebep olmaktadır. (Gürcistan'a verilen sahil koruma gemileri, zırhlı personel taşıyıcılar, her türlü silah, mühimmat ve Gürcü subay ve askerlerinin, gerek Gürcistan'da gerekse Türkiye'de eğitimi, Abhaz halkını, duyulan bu yakınlık sebebiyle derinden üzmektedir)" diyen Şafak Nart tarafından Türkiye'nin Gürcistan'a verdiği desteğe ve bu durumun Abhazlarda yarattığı hayal kırıklığına dikkat çekilmek istenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi Türkiye gerek Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün korunması gerektiğine inandığı için, gerekse ABD ile ilişkileri iyi düzeyde tutabilmek için Gürcistan'a destek vermektedir.

Uluslararası destek bazı durumlarda, etnik çatışma içerisinde olan bir grubun arkasındaki büyük devlet ya da devletlerle hesaplaşmak için kullanılabilir. Aslında gerçekleşen büyük güçlerin mücadelesi olabilir.

Gürcü-Abhaz çatışmasının yaşandığı bölge öylesine önemli bir coğrafyadır ki dünyanın en büyük güçlerinin çıkarları bu coğrafya üzerinde çakışmaktadır. Süper güç ABD'nin bölge çıkarları için, Rusya'nın tekrar güç kazanmaması ve bölgede ABD etkinliğinin artması gerekmektedir. Bu nedenlerle Gürcistan ile olan ilişkiler dikkatle iyileştirilmekte; askeri, ekonomik gibi pek çok alanda işbirliği geliştirilmeye çalışılmakta, böylece Gürcistan Rusya'nın güneyinde bir kalkan gibi kullanılmak istenmektedir. Bu durumda Gürcistan için önemli bir sorun teşkil eden azınlıkların ayrılıkçı hareketleri ile mücadelede de ABD destek olmaktadır.

Aynı şekilde Kafkaslar'da eski gücünü yitiren ve şimdi tekrar kazanmaya çalışan, bunun için BDT gibi uluslararası organizasyonlar aracılığı ile nüfuzunu genişletmeye çalışan Rusya için batı yanlısı Gürcistan sorun teşkil etmekte, ABD'nin bölgede etkinliğini arttırmasına yardımcı olmaktadır. Fakat Gürcistan bünyesindeki azınlıklar Rusya yanlısı politikalar izlemekte, Rusya'nın yayılmacı çıkarlarına hizmet etmektedirler. Rusya da Gürcistan içinde Abhazya, Osetya gibi azınlık bölgelerine destek vermekte, hem taraftarlarının sayısını arttırmakta hem de ABD destekçisi Gürcistan'ı ekonomik ve siyasi yönlerden zayıflatıp, mümkün olduğunca ABD etkisini bertaraf etmeye çalışmaktadır.

Sonuç olarak Gürcü-Abhaz etnik çatışmasında taraflar, bölgede çıkarılarını gözeten büyük güçler olan ABD ve Rusya'nın hesaplaşmasının aracı olarak kullanılma amacıyla bu ülkelerden destek görmektedirler.

Kimi zaman etnik gruplar, çatışan devletler tarafından rakiplerini zayıflatmak amacıyla kullanılabilirler. Rusya da zayıflatmak istediği Gürcistan içerisindeki ayrılıkçı gruplardan olan Abhazları bu amaçla Gürcü yönetimine karşı kışkırtmaktadır.

Abhazlara Rusya tarafından Rus pasaportu verilmiş, ambargo nedeniyle ulaşım yasağı bulunan Abhazya halkına Rusya üzerinden ulaşım imkanı tanınmıştır. Bunun gibi pek çok konuda Rusya Abhazlara Gürcistan'a karşı destek olmuş; hatta Güney Osetya ile yaşanan çatışmalarda da Rusya ve Gürcistan arasında savaşa dönüşen çatışmalar yaşanmış; bu yolla Abhaz halkı da Rus desteğini daha güçlü şekilde arkasında hisseder hale gelmiştir.

Bazı durumlarda dış desteğin nedeni emperyalist kaygılar olmaktadır. Azınlıkların yaşadığı bölgelerin doğal kaynaklar bakımından zenginliği ya da diğer önemli özellikleri emperyalist devletlerin ilgisini çeker ve uzun vadede azınlıkların kendi etki alanına girecekleri beklentisiyle onları merkezi otoriteye karşı kışkırtabilirler.

Cumhur Bal; *“ABD niye oraya girdi? Gürcistan'ın özelliği nedir? Aslında bir zayıf halka gerekiyor. Zayıf halkayı kullanmak daha kolay oluyor. Her yönden size ihtiyacı olan, size bağımlı olan, gerek ekonomik gerek askeri yönden güçsüz olan bir yerde oynamak daha kolay oluyor... tabi İran'a yakınlığı, Türki Cumhuriyetlere yakınlığı, hatta Türkiye'yi bypass edecek bir pozisyonunun olması ayrı konular ama zayıf halka olması da önemli bir olay”* şeklinde ABD'nin bölge çıkarlarına kısaca değinmiştir.

Abhazya; Karadeniz kıyısındaki konumu ile hem turizm açısından önemli bir sahil şeridi barındırmaktadır, hem de Sohum gibi önemli bir limana sahiptir. Bu liman Gürcistan için Karadeniz'e açılan kapı niteliğindedir. Batı ile ticari ilişkiler açısından da son derece önemlidir. Ayrıca Abhazya'nın tarıma elverişli arazileri, büyük bölümü dağlık coğrafi özelliklere sahip Gürcistan için değerli görülmektedir. Bu özellikleri nedeniyle Rusya bu bölgenin Gürcü

yönetimine geçmesine engel olmaya çalışmakta, uzun vadede hem ABD'yi bölgeden uzak tutmayı hem de destek olduğu Abhazlar sayesinde bu bölgeyi kendi çıkarları için kullanmayı planlamaktadır.

Yine Cumhurbaşkanı bu konudaki kendi görüşlerini şöyle aktarmaktadır; “o dönem(Güney Osetya savaşı öncesi) AB Gürcistan'a diyor ki, biz sizinle 2008 sonu-2009 başı müzakerelere başlayacağız, ancak önce topraklarınızı netleştirin. Tabi Gürcistan topraklarını netleştiremedi. Abhazya'nın Gürcistan içerisinde olması, Gürcistan'a korkunç avantaj sağlayacak, dolayısıyla Avrupa Birliği'ni sağlayacak, dolayısıyla NATO'yu sağlayacak, dolayısıyla ABD'yi sağlayacak. Abhazya 240 km. sahil şeridi olan bir yer. Rusya'nın 240 km. sahil şeridi yok orada. Abhazya'nın kıymeti her geçen gün arttı. Orada 240 km.lik mesafe Amerika ile Rusya arasında önemli bir çığa. Amerika'nın egemenlik alanı 240 km yukarıdan mı başlayacak? 240 km. aşağıdan mı başlayacak? Aynı şey Rusya için de geçerli. Bu çok önemli”

2.2.12 Yayılma ve Örnek Etkisi

Yayılma etkisi, bir bölgede başlayan etnik çatışmaların ve bağımsızlık taleplerinin aynı bölgede, benzer statüde farklı gruplar üzerinde tetikleyici etki yaratmasıdır.

Sovyetler Birliğinin dağılması sonrası bölgedeki pek çok etnik grup bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Pek çoğu da birbirinden etkilenerken etnik çatışmalara girmişlerdir. Abhazya için de başta Gürcistan'ın bağımsızlık mücadelesi olmak üzere, diğer etnik grupların çabaları, etnik çatışma içerisine girmek için cesaretlendirici birer unsur teşkil etmiştir.

Örnek etkisi de, arada fiziksel bir yakınlık bulunsun ya da bulunmasın, baskı altındaki bir etnik grubun merkezi otoriteye yönelik isyanının diğer gruplara örnek teşkil etmesini ifade eder. Özellikle gelişen iletişim araçlarının sağladığı imkanlarla artık dünyanın her yerindeki etnik gruplar birbiri hakkındaki gelişmelerden haberdar olabilmekte, sıkı ilişkiler kurabilmektedir.

Abhazlar da geçtiğimiz 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan eden ve uluslararası toplumun büyük bölümü tarafından tanınan Kosova ile

kendi durumlarının benzer olduğunu düşünmekte ve aynı şekilde bağımsızlıklarının tanınmasını istemektedirler.

Abhazya'nın 3 Ekim 2004 tarihinde yaptığı seçimlerle devlet başkanı olarak seçtiği Sergei Bagapş'ın (2008)'de yaptığı; *"Kısa bir süre önce Kosova'nın bağımsızlığının tanınmasıyla sonuçlanan son derece önemli tarihi bir sürece hep birlikte şahit olduk. Bu süreç, Abhazya Cumhuriyeti Devleti'nin Bağımsızlığı'nın da uluslararası camia tarafından tanınmasının uzun zaman almayacağı konusunda umutlarımızı daha da güçlendiriyor."* açıklaması ve benzer şekilde Elis Argun'un; *"ABD, Türkiye ve Batı ülkeleri başta olmak üzere çeşitli ülkelerin Kosova'nın bağımsızlığını tanıması uluslararası sistemin geleneksel yapısında köklü bir değişiklik yaptığı anlamına gelmektedir. Kosova'nın kendine has başka yapılara emsal teşkil etmeyecek bir süreç olduğunu söylemek, böyle bir politika yürütmek iki yüzlülüktür. Çifte standarttır. Abhazya hakına karşı bir haksızlıktır. Eğer bir doğru varsa herkes için doğrudur kişiye/devlete göre değişmez"* sözleri, Abhazlar için Kosova'nın bir örnek teşkil ettiğini ve uluslararası toplumdan aynı yaklaşımı kendileri için de beklediklerini ortaya koyar niteliktedir. Ayrıca benzer durumdaki Kıbrıs Türkleri ile yakın ilişkiler kurmakta ve karşılıklı ziyaretler gerçekleştirmektedirler.

Bu gelişmelerin etnik grupları negatif yönde etkilediği, etnik çatışmalara girme konusunda cesaretlendirdiği ve bunun sonucu olarak etnik çatışmalarda artışa neden olduğu değerlendirilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASI İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Gürcü-Abhaz Çatışmasına olayların sıcak çatışmaya dönüşmesinden itibaren, gerek ikili görüşmeler gerekse arabuluculuk faaliyetleri ile çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Fakat şimdiye kadar herhangi bir çözüm üretilmemiş, iki taraf arası gerginlik, zaman zaman çatışmalara varan boyutlarda varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Üçüncü partiler soruna dahil olmuş, arabuluculuk yapmaya çalışmış, kimi zaman çözümü daha da güçleştirici rol oynamışlardır.

Görüşme ve arabuluculuk, tarih boyunca Etnik Çatışmaların çözümünde kullanılan etkin yöntemler olmuş ancak her zaman sonuca ulaşmada fayda sağlayamamışlardır. Gerek arabulucuların hatalı ya da eksik uzlaştırma çabaları, gerek tarafların görüşmelerdeki yanlış yaklaşımları, gerekse taraflar ve arabulucular arasındaki uyumsuzluklar beklenen sonuçların alınamamasına neden olmuştur.

Günümüzde Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü bir bilim haline gelmiş ve Etnik Çatışmalar da dahil pek çok uyuşmazlığın çözümü için bilimsel, gerçekçi yaklaşımlar ve paradigmlar geliştirilmiştir. Bu bölümde, söz konusu bilimin sunduğu kriterler ışığında Gürcü-Abhaz Çatışmasının çözümü için

önerilerde bulunmaya ve bugüne kadar gerçekleştirilmiş olan görüşme ve arabuluculuk faaliyetlerini değerlendirmeye çalışacağız.²

3.1 TARAFLARIN SORUNA YAKLAŞIMI

Öncelikle ele alınması gereken nokta tarafların talepleri ve düşüncelerindeki farklılıklardır.

3.1.1 Gürcü Toplumunun Yaklaşımı:

Gürcistan yıllardır üniter devlet yapısından taviz vermeyi kabul etmemiş, Abhazya'nın 1992'deki konfederasyon ya da federasyon tekliflerini dikkate almayarak, çözüm için 14 Ağustos 1992'de askeri güç kullanımını tercih etmiştir. Ancak bu girişim bir sonuç getirmemiştir. Son yıllarda, Gürcistan'ın NATO'ya üyeliği ve AB müzakereleri gündeme geldiğinde topraklarındaki karışıklıkların çözümlenmesi şartı ortaya konmuş; çözüm olarak Gürcistan başlangıçta hiç sıcak bakmadığı federatif devlet fikrini ortaya atmıştır. Fakat bu teklif bağımsızlık isteyen azınlıklarca makul görülmemiş, bunun sonrasında önce Güney Osetya ile 2008 Ağustos'unda yaşanan çatışmalar patlak vermiş, sonra çatışmalara Abhazya da dahil olmuştur.

Tiflis, Abhazya'ya uygulanan ambargonun kaldırılmasından yana değildir. Bunu mültecilerin hiçbir ön koşul aranmadan Abhazya'ya dönebilmelerine bağlamak istiyor. Abhazya ise ancak "suç işlememiş" Gürcü mültecilerin geri dönüşüne izin verebileceğini söylüyor. Diğerleri için ise, "dönmek istiyorlarsa önce yargılanmayı kabul etmeliler" görüşünde (Dolay, 2001:203). 4 Nisan 1994'te yapılan anlaşmayla 100 bin kadar Gürcü evlerine geri dönmüştür (Çelikpala, 2006:115). Fakat halen binlerce kişi Gürcistan'da otel odalarında yaşamaya devam ediyor.

Görüştüğümüz Gürcülerden, Manana Chkuasely Karakaya mülteciler konusu dahil düşünce ve isteklerini şöyle dile getiriyor; *"En başta (Gürcistan) egemenliğini kurup, savaşın her savaştığında topraklarını kaybetmek yerine;*

² Analizde kullanılan yaklaşımlar hakkında daha fazla bilgi için, bkz. Muzaffer Ercan Yılmaz, *Uyuşmazlık Analizi Ve Çözümü* (Ankara:Nobel Yayın Dağıtım,2006). ve Muzaffer Ercan Yılmaz, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar* (Ankara:Nobel Yayın Dağıtım,2007).

akıllıca düşünüp, bir şekilde barış sağlayıp devletin ve halkın geleceği için daha mantıklı işler yapılmalı. Rusya ideal yapıya karışmayacak. Gürcistan ve Abhazya arasındaki hiçbir şeye karışmayacak ve karıştırılmayacak. Gürcistan'ın en büyük problemlerinden biri de mültecilerdir. Ama bu probleme bir türlü çözüm bulunamamıştır. (Gürcülerin isteği, mültecilerin) kendi evlerine dönebilmeleri ve eskisi gibi savaşızsız, barış içinde kendi topraklarında rahat ve huzurlu yaşam sürmeleridir.”

Maya Mamazadze Tuna, Gürcistan'ın yönetimi ve üçüncü partilerin müdahaleleri ile ilgili görüşlerini; *“Rusya ve Amerika Gürcistan'a karışmamalı ve kendi haklarımızı korumamıza, kendi ayaklarımız üzerinde durmamıza izin vermelidir. Kendi irademizle öyle birini seçmeliyiz ki kendi çıkarlarından, cebinden önce ülkeyi düşünmeli ve ülke için çalışmalıdır. (Gürcüler) kendi topraklarını geri almayı ve ekonomilerini düzeltmeyi; yurt dışına çalışmaya giden insanların gelip kendi yurtlarında vatanlarında çalışmalarını ve iş imkanları istiyorlar”* şeklinde dile getirirken Gürcü mülteciler konusunda da; *“Evet öncelikli bir konudur. Ama mümkün değildir birlikte yaşamaları”* demektedir.

Kendisi bir Gürcü olan Rafet Altunkaya Gürcistan sınırları içerisindeki bir devlet yapısı ile artık Abhazya sorununun çözümlenemeyeceğini, Abhazya'nın tamamen bağımsızlığını elde ettiğini düşünüyor. *“Aslında Abhazya ve Güney Osetya sorunları çözülmüştür. Gürcistan'dan koştular onlar. Gürcistan tanısın ya da tanımasın Rusya tanıdı onları. Gürcistan yönetimi halen geri almak istiyor ama bu iş bitti, artık geri dönüşü yok. Gürcistan'da daha iyi bir yönetim olsaydı şimdiye kadar bu sorun çözülmüş olurdu. Ya Rusya el koyardı bu topraklara ya da Gürcistan bu topraklar benim diyerek sorunu çözerdi. Gürcüler Abhazya'da boşuna savaştılar. Hiçbir işe yaramadı bu savaş”* sözlerinden de anlaşıldığı gibi bu durumun Gürcü yönetiminin hatasından kaynaklandığına inanıyor.

Kısaca özetlemek gerekirse;

- Gürcistan'ın öncelikli savunduğu konu zaman zaman federal yapı gündeme gelmiş olsa da üniter devlet yapısının korunmasıdır.

- Özerk bir statü verilmesi öngörülen Abhazya ile idari ilişkilerin dikey bir yapıda olması isteniyor.
- Gürcistan için göç ettirilen Gürcüler problemi, Abhazya'nın siyasi statüsü probleminden bile daha önemlidir. Mültecilerin derhal Abhazya'daki eski yerleşim yerlerine dönmeleri isteniyor.
- Abhazya ayrılıkçı hareketlere devam ettiği sürece ambargo uygulamasının devam ettirilmesi gerektiği savunuluyor.
- Abhazya sorununun sonlandırılması için güçlü ve ülke çıkarlarını gözeten bir Gürcü yönetimi olması gerektiğine inanılıyor.

3.1.2 Abhaz Toplumunun Yaklaşımı:

Abhazların taleplerini ise Elis Argun; *“Abhazya şu an için sadece Rusya ve Nikaragua tarafından tanınmaktadır(Eylül 2009'dan önce). Fakat bu Abhazya'nın Batı'ya veya diğer ülkelere sırtını döndüğü anlamına gelmemektedir. Abhazya diğer ülkelerden de, özellikle ciddi bir diasporası bulunan Türkiye devletinden de bu bağımsızlığının tanınmasını ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesini beklemektedir. Ayrıca, ortak tarihi ve kültürü bulunan Türkiye Cumhuriyeti'ndeki diasporası ile iletişimin sağlanması için hava ve deniz yolunun açılmasını beklemektedir.”* sözleriyle dile getirirken; federatif yapılı bir devletin oluşabilirliği ile ilgili görüşlerini şöyle ifade etmektedir; *“Abhazya, 1997 yılında Gürcistan'a bir proje sunmuş, tarafların ilişkisinin federatif bir yapıda olmasını, karşılıklı statüleri belirlenmesini içeren bu projeye karşıdan yanıt gelmeyince Abhazya kendini çekmiştir. 1993 Ekim tarihinde tüm halkın oy kullandığı bir referandum düzenlenmiş ve halkın %98'i bağımsızlığı onaylamıştır. Abhazya o gün açıkladığı gibi bugün de Rusya Federasyonu ve Nikaragua (ayrıca Venezuela ve Nauru Cumhuriyeti) tarafından tanınmış bağımsız bir devlet olarak yoluna devam edecektir.”*

Abhazya'dan göç etmek zorunda bırakılan mültecilerin geri dönüşleri konusunda, Abhaz yönetiminin tavrını, Abhazların görüşlerini ve Gürcü yönetiminin konuya yaklaşımı ile ilgili düşüncelerini Muhittin Ünal; *“AGİT ve BM gözlemcilerinin de imzaladığı 04.04.1994 Moskova anlaşmalarının ikincisi*

tümüyle mültecilerin dönüşüyle ilgilidir ve çok çok açık hükümler içermektedir. Abhaz tarafın net kararı şudur: ‘Savaş sırasında komşusuna zarar vermemiş olan, cinayet işleyip, ırza tecavüz ve soygun suçu işlememiş olup da mülteci konumundaki herkesin peyder pey (ekonomik nedenle) dönüşünü kabul ederiz. Ama suç işlediklerine dair haklarında belge bulunan ve Başsavcılıkta adlarına dava açılmış olan Gürcüler de yargılanmak ve yargının alacağı karara uyup cezalarını çekmek koşuluyla her an dönebilirler’ Bu çerçevede dönen insan sayısı 70-80.000 kişi arasındadır. Dönmeyenler konusunda Gürcü tarafı yargılama yapılmaması isteğinde ısrar göstermektedir. Ayrıca, gerçek rakamları olduğundan çok abartarak Batılı kuruluşlardan büyük mali yardımlar alıyor olmaları nedeniyle dönüş sürecinin hızlandırılmasına, açıktan söylenmese bile (Gürcülerin) taraftar olmadığı anlamını taşımaktadır” biçiminde anlatmaktadır.

Şafak Nart da; “Abhazların savaş kendi topraklarında cereyan etmesi nedeniyle meydana gelen zararların tazmini için savaş tazminatı talepleri var, bunun dışında Gürcülerin işledikleri savaş suçları konusunda da talepleri mevcuttur” diyerek halkının taleplerinden bazılarına değinmektedir.

Kosova'nın bağımsızlığının pek çok ülke tarafından tanınmasının yanında, Abhazya'nın bağımsızlığının tanınmamasının çifte standart olduğunu düşünen Cumhur Bal; bu konudaki düşüncelerini şöyle aktarmaktadır; “BM’de bir halkın bağımsızlığının nasıl tanınacağına kriterleri de var, aynı zamanda ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı da var... Nasıl olacağı konusunda (1933 tarihli) Montevideo şartı var. Montevideo şartını ortaya koyan Batı, 4 tane şart koyuyor. Bir devletin bağımsızlığını tanımak için gerekli kriterler:

- Belirli tarihi sınırları olacak. Abhazya'nın bu tarihi sınırları en az bin yıldır değişmemiş olan tarihi sınırlardır. Kosova'nın da belirli sınırları var.
- Orada belli bir halk yaşayacak. Abhazya'da Abhaz halkı yaşıyor. Ama Kosova'da Arnavutlar yaşıyor, Türkler yaşıyor. Dolayısıyla bu kritere uymuyor.

- *Ülkeyi yöneten siyasi bir seçilmiş irade olacak. Abhazy'a'da defaten seçilmiş bir yönetim var ve Abhazy'a'yı temsil ediyor. Kosova'da ise bu belli müdahalelerle belli desteklerle oluşturulmuş, (tartışılır, var denebilir) bir siyasi irade var.*
- *Uluslararası arenada kabul gören ve o ülkeyi savunabilen bir mekanizmanın oluşmuş olması gerekir. Kurumlarıyla kuruluşlarıyla. Abhazy'a'da tüm kurumlar oluşmuştur. Ama bugün hala Kosova'da bir çok kurum BM tarafından götürülüyor. Güvenlik, zabıta önlemleri, merkez bankası bildiğim kadarıyla yok.*

Yani siz kendi kriterlerinize iki şartı uyan iki şartı uymayan bir yerin bağımsızlığını tanıyacaksınız. Onlara yüzde yüz uyan başka bir yerin bağımsızlığını tanımayacaksınız. Bu olmaz, çifte standart uygulamış oluyorsunuz.”

Yrd.Doç.Dr.Sima Nart, Abhazlar için bağımsızlık haricinde bir düşüncenin söz konusu olmadığını; “...Abhazy'a 1993 yılından beri... bağımsız bir devlettir. 2008 yılında Gürcistan'ın Güney Osetya'ya yönelik saldırgan tutumu Rusya tarafından sert şekilde cevap bulmuştur. Bu süreç sonunda Rusya Güney Osetya ve Abhazy'a'nın bağımsızlıklarını tanımıştır.” sözleriyle ifade etmiştir.

Aynı şekilde Muhittin Ünal da artık bağımsızlıktan başka bir alternatif kalmadığını şu sözlerle aktarmaktadır; “İşgal öncesi Abhaz Parlamentosu tarafından yapılmış olan statü konusunun görüşülmesi çağrıları, BM+AGİT+RF temsilcileri ve taraflarca imzalanmış olan 04.04.2004 anlaşmaları, BM gözetiminde yapılan 1997 Cenevre ve 15-16 Mart 2001 tarihli Yalta mutabakatları karşılık bulabilmiş olsaydı, geniş yetkilerle donatılmış ve eşit statülü federatif bir yapı mümkün olabilirdi. Ama ne yazık ki, temsilcilerinin de imzaları bulunan Gürcü tarafının bunların tümünü yok saymış olması gerçeği karşısında bağımsızlık ama her alanda iyi komşuluk ilişkilerini geliştirmiş yan yana yaşam, çok büyük sıkıntıları içeriyor olmasına rağmen Abhaz halkına bırakılan tek alternatiftir. İlaveten Gürcistan'ın bu

tavırları; Abhazya'yı zorunlu olarak Rusya Federasyonu'na yakınlaştıran sonuçları doğurmuştur."

Cumhur Bal; *"Abhaz yönetimi bundan sonra geçmiş dönemde yaşadığı sıkıntıları yaşamayacağı bir türde olayların gelişmesine müsaade edecektir. Bu da doğal ... çünkü bir ülke her şeye kendi çıkarları açısından bakar. Abhazya da kendi çıkarları açısından bakacaktır. Oraya tekrar 300 bin Gürcünün dönmesini istemeyecektir. Bu Gürcüler zaten Stalin tarafından zoraki oraya getirilmiş... oralara yerleştirilmiş insanlardır. Bizler, burada (Türkiye'de) yaşayan 500 binin üzerindeki Abhaz da kendi irademiz dışında buraya sürülmüş insanlarız. Dolayısıyla irade dışı yaptırılanları tekrar dengeleyecek olursak, onların Gürcistan'a dönmeleri doğaldır, bizim de dönerek oraya yerleşmemizin teşvik edilmesi gerekir"* diyerek mültecilerin geri dönüşü konusunda farklı bir bakış açısını ortaya koymaktadır.

Abhaz halkının taleplerini de özetlemek gerekirse, aşağıdaki şekilde maddelendirebiliriz.

- Savaş öncesi federal bir yapı talep eden Abhazlar, çatışmalar sonrası bağımsızlık ilan etmişler ve halen Gürcistan ve uluslararası toplum tarafından tanınmayı istemektedirler.
- Gürcistan'ın Abhazya'ya verilecek özerklik statüsü içinde vereceğini ifade ettiği hakların gerçekten verileceğine ve bunların çözüm getireceğine inanmamaktadırlar.
- Kosova'nın bağımsızlığı ve uluslararası toplumun büyük bölümü tarafından tanınmasından sonra hem bağımsızlıklarının tanınacağı inançları kuvvetlenmiştir hem de bu durumun, yani Abhazya'nın bağımsızlığının tanınmamasının çifte standart olduğu inancı oluşmuştur.
- "Göç ettirilen Gürcüler problemi diğer konularda da karşılıklı kabul edilebilir siyasi bir çözüm bulunursa hızlandırılabilir" şeklinde düşünüyorlar (Diaspora ve Entegrasyon Enstitüsü, 2008). Dönecek olanların da yargılanmayı kabul etmesi gerektiğine inanıyorlar.

- Savaş tazminatı talep ediyorlar.
- Kendilerine uygulanan Ulaşım Yasağı ile Ticari ve Ekonomik Ambargo'nun tamamen kaldırılmasını istiyorlar. Bu konuda Türkiye'den de beklentileri var.

Sonuç olarak iki tarafın olaylara yorumları; isteklerinin içerikleri ve öncelikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Çok açıktır ki bu durumda sorunun çözümü kolay olmayacaktır. Soruna bilimsel bir biçimde yaklaşılmalı, adım adım hata yapılan noktalar tespit edilmeli, sonra çözüm üretmeye çalışılmalıdır. Bunun için de Gürcüler ve Abhazlar arasında başarılı bir iletişim kurulması gerektiği değerlendirilmektedir.

3.2 GÖRÜŞME

Görüşme uyuşmazlıkların çözümüne ulaşmak için en kestirme yoldur. Etnik çatışmalarda da tarafların ilk tercihleri görüşme olabildiği gibi, iletişimin koptuğu bazı durumlarda görüşmelerin gerçekleştirilmesi mümkün olmayabilmektedir. Bu durumda daha sonra ele alacağımız arabuluculuk devreye girmektedir.

Görüşmenin etnik çatışmalarda öncelikli olarak tercih edilmesi, doğrudan sorunun tarafları ile gerçekleştirilmesi ve çözümü üretmesi gerekenlerin de yine taraflar olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu amaçlarla Gürcüler ve Abhazlar da uyuşmazlığın ilk dönemlerinde, sorunu ikili görüşmelerle çözmeye çalışmışlar, daha sonra uyuşmazlık tırmanmaya başladığında, başta Rusya olmak üzere üçüncü partilerin müdahalelerine ihtiyaç duymuşlardır.

Gürcü ve Abhazlar arasında gerçekleştirilen görüşmeler, ikili ya da arabulucular eşliğinde yapılması dikkate alınmaksızın bu bölümde, başarılı bir görüşmenin etnik çatışmalara uygun prensiplerini sağlayıp sağlayamadığı yönünden değerlendirilecek ve bu konuda önerilerde bulunulacaktır.

3.2.1 Etnik Çatışmaların Taraflarınca Başarılı Bir Görüşme Yapmanın Temel Prensipleri

3.2.1.1 Görüşme sürecinde duygulara değil çıkarlara odaklanmak

Roger Fisher ve William Ury'nin "Getting To Yes" isimli çalışmasında, sadece etnik çatışmalara değil, bireysel düzeyde olanlar dahil her türlü uyuşmazlığa uygun olarak ortaya koyduğu "Prensipli Görüşme" nin dört ana kuralından biri olan, görüşme sürecinde duygulara değil çıkarlarına odaklanma; tarafların zamanla orijinal amaçlarından sapmaması, çıkarları unutup karşılıklı güç mücadelesi içerisine girmemesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Fisher ve Ury, 1981:3).

Pek çok çatışma gibi Gürcü-Abhaz çatışmasının tarafları da görüşmeleri, uzlaşma yapacakları bir toplantıdan çok güç mücadelesi yapacakları ve güçlü olanın zafer kazanacağı bir savaş arenası olarak değerlendirme eğilimindedirler. Bu nedenle sonuca ulaşabilmek için tarafların görüşmelerde kendilerini kontrol altında tutarak negatif duyguların etkisine kapılmadan ve gerçek amaçtan uzaklaşmadan, çıkarları üzerine odaklanmaları önerilmektedir.

3.2.1.2. Karar vermeden önce sonuca ilişkin çokça öneri geliştirmek

Aynı şekilde Roger Fisher ve William Ury'nin sunduğu prensiplerden bir diğeri olan, karar vermeden önce sonuca ilişkin çokça öneri geliştirme; tarafların görüşmelerden beklentisi ile ilgili yapılan temel hatalardan birini engellemeyi amaçlamaktadır. Taraflar genellikle sonuca ilişkin kendi önerilerini kesin ve tek şekilde önceden planlamakta, fakat bu öneri çoğunlukla kendi çıkarlarını maksimum düzeyde karşıladığı ve karşı tarafın çıkarlarını göz ardı ettiği için çözüme dönüşmemektedir. Bu nedenle yapılması gereken görüşme öncesi farklı pek çok öneriyi zihinde hazırlamak, görüşmelerde tek tek bunları dile getirmek, gerekirse bunları revize ederek sonuçta kabul edilebilir bir çözüm önerisine ulaşmaktır (Fisher ve Ury, 1981:4).

Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığında çatışmaların başlamasından önce, Abhazlar federasyon ya da konfederasyon önerisinde bulunmuşlar, o dönem bağımsızlığını yeni ilan etmiş olan Gürcistan yönetimince bu öneri beklentilerin çok dışında kabul edilmiş, üniter devlet yapısından taviz verilmeyeceği belirtilmiş, hatta bu nedenle bu konuda görüşme yapmak bile kabul edilmemiştir. Son yıllardaki gelişmelerden sonra federasyon teklifi bu defa Gürcistan yönetiminden gelmiş, fakat artık Abhaz çıkarlarına uygun olmadığı için bu öneri kabul edilmemiş, Abhazya bağımsızlık talep etmiştir.

Söz konusu iki ayrı dönem tek tek ele alındığında, her seferinde taraflar birbirinden tamamen farklı tek öneri ile ortaya çıkmış, doğal olarak karşılıklı önerileri kabul etmemişlerdir. Bununla birlikte bu iki dönem beraber ele alındığında, her iki tarafın da farklı dönemlerde aynı öneriye sıcak baktığını, yani federasyon fikrini dikkate aldığını görüyoruz. Burada vardığımız nokta şu; eğer taraflar kendi önerilerinde tartışmaya, beyin fırtınasına açık olsalar, farklı alternatiflerin de kendi çıkarlarına hizmet edebileceğini değerlendirseler ve çözümün mutlak zafer değil, ortak bir noktada uzlaşma olduğunu görebilselerdi Gürcü-Abhaz sorunu belki yıllar önce çözülebilirdi.

Elis Argun'un; *"Üretilecek bir çözüm yoktur, Abhazya yoluna bağımsız bir devlet olarak devam edecektir. Gürcistan tarafından beklenen sadece ılımlı ve barışçıl bir komşu olmasıdır. Fakat Gürcistan bugüne kadar bunu yapmamış, geçmişteki yaşanmışlıklara bakılırsa bundan sonrada yapmayacaktır"* şeklindeki ifadeleri tek bir çözüme odaklanmanın ve bu konuda alternatif kabul etmemenin bir örneği olarak gösterilebilir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bu çözüm önerisi üzerinde uzlaşma sağlamak mümkün değildir. Çünkü bu öneri, Gürcülerin beklentilerini hiç karşılamamaktadır ve bu nedenle kabul edilmesi mümkün görünmemektedir. Elbette bu örnek Abhaz tarafından bir vatandaşın bireysel ifadelerinden yola çıkarak verilmiştir ve asıl önemli olan konu, çözüm üretebilmek için karşılıklı görüşme yapan yöneticilerin söz konusu hatayı yapmadan, farklı alternatiflerle masaya oturup, uzlaşmaya açık tavır sergilemeleridir.

3.2.1.3. Negatif duyguların aşırı etkisi altında iken görüşmeye başlamak

Etnik çatışmaların tarafları görüşmelerde, çoğunlukla silahlı çatışma ya da şiddet ortamından yeni çıkmış oldukları için, çok yoğun nefret, kırgınlık, öfke duygularıyla sarılmış olmaktadır. Ancak etkin bir görüşme yapabilmek için mantıklı davranmak gerekir ki bahsettiğimiz bu negatif duygular mantığı gölgeler, sonuca ulaşmada başarıyı engeller. Dolayısıyla tarafların görüşmelere başlarken negatif duygular içinde olması engellenmeye çalışılmalıdır.

Gürcülere sorduğumuz, “Ortak bir noktada buluşma, çözüm üretme ve uygulama konusunda Abhazlara güveniyor musunuz?” sorusuna aldığımız cevaplar, negatif duyguların etkisinden kurtulmanın çok kolay olmayacağını açıkça ortaya koyuyor. Maya Mamazadze; *“Hayır güvenmiyorum. Çünkü Ruslarla iş birliği içinde yaşıyorlar”* sözleriyle Abhazlara duyulan güvensizliği dile getirmiştir.

Abhazlar da Gürcüler gibi negatif duyguların etkisinden çıkabilmiş değiller. Aynı soruya Şafak Nart; *“...yayılmacı eğilimlerine devam eden, halen (iktidarda) olan Gürcü yönetimi ile böyle bir iyi niyet içerisinde girmenin ne tür bir olumlu sonuç getirebileceği konusunda Abhazların ciddi endişeleri bulunmaktadır”* şeklinde cevap vermektedir.

Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, zaman zaman yaşanan çatışmaların, tarafların birbirine duydukları negatif hislerden kurtulmalarına imkan tanımadığıdır. Sima Nart'ın; *“2008 Ağustos ayında Güney Osetya'ya Gürcistan'ın yapmış olduğu saldırı Gürcistan'ın nasıl bir politika benimsediğinin en müspet göstergesidir. Bu şartlar altında güven ortamından bahsetmek ne kadar gerçekçi olur?”* sözleri de bu durumu doğrular niteliktedir.

3.2.1.4. Görüşme ortamını işbirliği ve statüsel eşitlik ima edecek biçimde düzenlemek

Görüşmelerin taraflardan birinin mekanında yapılması eşitsizliğe neden olduğu için tercih edilmemelidir. Tarafların üstünlük hissetmeyeceği bir yerde görüşmelerin yapılması sağlanmalıdır.

Gürcüler ve Abhazların görüşmeleri genellikle İstanbul, Cenevre, Moskova, New York gibi farklı ülkelerdeki şehirlerde gerçekleştirilmiş; 16 Eylül 1994 Novy Afon, 17 Eylül 1994 Sohum örneklerinde olduğu gibi bazı görüşmeler için ise tarafların toprakları, yani kendi mekanları tercih edilmiştir. Bu durumda Gürcüler ya da Abhazlar farklı ülkelerde yaptıkları görüşmelerde, kendilerini üstün ya da zayıf hissedecekleri bir ortamda bulunmamışlardır. Fakat bazı, özellikle ikili görüşmelerde tarafların kendi mekanlarını tercih etmelerinin, statüsel olarak görüşmenin yapıldığı tarafın yöneticileri için üstünlük, diğer taraf için zayıflık hisleri yaratmasından dolayı uygun olmadığı değerlendirilmektedir. Kalıcı bir çözüme ulaşabilmek için atılabilecek adımlardan biri olarak kendi mekanlarından birini tercih etmemeleri önerilmektedir.

3.2.1.5. Görüşme esnasında karşı tarafı düşman gibi algılamamak, haklı beklentilerini göz ardı etmemek

Görüşmelerde yapılan en önemli hatalardan biri sadece kendi çıkarlarını ön planda tutan ve karşı tarafın beklentilerini yok sayan çözümler üretmeye çalışmaktır. Karşı taraf da aynı biçimde düşündüğü için çözümün gerçekleşmesi mümkün olmamaktadır. Oysa uyuşmazlıklarda kalıcı çözümler, her iki tarafın da beklentilerini karşılayabilen çözümlerdir. Bu nedenle görüşmelerde tarafların işbirliği yapmaları zorunludur. Dolayısıyla karşı taraf yok edilmesi gereken bir düşman gibi değil, ortak çıkarlar için işbirliği yapılması gereken bir iş ortağı gibi görülmelidir. Görüşmelerde karşı tarafın da haklı beklentileri olabileceği unutulmamalı, taraflar kendilerini karşı tarafın yerine koyarak da olayları değerlendirmelidir.

Gürcüler ve Abhazlar bugüne kadar görüşmelerde kendi önerilerini ortaya koymuş, fakat daha önce de belirttiğimiz gibi iki toplumun talepleri ve

düşünceleri birbiri ile örtüşmediği için bir çözüm önerisi üzerinde uzlaşma sağlanamamıştır. Abhazların görüşmelerde ortaya koyduğu öneri, tamamen Abhaz çıkarlarını gözetirken, Gürcülerin beklentilerini göz ardı etmiş; Gürcülerin önerisi de Abhazların çıkarlarına ters düşmüştür. Oysa hem Abhazların hem de Gürcülerin beklentilerini karşılayacak bir çözüm üretilebilir. Ancak bunun için tarafların karşı tarafın beklentilerini de dikkate almasını sağlamak gerekir.

Elis Argun; *“Bütün devletler, kanunlar çerçevesinde istediği talepte bulunma hakkına sahiptir. Fakat bir devlet istekleriyle diğer bir devletin, halkın haklarını çiğnemek istiyorsa buna kimse izin vermeyecektir. Gürcistan kanunları yok sayarak her şeyi kendi lehine kullanmak isteyen bir politika içerisindedir maalesef”* sözleriyle Gürcistan yönetiminin telep ve önerilerinde Abhaz halkının haklı talepleri olabileceğini göz ardı etmesi ve sadece kendi çıkarlarına odaklanması konusunda hissedilen sıkıntıları dile getirmektedir.

Şafak Nart'ın; *“Ortak bir konu üzerinde uzlaşma sağlanması için Abhazların kabul edeceği tek konu Abhaz ve Gürcü devletlerinin iyi komşuluk ilişkileri geliştirmeleri ve halklarının ve bölgelerinin diğer halklarının huzurunun sağlanması yönünde çabalarda ortaklık yapmalarıdır. Bunun dışında binlerce yıldır komşu halklar olarak yaşayan Gürcü ve Abhazların gelecekte de iyi birer komşu olarak yaşamak istemleri ortak inancı geliştirilebilir”* sözleri ise Abhazya için sadece bağımsızlığın bir çözüm olarak kabul edildiğine; dolayısıyla Abhaz toplumunun çıkarları gözetilirken, Gürcülerin beklentilerinin göz ardı edildiğine örnek teşkil etmektedir.

3.3 ARABULUCULUK

Etnik uyuşmazlıklar, çoğunlukla çatışma boyutlarında yaşandığı ve çok kompleks yapıda olduğu için, taraflar yoğun düşmanlık hisleri ve bu hislerin doğal sonucu olan iletişimsizlik içerisinde olabilmektedirler. Taraflar arasındaki iletişimsizlik genellikle ikili görüşmelere izin vermeyecek düzeyde yaşanmakta ya da gerçekleştirilen görüşmeler tırmanan gerginlikle çıkmaza girmekte ve kesintiye uğramaktadır.

Kimi zaman taraflar arasında açık bir güç dengesizliği mevcuttur ve güçlü konumdaki dominant grup, revizyonist isteklerde bulunan azınlık konumundaki grupla görüşmeyi reddedebilir. Bu durumda genellikle zayıf konumdaki azınlık grup bünyesinde silahlı gruplar ortaya çıkar ve dominant etnik grup bunları terörist ilan ederek görüşme konusunda daha da isteksiz hale gelir.

Azınlık konumundaki Abhazların Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki "devlet yapısını görüşelim" talepleri de bu nedenle dikkate alınmamış; Gürcüler kendilerini güçlü, Abhazları zayıf durumda gördükleri için görüşmeye bile gerek duymamışlardır. Abhaz sorunu sadece şiddet kullanımı ile çözülebilecek bir azınlık isyanı olarak değerlendirilmiş fakat pek çok kişinin canını ve yurdunu kaybettiği ve halen çözümlenemeyen bir etnik çatışmaya dönüşmüştür.

Bu gibi durumlarda en iyi yöntemlerden biri olarak karşımıza "*arabuluculuk*" çıkmaktadır. Arabuluculukta; tarafların çözemediği bir uyuşmazlığa, iki tarafın da kabul ettiği, taraflar üzerinde herhangi bir hukuki yaptırım gücü bulunmayan üçüncü partilerin müdahalesi söz konusudur. Hukuki bir otoritesi olmasa bile çoğunlukla arabulucular, çatışmanın tarafları üzerinde siyasal ve/veya ekonomik güce sahiptirler ve asli görevleri tarafları bir araya getirerek karşılıklı kabul edilebilir çözümler üretmelerine yardımcı olmaktır.

Etnik Çatışmalara müdahalede bulunan arabulucular, uluslararası sivil toplum örgütleri, devlet liderleri, ya da Birleşmiş Milletler Şartı'nın 6. maddesine göre tesis edilen barış güçleri olabilir. Bununla birlikte dikkat çekilmesi gereken nokta genellikle etnik çatışmalarda arabuluculuğun gönüllülük temelinde gerçekleştirildiğidir.

Abhaz-Gürcü Çatışmasında arabuluculuk yapan ya da müdahalede bulunan üçüncü partiler; başta Rusya Federasyonu olmak üzere BM, BDT Barış Gücü, AB, AGİT ve ABD'dir. Türkiye, Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri de zaman zaman taraflar arasında gerçekleştirilen görüşmelere katılmışlardır. Ayrıca Ukrayna, Çeçenya, gibi ulus-devletler de

arabuluculuk yapma talebinde bulunmuşlar, fakat bu durum uygulamada hiç gerçekleşmemiştir. Bununla birlikte ABD, AB, Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa merkezli 15 sivil toplum kuruluşu Abhazya'da faaliyetler göstermişlerdir. Ancak söz konusu üçüncü partilerin girişimleri, aynı anda hem Gürcü hem de Abhazlarca istenmemesi gibi nedenlerle şimdiye kadar çözüm üretilmesinde başarı sağlamamıştır.

3.3.1 Arabulucuların Motivasyonu

Etnik çatışmalara arabuluculuk yapmayı kabul eden ya da bunu kendisi teklif eden üçüncü partiler bu faaliyet için geçerli sebeplere sahiptirler. Gürcü-Abhaz Çatışmasında arabulucuların bu uyuşmazlığa müdahale etmeye gönüllü olmasını sağlayan nedenler de genel olarak şöyle sıralanmaktadır:

3.3.1.1 Uyuşmazlığın olumsuz etkilerinden kaçınma isteği

Etnik Çatışma doğrudan kendisini ilgilendirmiyor gibi görünse de bazen başka devletler, dolaylı etkilerinden zarar görmek istemedikleri için bir çatışmaya müdahalede bulunabilirler. Bir ülkede ortaya çıkan etnik bir çatışma daha önce bahsettiğimiz örnek etkisi ile başka bir ülkedeki etnik grupları cesaretlendirebilir. Bu durumda söz konusu ülke kendi topraklarında gerçekleşmediği halde etnik çatışmaya arabuluculuk yaparak son verilmesini sağlamak isteyebilir.

Ayrıca sınırları içerisinde, başka ülkede çatışan etnik grupların soy bağı bulunan vatandaşları olan bir ülke; kendi bünyesindeki, çatışanlarla aynı etnik kökenden vatandaşları merkezi otoritenin karşısına almak istemediği için arabuluculuk yaparak çözüme yardımcı olmak isteyebilir.

3.3.1.2 Taraflar üzerinde etki sahibi olma veya var olan etkiyi güçlendirme isteği

Arabulucuk için bir başka motivasyon kaynağı, etnik çatışma yaşayan tarafların üzerinde onları bu çatışmanın “olumsuz etkilerinden kurtaran” sıfatıyla etki sahibi olmak veya bölgesel güç sahibi kuruluşlar ya da

çatışmanın yaşandığı bölgede nüfuz sahibi olan güçlü ulus-devletler gibi aktörlerin var olan etkilerini devam ettirmek veya güçlendirmek kaygılarıdır.

Burada genellikle amaç, müdahalede bulunan üçüncü partinin yardımcı olduğu tarafları gelecekte kendi isteği doğrultusunda yönlendirebilmesi, kendisine borçlu hissettirmesidir. Bunun dışında bir diğer amaç da etnik çatışmanın yaşandığı coğrafyadaki etkinliği, bölgede rakip konumundaki başka büyük güçlere kaptırmamaktır.

3.3.1.3 Sosyal barış ve uyumu sağlama isteği

Üçüncü olarak, kar amacı gütmeyen bazı kişiler ve kurumlar, tamamen sosyal barışa hizmet amacıyla etnik uyuşmazlıkların çözümüne katkıda bulunmak isteyebilirler. Her ne kadar uygulamada gerçekçi olacağı konusunda şüphe duyulsa da sivil toplum örgütlerinin ya da Birleşmiş Milletler gibi uluslararası hükümet dışı örgütlerin sadece barışı sağlama amacıyla hareket ettiği ve zaman zaman başarılı çözümler üretebildiği bilinmektedir.

Ulus-devletlerin genel olarak ulusal çıkarlarını gözetmeksizin, sadece global barış amacıyla etnik çatışmaların çözümünde arabuluculuğa gönüllü olduklarını söylemek çok gerçekçi olmamakla birlikte, asli çıkarlarına ek olarak sosyal barışı da hedefleyebildiklerini ifade etmek daha doğru olacaktır.

3.3.2 Gürcü-Abhaz Çatışmasına Arabuluculuk Yapan veya Yapmak İsteyen Üçüncü Partilerin Motivasyon Değerlendirmeleri

Gürcü-Abhaz Çatışması sadece taraflar için değil bu coğrafyada etkinlik sahibi olmayı isteyen iki büyük güç için de çok önemlidir. Gürcistan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Amerika Birleşik Devletleri için yayılması gereken yeni bir etki alanı, aynı zamanda eski gücünü geri kazanması gereken Rusya Federasyonu için de etkinliğin kaybedilmemesi gereken bölge olan Kafkaslarda yer almaktadır. Bu genel yaklaşımdan yola çıkarak Gürcistan bünyesinde yaşanan Gürcü-Abhaz Çatışmasına arabuluculuk yapmaya gönüllü olan üçüncü partilerden bazılarının motivasyonlarını sağlayan unsurlar aşağıda tek tek ele alınmıştır:

3.3.2.1 Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri, Orta Asya ve Hazar enerji kaynaklarının işlenmesi ve taşınmasında, Rusya'dan bağımsız alternatif yollar oluşturulabilmesi için bölgedeki devletleri güçlendirmeyi, Rusya etkisinden tamamen bağımsız bir hale getirmeyi, bunun için de bu devletlerin demokratik gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece bu devletlerde ABD etkisi altında bulunan güçlü ve istikrarlı bir rejim kurulabilecektir. Yine bu amaçla Gürcistan, Abhazya'nın ayrılıkçı hareketlerine karşı ABD tarafından askeri ve siyasi anlamda desteklenmektedir. Gürcistan, etnik sorunları çözüldüğünde, ABD'ye karşı kendisini borçlu hisseden, ABD yanlısı istikrarlı bir yönetimle, ABD'nin bölge politikalarına daha rahat hizmet edebilecektir.

Banu Avar, 2007 yılında yayınlanan "Sınırlar Arasında" isimli çalışmasında Gürcistan'daki Amerikan İş Konseyi Başkanı Fady O. Asly'nin şu sözlerini aktarmıştır: *"...Gürcistan, Orta Asya ve Hazar petrol ve gazının, İran ve Rusya yolu kullanılmadan geçebileceği tek çıkış kapısıdır. Yani petrol ve gaz buradan herhangi bir politik durumdan etkilenmeden dışarı akabilir. Bu yüzden Gürcistan çıkarları açısından çok önemlidir."* Her ne kadar Asly Gürcistan çıkarlarına vurgu yapmışsa da Gürcistan'ın enerji kaynaklarının taşınması konusunda ABD çıkarları açısından ne derece önemli olduğunu da ortaya koymuştur.

Abhazya, ABD için Karadeniz'de Rusya'ya kaptırılmaması gereken bir limandır ve eğer Abhazya'nın bağımsızlığı uluslararası toplum tarafından tanınırsa bu konuda ABD'nin engel olabileceği bir durum kalmayacaktır. Karadeniz'in Kafkaslar için, dolayısıyla bu bölgenin zenginliklerinden faydalanabilmek için sahip olduğu önem ortadayken, ABD'nin Karadeniz'deki tek gücün Rusya olmasına izin vermeyeceği ve bu gücü paylaşma mücadelesini sürdüreceği açıktır. Abhazya, Gürcistan sınırları içerisinde kaldığı sürece ABD, bu liman aracılığı ile Rusya'nın bölgedeki gücüne ortak olmaya devam edebilecektir.

Ayrıca Rusya'nın bölgedeki etkinliğinin yayılmasını durdurabilmek için güneyinde bir tampon bölge olarak ABD yanlısı Gürcistan'ın bulunması,

gerektiğinde ABD'nin müdahalalarına imkan vermesi için önem arz etmektedir.

ABD'nin, bölge ile ilgili önceliklerinin arasına, 11 Eylül sonrası bölgeye askeri anlamda yerleşme, uçuş ve üs kurma hakkı elde etme konuları da eklenmiştir (Hatipoğlu, 2006:313). Bu nedenlerle Gürcistan'a askeri ve mali yardımlar yapılmakta, silahlı kuvvetleri güçlendirilmekte, askeri üsler kurulmakta ve askeri personele eğitim verilmektedir. Böylece ABD'nin kendi güvenliğinin sağlanması ile birlikte Orta Asya ile ilgili yayılma politikaları da gerçekleştirilebilecektir.

Aynı konuyla bağlantılı olarak Gürcistan'daki Rus askeri üslerinin varlığı da ABD'yi yakından ilgilendirmektedir. Kasım 2007'de Batum üssünün Gürcistan'a devri ile Gürcistan'daki bütün Rus üslerinin boşaltılması, ABD'nin gelecek planları için olumlu bir durum oluştururken, Abhazya içerisinde tekrar Rus üsleri kurulması ABD menfaatlerine ters düşmektedir. Yine bu nedenlerle de Abhazya'nın Gürcistan toprakları içerisinde kalması ve bağımsızlığının tanınmaması ABD için bir gerekliliktir.

Söz ettiğimiz noktalar, ABD'nin bu çatışmaya arabuluculuk yapma isteğinin arkasındaki nedenlerden birinin ve en önemlisinin, dar kapsamda Gürcistan ve onun aracılığı ile Kafkaslar ve Orta Asya üzerinde etkinlik kazanma amaçları olduğunu göstermektedir. Elbette bununla birlikte ABD'nin; neredeyse tüm dünya geneline uzanan, istikrarlı devlet yapıları aracılığı ile bölgesel barışın ve sonuçta dünya barışının muhafazasını destekleme, insan hakları ihlallerini göz ardı etmeme, çatışma yaşanan bölgelerdeki mağdurlara insani yardımlarda bulunma gibi amaçlar ile hareket ettiği yönündeki söylemler dikkate alındığında, sosyal barış ve uyumu sağlama isteğinin de, ABD'nin Gürcü-Abhaz çatışmasına müdahale etme motivasyonları arasında sayılabileceği değerlendirilmektedir.

3.3.2.2 Rusya Federasyonu

Kafkasya, Avrupa ile Orta Asya arasında geçiş köprüsü olmasının yanı sıra, Karadeniz ve Hazar Denizi'ne kıyısı olması sebebiyle Rusya'nın Karadeniz-Boğazlar-Akdeniz yolu ile Süveyş Kanalı'na inebilmesine imkan

sağlaması yönünden, Rusya'nın stratejik menfaatleri açısından son derece önemli bir jeopolitik bölgedir (Tavkul, 2007:41). Bu önemli bölge içerisinde konumu ile belki de en değerli ülke olarak Gürcistan karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Abhazya da dahil olmak üzere Gürcistan, önemli bir Karadeniz limanı konumundadır. Rafet Altunkaya; *"Rusya, Abhazya aracılığı ile Karadeniz'de daha çok yer kazanmak istiyor"* sözleriyle bu durumun Rusya için önemini dile getirmektedir. Bununla birlikte Abhazya, başlıca tarımsal ve turistik kaynakları ile zengin bir bölgedir. Bu nedenlerle Rusya için etki alanından çıkmaması gereken yerlerin başında gelmektedir.

Ayrıca Gürcistan'ın Rusya'dan uzaklaşması, son yıllardaki gelişmelerle ABD'ye yaklaşması anlamına gelmekte, Rusya ise kendi coğrafyasında bu süper gücün varlığını istememektedir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Osetler ve Abhazlar, ayrılma girişiminde bulunmak için Gürcistan'ın iç siyasal karışıklığından yararlanmışlardır. Rusya da, Gürcistan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) içinde kalmasını ve Gürcistan topraklarında Rus askeri üsleri açılması yönündeki Rus baskılarına boyun eğmesini sağlamak amacıyla bu girişime sessizce arka çıkmıştır (Brzezinski, 1997/1998:118).

BDT, Rusya Federasyonu'nun Sovyetler Birliği sonrası bölge devletlerini yine kendi etkisi altında bir araya topladığı, SSCB'nin daha yumuşatılmış hali denilebilecek bir topluluk olarak görülmektedir. Gürcistan da, Ağustos 2008'de yaşanan çatışmalardan sonra ayrıldığı BDT'ye, diğer devletler gibi Rusya etkisinden uzaklaşmaması için dahil edilmiştir.

Gürcistan, sadece BDT'ye girmek zorunda kalmamış aynı zamanda topraklarında bulunan Vaziani, Gudauta, Ahılkelek ve Batum Rus askeri üslerine de izin vermek zorunda bırakılmıştır. Gürcistan'daki Rus askeri üsleri, Ermenistan'daki Rus üssüne giden yolu oluşturmaktaydı. Bu nedenle, Gürcistan'daki Rus üslerinin boşaltılmasıyla Ermenistan'daki üsle bağlantısı bir anlamda kesilmiş oldu. Rusya'dan Ermenistan'daki üsse intikaller hava yolu ile yapılmak zorunda kalmıştır ki bu ekonomik yönden tercih edilmeyen bir durumdur. Fakat yakın dönemde Abhazya'da kurulacak Rus askeri

üslerinin, Rusya için bölgedeki avantajını arttırmada faydası olacağı, Rusya yönetimi tarafından değerlendirilmektedir. Bu yönden Abhazya, Gürcistan'da kaybettiği askeri etkinliği geri kazanma açısından çok önemlidir.

Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan enerji nakil hatlarının kullanıma başlanmasıyla birlikte, Orta Asya ve Hazar kaynaklarının taşınması için Rusya dışında alternatif bir yol bulunmuş olmakta, bu nedenle pastadan pay alabilmek için Rusya'nın, Gürcistan üzerindeki etkinliğini sürdürmesi gerekmektedir. Bu amaçla Rusya, Gürcistan'da sorunların temelini oluşturduğu değerlendirilen ayrılıkçı azınlıklar ve toprak bütünlüğü ile ilgili konularda kendi menfaatlerini gözeterek politikalar izlemekte, Abhazları desteklemekte ve Gürcistan'daki bu sorunla ilgili olarak Batı'yı uzaklaştırıp kendisi tek söz sahibi olmaya çalışmaktadır.

Tüm bu konularla birlikte, temelde Rusya Abhazya'da yaşayan Rus vatandaşlarının haklarını korumak için soruna, dolayısıyla da Gürcistan'a müdahalede bulunduğunu ifade etmektedir.

Sonuç olarak Rusya Federasyonu bu coğrafyada Sovyetler Birliği döneminde çok daha büyük olsa da halen bir etkinlik sahibidir. Bu etki alanının devamlılığını, hatta genişlemesini istemekte, bu nedenlerle Gürcü-Abhaz Çatışmasında bazen taraf konumuna gelmiş olsa da çoğunlukla arabuluculuğu kendisi yapmak istemektedir. Bu soruna Rusya aracılığıyla bir çözüm bulunursa, özellikle onu koruyan politikalarından dolayı Rusya'ya karşı borçlu hissedecek olan Abhazya başta olmak üzere, Gürcistan da gelecekte Rus yönlendirmelerine açık hale gelebilecektir. Bu da Rusya Federasyonu'nun söz konusu uyuşmazlığa arabuluculuk yapmak için sahip olduğu motivasyonun, her iki taraf üzerinde önceden sahip olduğu etkinliği sürdürme, hatta güçlendirme isteği olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3.2.3 Türkiye Cumhuriyeti

Gürcü-Abhaz Çatışması'da arabuluculuk yapmak isteyen ülkelerden biri olan Türkiye'nin, bu soruna müdahale etmek için sahip olduğu motivasyonun birinin, uyuşmazlığın olumsuz etkilerinden kaçınma isteği olduğu değerlendirilmektedir.

Ülke sınırları içerisinde etnik gruplardan bazıları ile sorun yaşamakta olan Türkiye için Abhazların ayrılıkçı isteklerinin örnek etkisi yaratacağı çok açıktır. Türk yönetimi, bahsettiğimiz örnek etkisinden kaçınacak yönde politikalar izleyerek, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü destekleyen şekilde Gürcü-Abhaz çatışmasının çözümlenmesini istemektedir.

Ayrıca hem Abhaz hem de Gürcü kökenli pek çok vatandaşı bulunan Türkiye, kendi vatandaşları ile Gürcistan'da yaşanan etnik çatışma nedeniyle karşı karşıya gelmek istememektedir. Bu durum Türkiye'nin Gürcü-Abhaz sorununun bir an önce çözülmesini istemesinin ve zaman zaman görüşmelerde arabuluculuk yapmayı talep etmesinin sebeplerinden biridir.

Türkiye için Gürcistan ortak enerji hatlarının mevcudiyeti, Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı'nın ve Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı'nın faaliyeti, Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu projesinin devamlılığı gibi ekonomik nedenlerle ilişkilerin sıcak tutulması gereken stratejik bir ortak konumundadır. Kaldı ki Rusya'nın çıkarlarına ters düşen bu hatlar, Gürcistan'da güvenlik sorunları ve etnik çatışmalar gündeme geldiğinde tehdit altına girmektedir. Bu boyutu ile Gürcistan'da istikrarlı bir devlet yapısının var olması Türkiye'nin çıkarlarına da hizmet edecektir.

Söz ettiğimiz hatların dışında, Türkiye ile Gürcistan arasında ticari işbirliği, tıp, sağlık ve telekominikasyon alanlarında ve yılda 250 milyon kwh elektrik satışı ile ilgili protokoller yapılmıştır (Mert, 2004:47).

Ekonomik boyutunun haricinde, Türkiye için Gürcistan ile askeri alanda işbirliği de önem teşkil etmektedir. Askeri ilişkiler ise önce 1996 yılında imzalanan ikili askeri işbirliği anlaşması çerçevesinde, sonra 16 Nisan 1998'de iki ülke arasında imzalanan "Askeri Eğitim Memorandumu" ile şekillendirilmiştir. Bununla birlikte NATO'nun Barış İçin Ortaklık Planı (BİO) çerçevesinde Türkiye Gürcistan'da askeri görevler üstlenmiştir (Bolat, 2006:353). NATO ve dolayısıyla ABD ile olan ilişkileri açısından Türkiye'nin, Batı desteğini arkasına alan Gürcistan'ı desteklemesi Türkiye yönetimi tarafından bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu sebeple Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü koruyacak şekilde Abhazlar ile Gürcülerin uyuşmazlığının

çözömlenmesi, Gürcistan'ın siyasi istikrarına kavuşmasına yardımcı olmak, kısaca yine Gürcistan'a destek olmak anlamına gelmektedir.

Son olarak Türkiye kendisini Türki dilleri konuşan seyrek bir topluluğun potansiyel lideri olarak görmektedir (Brzezinski, 1997/1998:125). Bu nedenle Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile yakınlaşmak ve onlar üzerinde sahip olduğu etkinliği arttırmak açısından da, Gürcü-Abhaz çatışmasına arabuluculuk etmek Türkiye için önemlidir. Böylece Kafkaslar'dan Orta Asya'ya uzanan bu bölgede, sorunları çözüme kavuşturan ve barışın tesisine katkıda bulunan, etkin bir devlet vasfını güçlendirebilecektir ki bu durum taraflar ve bölge üzerinde etkinlik sahibi olma motivasyonu ile hareket ettiğinin göstergesidir.

3.3.2.4 Birleşmiş Milletler

Uluslararası toplum etnik çatışmalara genellikle BM aracılığıyla müdahalede bulunmaktadır. BM ulus-devletlere göre daha tarafsız bir konumdadır ve ana amacı global barışı sağlamaktır. Çoğunlukla çatışan taraflarca kabul edilmesinin nedeni de tarafsızlığıdır.

Etnik Çatışmalara müdahalede bulunan Birleşmiş Milletler (BM), bu görevi BM Şartının 6. maddesi olan “Uyuşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesi” kapsamında, arabuluculuk, uzlaştırma gibi yollarla gerçekleştirmeye çalışır. Uyuşmazlığın uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürme eğiliminde olup olmadığını saptamak için soruşturmada bulunabilir ya da bir uyuşmazlığa taraf olanların tümünün istemesi halinde bu uyuşmazlığın barışçı yollarla çözülmesi için taraflara tavsiyelerde bulunabilir. Kısaca 6. madde ile BM uyuşmazlık konusu ve bölgesinde pasifist tedbirler alabilir ve bu tedbirler hafif silahlar ve meşru müdafada dışında güç kullanımını kapsamamaktadır (BM, 2010).

BM Şart'ının 7. maddesi olan “Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Alınacak Önlemler” kapsamında BM; tarafların rızası olsun ya da olmasın silahlı kuvvet kullanımını içermeyen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri

aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerince yapılacak başka operasyonları içerebilir (BM, 2010).

Gürcistan'da konuşlandırılmış BM barış güçleri de, BM Şartının pasifist tedbirleri öngören 6. bölümü çerçevesinde tesis edilmişlerdi. Gürcistan'da Birleşmiş Milletler Gözlem Misyonu (United Nations Observer Mission in Georgia 'UNOMIG') kapsamında görev yapan güçler, devriye görevi ile birlikte, tarafların Moskova Anlaşması'na uyumunu ve BDT Barış Gücünün operasyonlarının bu anlaşmanın şartlarına uygun olarak icra edildiğini gözlemek, gözlem sonuçlarını BM'e rapor etmek ve temelde burada barışı tesis etmek amacıyla hareket ediyorlardı.

Temmuz 2009'da UNOMIG sona erdi ve BM gözlemcileri geri çekildi. Bu durum elbette BM'in Gürcü-Abhaz çatışmasına müdahalesinin ya da arabuluculuk faaliyetlerinin sona ereceği anlamına gelmemektedir. Halen BM, sosyal barış ve uyumu sağlama moyivasyonu ile bu uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlayabilecek üçüncü partilerin başında yer almaktadır.

3.3.2.5 Avrupa Birliği

Avrupa Birliği, Karadeniz'in öteki yakasında kalan Güney Kafkasya ülkeleri için temkinli ve Rusya'nın endişelerini göz önünde bulunduran bir politika izlemekteydi. Bu nedenle AB-Gürcistan ilişkileri ancak 1999'da Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasının sunduğu çerçeve sayesinde başlatılabildi. AB bugün Gürcistan'ın taşıdığı jeostratejik öneminin farkındadır. Ayrıca oluşturmaya gayret ettiği Avrupa Güvenlik Mimarisi için de sınırlarını kuşatan bir dost ülkeler kuşağı tasarlamıştır (Özer, 2007). Bu kuşak içerisinde AB'ye en yakın pozisyonda hareket eden ülke de Gürcistan'dır.

Aralık 2003'de Avrupa Hükümet ve Devlet Başkanları Konseyi tarafından kabul edilen *Avrupa Güvenlik Stratejisi* Güney Kafkasya bölgesini, AB'nin daha aktif rol alması gereken bir bölge olarak değerlendirmiştir. AB, Temmuz 2003 itibarıyla, bölgede AB'nin amaçlarının (Güney Kafkasya ülkelerine siyasi ve ekonomik reformları gerçekleştirmelerine destek olmak,

bölgedeki etnik çatışmaların önlenmesi ve çözümüne yardımcı olmak, yerlerinden edilmiş ve mülteci durumuna düşmüş kişilerin yerlerine geri dönüşlerini teşvik etmek, bölge-içi işbirliğini desteklemek ve bu bağlamda koordinasyonu sağlamak gibi) gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere, Finli Diplomat Heikki Talvitie'yi de Güney Kafkasya'ya AB Özel Temsilcisi olarak atamıştır. 14 Haziran 2004'de toplanan AB Dış İlişkiler Konseyi, AB Komisyonu'nun Strateji Raporunda önerdiği üzere, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'ın da Avrupa Komşu Ülkeler Politikası kapsamına alınmasına karar vermiştir (Hatipoğlu, 2006:308).

Yukarıda detaylandırılan şekilde AB'nin Gürcistan için genel amacı; Gürcüler ile Abhaz ve Osetler arasındaki gibi etnik çatışmaların önlenmesine ve çözümüne 'yardımcı olmak', 1992-93'de yaşanan çatışmalar sonrası mülteci durumuna düşmüş Gürcülerin geri dönüşlerini teşvik etmek, bölge-içi işbirliğini desteklemek ve bu amaçla koordinasyonu sağlamak kapsamında bölgesel barışı tesis etmektir. Bu yönleriyle AB'nin sosyal barış ve uyumu sağlama motivasyonu ile hareket ettiği ifade edilebilir.

Elbette tüm bu yakınlaşma çabalarının ve ilginin bir başka önemli nedeni, Gürcistan'ın sahip olduğu enerji nakil hatlarının, Orta Asya enerji kaynaklarına ulaşabilmek için, tüm Batılı ülkeler gibi onların birlikteliği konumundaki AB için de son derece büyük önem taşımasıdır. AB için Gürcistan, istikrarlı ve Batılı düşünen bir yönetim sağlaması ve AB ile yakın ilişki içinde olması gereken bir ülke konumuna gelmiştir. AB, Gürcistan'a bir 'Pazar' olarak ekonomik alanda sağlayabileceği avantajları da kullanarak mevcut yakınlığı daha da arttırma arzusu içerisinde. Abhazya ve Güney Osetya sorunlarında olduğu gibi siyasi konularda da destek bu nedenlerle Gürcistan'dan esirgenmemektedir.

Ağustos 2008 sonrası da Avrupa Birliği bölgeyle ilgilenmeye devam etmiştir. Avrupa Birliği Gözlem Misyonu (European Union Monitoring Mission 'EUMM') 1 Ekim 2008 tarihinde Gürcistan'da faaliyetlerine başlamış olup, genel merkezi Tiflis olmak üzere, Gori, Zugdidi ve Mtskheta bölgelerinde halen görev yapmaktadır (EUMM, 2010).

Kısaca, AB'nin Abhazya sorununa müdahale etme motivasyonu sadece sosyal barış tesis etme isteği değil, aynı zamanda kendisi için yeni bir etkinlik alanı yaratma arzudur.

3.3.2.6 Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), 1975 yılında Soğuk Savaş döneminde Doğu ve Batı Avrupa arasında yaşanan güvenlik bunalımlarını aşmak amacıyla hayata geçirilmiş siyasi bir projedir. Avrupa, Orta Asya ve Kuzey Amerika'dan toplam 56 devletin üyesi olduğu AGİT, bölgesel güvenlik amacıyla kurulmuş olan en büyük uluslararası örgüt olma özelliğini taşımaktadır. AGİT, Avrasya'nın güvenliği açısından demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve serbest piyasa ekonomisi ilkeleri konularında etkisini ülkeler üzerinde hissettirmektedir. Rusya, Ağustos 2008'de yaşanan Gürcistan-Rusya savaşının ardından, 1992 yılından beri görev yapan AGİT Gürcistan Misyonunun (OSCE Mission to Georgia) süresinin uzatılmasına engel olmuştur (Kök, 2010).

AGİT Gürcistan Misyonu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Daimi Konseyi tarafından oybirliği sağlanamadığı için 31 Aralık 2008 tarihinde sonlandırılmıştır. Son silahsız 20 askeri gözlemci de 30 Temmuz 2009'da görevlerini tamamlayarak ülkeden ayrılmışlardır (OSCE, 2010).

1999 İstanbul Zirvesinde alınan kararlar doğrultusunda, AGİT baskılarıyla Gürcistan'da Rus askeri üslerinin boşaltılması sağlanmıştır. Yine AGİT defalarca Gürcülere ve Abhazlara arabuluculuk yapmış, zaman zaman olumlu gelişmeler sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Kısaca AGİT de genel olarak, BM gibi Güney Kafkasya'da etnik çatışmalara son verip bölgesel barışın tesisine katkı sağlamak, buradaki halkların uyum içinde ve sorunsuz yaşamalarına yardımcı olmak gibi amaçlarla Gürcü-Abhaz çatışmasına müdahale etmektedir.

3.3.3 Çatışma Taraflarının Arabuluculuğu Kabul Etme Nedenleri

Arabulucuların yanı sıra, Gürcü-Abhaz Çatışmasının taraflarının da arabulucuları davet ya da kabul etme nedenleri vardır.

Etnik çatışmalarda taraflar yoğun negatif duyguların etkisi altında oldukları için genellikle görüşmelere başlama konusunda zorluk yaşarlar. Hatta görüşme teklif etmek, teklifi yapan tarafın zayıflık göstergesi gibi algılandığı için, taraflarca tercih edilmeyebilmektedir. Bu gibi durumlarda bir arabulucu bu teklifi yapma ve görüşmeyi başlatma işini üstlenerek iki tarafın da sözünü ettiğimiz zayıflık duygusunu yaşamamasına engel olabilir. İşte bu zayıflık duygusunu yaşamak istemediği için taraflar bir arabulucunun yardımını talep edebilir.

Ayrıca görüşmeler bazen, karşılıklı suçlamalar, tehditler, çözüm yollarının kilitlenmesi gibi nedenlerle kesintiye uğrayabilir. Hatta tekrar çatışmalar yaşanarak, çözüm yolunda en başa dönülebilir. Bu gibi durumlar için, arabuluculuk tekrar görüşmelere başlamayı sağlamak açısından önem kazanır ve taraflarca istenir.

Gürcüler ve Abhazlar da görüşmeye başlamakta güçlük çekmiş, ancak arabulucuların yardımı ile görüşmeler başlatılabilmektedir. Çözüm üzerinde uzlaşamama, devam eden görüşmeler sürecinde Abhazya'da başkanlık seçimlerinin gerçekleştirilmesi ve Gürcistan'ın bu seçimleri yasa dışı kabul etmesi, Güney Osetya ile başlayan çatışmaların Abhazya'ya sıçraması gibi nedenlerle zaman zaman görüşmeler kesintiye uğramıştır. Bu durumlarda tekrar görüşmelere başlayabilmenin tek yolunun, üçüncü bir partinin arabuluculuk yapılması olduğu Abhazlar ve Gürcüler tarafından kabul edilmiştir.

Yaşanan olaylar ve bu olaylardan kaynaklanan negatif hisler, Gürcüler ve Abhazlar arasında eksik veya yanlış iletişime neden olmuş, bir arabulucunun aralarında iletişim kurmaya yardımcı olmasına, tek başlarına gerçekleştiremedikleri görüşmeleri yapabilmek için mesajlarını, düşüncelerini doğru ve net aktarmasına, bir anlamda iletişim köprüsü olmasına ihtiyaç duyulmuştur. Çünkü Gürcü ve Abhazların iletişimleri karşılıklı görüşemeyecekleri biçimde kopmuş ve bir üçüncü parti müdahalesi olmaksızın gerçekleştirilemeyecek düzeye ulaşmıştır.

Bu noktalara ilave olarak Gürcü ve Abhazların sorunu, içerisinde tarihsel travmaların da yer aldığı kompleks bir konudur. Bu nedenle soruna taraf olmayan üçüncü bir partinin bakış açısı sorunu daha iyi kavramada taraflara yardımcı olabilir. Ayrıca taraflar her şeye rağmen bir sonuca varamayabilirler ki Gürcüler ve Abhazlar da daha önce değindiğimiz gibi, daha çok kendi çıkarlarına yoğunlaştıkları için çözüm üretmekte başarılı olamamaktadırlar.

Tüm bu sıraladığımız nedenler Gürcülerin ve Abhazların uyuşmazlıklarının çözümü için üçüncü partilerin arabuluculuğuna ihtiyaç duymalarına ve onları kabul etmelerine sebep olmaktadır.

Şafak Nart; *“Uluslararası örgütlerin bölgede bulunması her iki tarafın da lehine sonuçlar doğurmaktadır”* sözleriyle, sorunu çözebilmek için arabuluculuk yapacak olan üçüncü partilerin kabul edildiğine dikkat çekmiştir.

Bununla birlikte elbette yönetimin ve toplumların genelinin arabulucuları kabul etmesi, toplumdaki tüm vatandaşların aynı fikirde olduğu anlamına gelmemekte, her şeye rağmen sorunun arabulucularla değil, tarafların ikili görüşmeleri ile çözülebileceğine inananlar da mevcuttur. Örneğin, Gürcü Maya Mamazadze; *“Rusya ve Amerika karışmayacak, Gürcüler ve Abhazlar oturup, konuşup bir karara varacaklar. Arada arabulucular istemiyoruz.”* ifadeleriyle arabuluculuğa bakış açısını dile getirmiştir.

3.3.4 Arabulucunun Kimliği: Gürcü-Abhaz Çatışmasında Arabulucu Kim Olabilir?

Gürcü-Abhaz çatışmasında çözülmesi gereken sorunlardan biri olarak karşımıza, hangi arabulucunun faaliyet göstereceği konusu çıkmaktadır. Çünkü Gürcülerin arabuluculuk yapması için talep ettiği üçüncü partiyi Abhazlar kabul etmemekte, Abhazların talep ettiğini de Gürcüler kabul etmemektedir. Öyleyse arabulucuda, hem Gürcülerin hem de Abhazların kabul edebilmesi için, aynı zamanda gerçek anlamda çözüme katkısı olabilmesi için bazı özelliklerin bulunması gerekmektedir. Bu özellikler şöyle sıralanmaktadır:

3.3.4.1 Güvenilirlik

Etnik uyuşmazlıklara arabuluculuk edecek olan üçüncü partilerin, uyuşmazlık taraflarının her ikisi için de güvenilir olması gerekmektedir. Çünkü hiçbir grup güvenmediği bir üçüncü partinin arabuluculuğunu kabul etmeyecektir. Soruna etkin müdahale edebilecek, sorun konusunda bilgili, uyuşmazlık çözümüne yardımcı olma konusunda başarılı olabileceğine inanılan, hatta bu konuda geçmişte başarılı olmuş tecrübeli bir üçüncü parti, çözüme katkı yönünden daha güvenilir bulunacağı için taraflarca tercih edilen bir konumda olacaktır.

Bu bir ulus-devlet olabileceği gibi, BM gibi asli görevi bir anlamda uyuşmazlıkları çözüme kavuşturmak olan kurumlar veya uluslararası örgütler ya da sivil toplum örgütleri de olabilmektedir. Bu BM gibi uluslararası bir örgüt olursa, önemli olan gerçekten çıkar beklemeden, sadece barışı tesis etmek için arabuluculuk yapacağına inanılmasıdır. Yine sivil toplum örgütleri de devletlerin idari yapıları dışında kurulmuş ve yalnızca barış amacı güderek hareket ediyorlarsa güvenilir bulunmakta, arabuluculuk için tercih edilmektedirler. Bir ulus-devletin ise arabuluculuk motivleri arasında çıkarlarının ön planda olması daha büyük bir ihtimal olduğu için, güvenilirliği daha azdır. Ancak çatışmanın tarafları üzerinde bazen ulus-devletler daha fazla otorite sahibi oldukları için (çatışan tarafların çıkarına uygun avantajlar yaratabildikleri ya da tarafların imkanlarını kısıtlayabilecek güce sahip oldukları için) daha güvenilir hale gelebilirler.

Gürcüler ve Abhazlar aynı üçüncü partiye güven duymamaktadırlar. Gürcüler için ABD, Türkiye, BM, AB güvenilir olarak kabul edilirken, Rusya ve gerçekte Rus askerlerinden teşkil edilmiş olan BDT Barış Gücü güvenilmezdir. Abhazlar için ise Rusya Federasyonu ve dolayısıyla BDT Barış Gücü, BM ve AGİT güvenilir, ABD, AB gibi batı devlet ve örgütleri güvenilmezdir.

Türkiye ise normal şartlarda her iki taraf için de daha güvenilirken bu çatışmada zaman zaman Gürcüler lehine hareket ettiği ve topraklarındaki

Abhaz diasporasına rağmen beklentileri karşılayacak düzeyde sorunla ilgilenmediği gerekçeleriyle Abhazlar için tam olarak güvenilir değildir.

Gürcü-Abhaz çatışmasında arabulucuların geneli için güvenilirlikleri hakkındaki görüşlerini, Gürcü Maya Mamazadze; *“Hayır güvenmiyorum ve tarafsız olmadıklarını biliyorum, bana inandırıcı, samimi ve doğru gelmiyorlar.”* şeklinde dile getirirken; Türkiye için güvenilirlik konusunda ise; *“Elinden gelen yardımları yaptı, iki taraf arasına hiçbir zaman girmedi. Ama desteğini de esirgemedi.”* demektedir.

Elis Argun bir Abhaz olarak; *“Maalesef Batı'nın sürekli Gürcistan'ı destekleyen bir tavır sergilemesi ve taraf tutmasından dolayı onlara güvenemiyoruz”* diyerek ABD ve AB'ye duyduğu güvensizliği dile getirmektedir.

Şafak Nart'ın; *“Ancak uzun vadede süren ve sadece tek tarafın üzerinde etkin olarak devam eden ambargo nedeniyle, kendi demokratik düzeni içerisinde, Abhazya halkının refah ve mutluluğunu sağlamaya yönelik kendi öz kurumlarını kurması ve geliştirmesi engellenmektedir”* sözleri Batılı ülke müdahalelerinin, Abhaz halkı tarafından neden istenmediğini açıklamaya yardımcı olmaktadır.

Nitekim, Abhazlar için Rusya Federasyonu, bugün itibarıyla onlara destek veren ve Abhazların da müdahalesine izin verecekleri derecede güvendikleri bir konumda görünmektedir. Ancak Abhazların, kısa süre öncesine kadar kendilerine ambargo uygulayan, Sovyetler Birliği döneminde Gürcülerin Abhazlara karşı yürüttüğü asimilasyon politikalarını destekleyen Ruslara güven duyuyor olması şüphe uyandırıcıdır. Burada devreye bahsettiğimiz çıkarlar girmektedir. Rusya, Abhazların çıkarlarına uygun avantajları sağlayabilecek kapasitede olması ve bunu da Abhazlara Rus pasaportu verme, Ağustos 2008'de Gürcülere silah kullanarak cevap verme benzeri örneklerle göstermesi gibi nedenlerle Abhazya üzerinde otorite sahibi ve dolayısıyla artık “güvenilir” bir ülke konumundadır.

Ukrayna gibi bazı ülkelerin, Gürcü-Abhaz sorununa arabuluculuk yapmaya gönüllü olduklarını fakat gerçekleştiremediklerinden daha önce

bahsetmiştik. Bunun sebebi de bu ülkelerin taraflarca güvenilir bulunmamış olmalarıdır. Ukrayna ile Gürcistan arasında son yıllarda pekiştirilen dostluk nedeniyle Gürcüler için güvenilir bir üçüncü parti olsa da, Abhazlara karşı Gürcü ordusu ile beraber çarpışan Ukraynalı gönüllüler unutulmadığı için Ukrayna Abhazlar için güvenilir bir devlet vasfını taşımamaktadır.

3.3.4.2 Tarafsızlık

Tarafsızlık; uyuşmazlığın taraflarına eşit mesafede bulunmayı, eşit davranmayı, dolayısıyla her iki tarafın da çıkarlarını eşit şekilde gözetmeyi gerektirir. Tarafsızlık ile anlatılmak istenenin, tarafların iletişimine hiç müdahale etmemek değil, gerektiğinde oluşabilecek iletişim dengesizliklerini gidermek olduğu unutulmamalıdır. Hiç müdahale etmeme durumunda güçlü konumda olan taraf görüşmede avantajlı konuma geçecek ve dengesizlik oluşacaktır. Arabulucu iki tarafa eşit davranırken aynı zamanda, zayıf durumdaki taraf ile güçlü konumdakini dengelemeye çalışmalıdır.

Abhazlar ve Gürcüler güvenilirliğin dışında, arabuluculuk yapmış olan üçüncü partilerden bazılarının tarafsızlıklarına da inanmadıkları için kendilerine müdahalede bulunmasını istemiyorlar. Fakat yine kendilerine yakın hissettikleri ya da destek sağlayan üçüncü partileri tarafsız olarak nitelendirip, karşı tarafa yakın olduğunu düşündüklerini taraflı ilan ediyorlar.

Cumhur Bal tampon bölgede görev yapan BDT güçleri, BM gözlemcileri ile birlikte AB gözlemcileri hakkındaki görüşlerini, güvenilirlik ve tarafsızlık yönünden şu sözlerle ifade etmektedir; *“BM ile ilgili çok fazla bir güvensizlik yok, BDT’nin yine sınırdaki 2000 civarındaki gücü ile ilgili bir sıkıntımız da yok, yani bir güvensiz ortam olmadı, oluşturulmadı bugüne kadar. Fakat şimdi aynı tampon bölgede Avrupa Birliği de yer almak istiyor. Gözlemci bulundurmaya başladı, yalnız AB gözlemcilerinin son derece taraflı ve tartışmasız yan tutar vaziyette olduğu ortada. Tabi öyle olunca Abhazlar da onu istemiyorlar. AB gözlemcilerini de(zaten asker bulundurması kabul edilmiş değil) istemiyorlar. Şimdi AB’nin gözlemcileri Gürcistan tarafında ve yapılan en son anlaşmada onlara yüklenen belli görevler var. ‘Gürcistan tarafından terör ya da farklı saldırılar olmayacak’ gibi. Ama görüyoruz ki son*

dönemlerde yine bu sınır bölgesinde bu tür hadiseler yaşanıyor, sürekli provokasyonlar falan...bu nedenle Abhaz yönetimi sürekli oradaki AB gözlemcilerinin işlerini yapmadıklarını, göz yumduklarını, taraf olduklarını tekrarlıyor. Dolayısıyla Abhazya şu anda BDT ve BM dışında gözlemci ve asker orada istemiyor”

Şafak Nart'ın; *“Abhazya içerisinde taraflı hareket eden uluslararası örgütlerin (insanı yardım amaçlı sivil toplum kuruluşlarının dahi) faaliyetleri engellenmektedir”* şeklindeki ifadesi, tarafsızlığa verilen öneme dikkat çekmektedir.

Manana Chkuasely Karakaya ise bir Gürcü olarak, ABD ve BM gözlemcileri ile ilgili fikirlerini; *“Güveniyorum, tarafsız oldukları konusunda emin değilim”* biçiminde aktarmaktadır.

Muhittin Ünal; *“Barışı koruma amaçlı kuruluşların ve onların askeri güçlerinin o topraklarda bulunmasında bence bir sakınca yoktu. Ne var ki, tam anlamıyla tarafsız olup hakkaniyete uygun davranışlar sergileme konusunda o kuruluşların hanelerinde bazı olumsuz notların yer aldığını da gözden ırak tutmamak gerekir”* diyerek, BM ve gözlemcilerinin tarafsızlıkları konusundaki düşüncelerinden bahsetmekte ve şu örneği ilave etmektedir; *“Birleşmiş Milletler’de Abhazya bağımsız bir devlet olmadığı için söz hakkına sahip değildir. Oysa Gürcistan bağımsız ve üye bir devlet olduğu için her an söz hakkına sahip ve dilediği propagandayı yapma imkanı da vardır. Bu konumda uluslararası kuruluşların -tarafsızlık içerisinde- yapmaları gereken, söz hakkı olmayan Abhazya’nın, o kuruluşta sesi olmalarıdır. Ama icraat tam tersi olmuştur. ABD, İngiltere, Almanya, Fransa ve daha bir çok ülke BM’de “Gürcistan’ın Dostları” adıyla örgütlenip zaten söz hakkı olan tarafın arkasında yer almıştır. Nispeten tepki alınca da “BM’in dostları” diye adlarını değiştirmişlerdir. Aynı şey AGİT’de de oldu. Şimdi bu durumda siz olsanız nasıl düşünürsünüz?”*

3.3.4.3 Taraflara ve uyuşmazlığa aşinalık

Arabuluculuğu etkin biçimde gerçekleştirebilmek için gereken bir diğer şart, tarafları ve uyuşmazlık konusunu iyi bilen, onlara yakın bir üçüncü parti

olmasıdır. Böylece arabulucu sorunu daha iyi analiz edebilecek ve taraflara kabul edebilecekler, gerçekçi çözümler üretmelerinde daha kolay yardımcı olacaktır. Bu nedenle taraflar kendilerine yakın üçüncü partileri arabulucu olarak istemekte, yakın olmayanların ise sorunu anlamada ve iletişimi kolaylaştırmada başarılı olabilecekleri hakkında endişe duymaktadırlar. Ayrıca arabulucunun başarılı olabilmesi için taraflara yakın olurken, aynı zamanda tarafsızlıktan da taviz vermemesi gerekmektedir.

Gürcü-Abhaz Çatışmasına şimdiye kadar arabuluculuk yapmış olan ya da yapmak isteyen üçüncü partilerden, Rusya Federasyonu, AGİT ve Türkiye'nin taraflara ve uyuşmazlık konusuna aşinalığının mevcut olduğu; bununla birlikte BM, ABD, AB ve diğer Batılı ulus-devletlerin Gürcü ve Abhazlarla aynı coğrafyada yaşamama gibi nedenlerle bu konuda tam anlamıyla bir aşinalık sahibi olmadığı, dolayısıyla soruna etnik çatışmaların genel özellikleri hakkındaki fikirleriyle yaklaşma eğiliminde oldukları değerlendirilmektedir.

Bu noktada kısaca her iki tarafın da kabul etmesi ve başarılı bir şekilde uzlaşma sağlanabilmesi için; Türkiye'nin şimdilik tam olarak sağlayamadığı tarafsızlık ilkesini yerine getirmesi şartıyla, taraflara ve uyuşmazlığa aşinalık ve güvenilirlik niteliklerine sahip olması; AGİT ve BM'in de güvenilirlik ve tarafsızlık niteliklerine sahip olmasından dolayı; arabuluculuk için uygun üçüncü partiler olabilecekleri değerlendirilmektedir.

3.3.5 Arabuluculuğun Zamanlaması

Arabuluculuğun etnik çatışmaların çözümünde faydalı olabilmesi için, yaşanan uyuşmazlığın hangi aşamasında gerçekleştirilmesi gerektiği bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Doğru zamanda yapılmayan müdahaleler başarısız olmakta, uyuşmazlık süreci devam etmektedir.

Burada önemli olan noktanın, üçüncü partilerin uyuşmazlığa "olgunluğa eriştiği" zaman arabuluculuk yapması olduğu I. William Zartman tarafından ortaya konmuştur. Olgunluğa erişme, uyuşmazlığın tırmanması ve taraflara belirgin biçimde zarar vermesi anlamına gelmektedir. Uyuşmazlığın başlangıç aşamalarında taraflar üçüncü parti müdahalelerini istemeyi zayıflık

olarak algılamakta, üçüncü partilerin arabuluculuk isteğini çıkar amaçlı olabileceği düşüncesiyle kuşku ile karşılamakta ve en önemlisi uyuşmazlıktan zaferle çıkacaklarına inandıkları için bir uzlaşmayı ya da taviz vermeyi kabul etmemektedirler. Bu nedenlerle uyuşmazlığın başlangıç safhasında taraflar arabuluculuğa sıcak bakmamakta, kabul etseler de arabuluculuk ile kalıcı çözümler üretilmemektedir.

Uyuşmazlık artık taraflar için zararı hissedilir ve ikili görüşmelerle içinden çıkılmaz bir hale geldiğinde ise taraflar da bir üçüncü parti müdahalesini talep etmektedirler. Bu durumda uyuşmazlığın tarafları daha olumlu bir hava içerisinde, uzlaşmacı tavırlar sergileyerek arabuluculuktan faydalı, objektif ve kalıcı çözümler elde etme çabası içerisine girerler.

Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığının 1992'de yaşanan ilk silahlı çatışmasının üzerinden tarafların zarar gördüklerini hissedecekleri kadar zaman geçtikten sonra, yaklaşık 1993 ve sonraki birkaç yılda, uyuşmazlık olgunluğa eriştiği evrede olduğu için, iki taraf da arabuluculuğa istekli yaklaşıyorlardı. Ancak o dönemde, daha önce bahsettiğimiz arabulucuların niteliklerinin bu uyuşmazlığa uygun olmaması ve görüşmelere ilişkin yapılan hatalar gibi nedenlerle çözüme ulaşamamıştır.

Bugün gelinen noktada, 2008 Ağustos'unda çatışmalar yeniden canlanmıştır. Çatışmalar sonrası Gürcistan'ın başta ABD ve Türkiye olmak üzere Batı'dan aldığı destek, Abhazya'nın, bağımsızlığını Nikaragua, Venezuela, Nauru Cumhuriyeti ve özellikle Rusya Federasyonu'nun tanınmasından aldığı cesaret, taraflara kendilerinin bu uyuşmazlıktan zaferle çıkacağı ve kendi hedeflerine, yakın gelecekte ulaşacakları inancını aşılamıştır. Elis Argun'un; *"Üretilcek bir çözüm yoktur, Abhazya yoluna bağımsız bir devlet olarak devam edecektir. Gürcistan'dan beklenen sadece ılımlı ve barışçıl bir komşu olmasıdır"* sözleri, şu an Abhazların, arabuluculuk yoluyla, Gürcistan'la ortak bir noktada buluşma fikrinden çok uzak olduklarını kanıtlar niteliktedir.

Aynı şekilde, 19 Nisan 2010'da Türk diplomatları tarafından Abhazya'ya gerçekleştirilen ziyarette, Türkiye'nin arabuluculuk teklifine,

Abhazya Başbakanı Sergey Şamba'nın, 'Abhazya'nın arabuluculuğa ihtiyacı olmadığı ve Gürcistan'la doğrudan kendisinin temasa geçebileceği' yanıtını vermesi, bağımsızlıklarının tanınacağına olan inancının artması ve Gürcistan ile yaşanan uyuşmazlığın şu anda çok zararlı boyutlarda olmamasından kaynaklanmaktadır (AvrasyaHaber, "Türkiye'nin Arabuluculuk Girişimi",22.04.2010). Söz konusu olay, uyuşmazlığın olgunluk evresinde olmaması ve bu nedenle tarafların arabuluculuğa sıcak bakmamasının önemli bir örneğidir.

Bu gibi durumlarda yapılacak bir uzlaşma hem Gürcüler hem de Abhazlar için fırsatları kaçırma ve gereksiz taviz verme olarak algılanacaktır. Mevcut koşullarda gerçekleştirilecek arabuluculuk teklifleri kabul edilmeyecektir.

Belki birkaç yıl sonra Gürcistan, toprakları üzerindeki çatışmalar ve çözemediği azınlık sorunlarından dolayı NATO, AB gibi hedeflerine yaklaşmazsa; Abhazya başka devletler tarafından tanınmayıp, halkının siyasal, sosyal, ekonomik haklardan mahrum kalmasını engelleyemezse, taraflar bu şekilde bir zafer kazanamayacaklarına ve kendi çıkarları için karşı tarafla bir uzlaşma yapmaları gerektiğine ikna olabilir. Bu durum sözünü ettiğimiz uyuşmazlığın olgunluğa eriştiği nokta olacaktır. Bu noktada taraflar muhtemelen görüşme talep eden, zayıf görünen taraf olmak istemeyecekler ve arabuluculuk teklif eden bir üçüncü partinin arabuluculuğunu olumlu karşılayacaklardır. İşte o zaman geldiğinde, nitelikleri uygun bir üçüncü parti (ki çalışmada Türkiye, AGİT ve BM'in uygun partiler olabileceği değerlendirilmektedir) bu olgunlaşmayı gözlemlemiş ve doğru zamanı takip etmiş olarak arabuluculuk teklifi ile ortaya çıkmalıdır.

3.3.6 Arabuluculuk Süreci

Gürcü-Abhaz çatışmasında gerçekleştirilecek arabuluculuk çalışmalarında, arabulucuların nasıl bir yol izlemesi gerektiğine ilişkin bir öneri olarak, aşağıda profesyonel bir arabuluculuk sürecinin aşamaları sıralanmıştır:

3.3.6.1 Taraflarla ön kontak ve güvenilirlik sağlama

Etnik uyuşmazlıklarda arabulucunun, görüşmelere başlamadan önce taraflarla ilişkiye geçmesi, söz konusu etnik grupların güvenini kazanması arabuluculuğun başarısı açısından çok önemlidir.

Eğer arabulucuyu Gürcüler ve Abhazlar kendileri davet etmişlerse zaten bu güven sağlanmış olacaktır. Ancak arabulucunun isteği ve teklifi ile gerçekleştirilecek olan görüşmeler için bu ön görüşme ve güvenilirlik sağlama ihtiyacı ortaya çıkacaktır.

3.3.6.2 Uyuşmazlık ve taraflar hakkında bilgi toplama

Arabulucu görüşmelerden önce, Gürcüler, Abhazlar ve yaşadıkları uyuşmazlık hakkında yeterli bilgi sahibi olmalıdır. Bunun için taraflardan bilgi edinme dışında, objektif verilere ulaşabilmek için yazılı kaynaklar gibi her türlü kaynaktan da faydalanılmalıdır. Arabuluculuğu aktif olarak yapabilmesi, tarafları tatmin edecek bir çözüme ulaşmada yardımcı olabilmesi için arabulucunun, uyuşmazlığın hangi nedenlerden kaynaklandığı, tarafların beklentileri, daha önceki arabuluculuk çalışmalarının neden başarısız olduğu gibi konuların yanında, Gürcü ve Abhazların kültürel özellikleri gibi görüşmeleri etkileyecek olan diğer faktörler hakkında da bilgi toplaması gerekmektedir.

3.3.6.3 Planlama

Arabuluculuk yapacak olan üçüncü parti, Gürcü ve Abhazları bir araya getirerek gerçekleştireceği görüşmeleri, önceden planlamalıdır. Bu planlama kapsamında, tarafları kimlerin temsil edeceği, görüşmelerin gerçekleştirileceği yer ve zaman, görüşülecek maddelerin sıralaması gibi konular ele alınmalıdır. Başarılı bir planlama tansiyonu yüksek olması muhtemel etnik grup görüşmelerinin sorunsuz gerçekleştirilmesinde bir anahtar rolü üstlenebilecektir.

3.3.6.4 İletişime geçiş

Taraflar arasında etkin bir iletişimin kurulmasını sağlamak arabulucunun görevidir ve iletişimi kurabilmek için atılması gereken adımlar şöyle sıralanmaktadır:

(a) İletişim eksikliği ve duygusallıkla mücadele

Daha önce bahsedildiği gibi etnik çatışma yaşayan taraflar genellikle yoğun negatif duyguların etkisinde hareket ederler ve karşı tarafla iletişime kapalı olurlar. Bu durumda, arabulucu, süreci başlatabilmek için öncelikle taraflarla tek tek görüşerek mesajların duygusallıktan arındırılmış biçimde karşı tarafa aktarılmasını sağlamalıdır. Bu mesaj alışverişinin bir süre devam etmesi sağlanarak Gürcü ve Abhazların ikili görüşmelere psikolojik olarak hazırlanmaları gerekir. Görüşmeler başladığı zaman da arabulucu yine iletişime gerektiğinde müdahalelerde bulunarak; konudan uzaklaşıp, negatif hislere kapılıp görüşmelerin kesilmesine neden olabilecek bir ortamın yaratılmasını engelleyici rol almalıdır.

Görüşmeler başladığında Gürcüler ve Abhazlar arasındaki iletişim, sorunun tarihi nedenlerine dayanan negatif duygular sebebiyle başlatılamayacak gibi görünüyorsa, arabulucu tarafların duygusal boşalımını cesaretlendirmelidir. Eğer duygusal boşalımın, ortamdaki gerginliği arttıracak düşünülüyorsa arabulucu Gürcüler ve Abhazlarla ayrı ayrı görüşmelidir. Bu görüşmede arabulucu görüştüğü tarafın aşırı duygusal tepkilerine aynı fikirde olmasa bile anlayışlı davranmalıdır. Duygusal boşalımın, tarafları mantıklı düşünmeye yönlendirmek ve somut soruna odaklanabilmek için atılan stratejik bir adım olduğu unutulmamalıdır.

Eğer negatif duygular çok yoğun düzeyde değilse, duygusal boşalım tarafların bir arada olduğu ortamda gerçekleştirilebilir. Böylece taraflar birbirlerinin daha önce düşünmemiş oldukları fikirlerini de öğrenme şansı yakalamış olurlar. Ancak burada arabulucu ortamın gerginliği tırmandıracak hale dönüşmesini engellemelidir.

Gürcüler ve Abhazlar görüşmeler sırasında negatif duygulardan çok yoğun şekilde etkilenirlerse; bu durumda arabulucu onların duygusal boşalmalarına izin vermemeli, gerekirse görüşme süresince aralıklı olarak somut konudan uzaklaşmama konusunda tarafları uyarmalıdır.

(b) Taraflar arası güven tesisi

Duygusallık sorunu ortadan kaldırıldıktan sonra giderilmesi gereken bir diğer sorun güvensizliktir. Taraflar arasında güven tesis edebilmek için, uyuşmazlık konusuna geçilmeden önce arabulucu resmiyet dışı bir konuşma ortamı yaratarak, Gürcü ve Abhaz temsilcilerin ortak noktalarını tespit ederek bunlar üzerinde sohbet edilmesini önerebilir. Ortak noktalar, desteklenen bir spor takımı ya da benzer eğitimsel geçmiş gibi konular olabilir.

Bunun haricinde bir yöntem de arabulucunun görüşmeye yönelik; tarafların, görüşme başlangıcında tokalaşma veya karşılıklı nazik hitaplarda bulunma gibi iyi niyet sergileyen jestlerde bulunması, tehdit kullanmaktan kaçınması, geçmişe yönelik suçlama yapmaması gibi kurallar koymasındır. Bu tür kuralların uygulandığı ortamda zamanla taraflar arasında güven tesis edilmiş olacaktır.

(c) Uyuşmazlık konusuna giriş

Duygusallık giderilmiş ve güven tesis edilmiş olduğunda, uyuşmazlık konusuna girme zamanı gelmiştir. Arabulucu genellikle bu noktada diğer tarafın da iznini alarak uyuşmazlığı ilk gündeme getiren tarafa söz vererek konuyu açar. Taraflar uyuşmazlık yaşadıkları konuyu ve kendi görüşlerini tek tek anlatırlar. Bu aşamada arabulucunun görevi, Gürcülerin ve Abhazların eşit söz hakkı almasını sağlamak, bir taraf görüşmede daha baskın tavır sergiliyorsa oluşan dengesizliği engellemek için pasif durumdaki tarafın görüşlerini ifade etmesine yardımcı olmak, mesajların açık şekilde aktarılmasını ve anlaşılmasını sağlamak ve görüşme süresince uyuşmazlık konusu dışına çıkılmasına müsaade etmemektir.

3.3.6.5 İletişimin olgunlaşması ve formül arayışı

Uyuşmazlık konusuna girişi takiben, sorun tüm yönleriyle ele alınmaya ve olası çözüm önerileri oluşturulmaya başlayacaktır. Eğer taraflar bu aşamada sorunu ve çözüm önerilerini başarılı şekilde değerlendirebiliyorlarsa arabulucunun müdahale etmesine gerek yoktur. Ancak bu mümkün olmuyorsa ve taraflar sorunları ele almada zorlanıyorlarsa arabulucunun müdahale etmesi gereği ortaya çıkar.

Arabulucu, taraflar arasında düşmanlık hisleri yoğunlaşmış durumda değilse, sorunların öncelikli ve en önemli konulardan başlayarak, sonra ikincil konulara geçilerek ele alınmasını; tarafların negatif hisleri yoğunsa, önce kolay sonra zor konuların gündeme getirilmesini sağlamalıdır.

Sorunların gündeme getirilmesinden sonra çözüme yaklaşıldığı aşamada, Abhazlar ve Gürcüler çözüm önerileri üzerinde ortak noktalarda buluşamıyorlarsa, arabulucunun üçüncü parti olarak objektif bir bakış açısıyla, her iki taraf için makul kabul edilebilecek öneriler ortaya koyması gerekir. Etnik çatışmalarda genellikle taraflar ilk etapta arabulucunun önerisini kabul etme eğiliminde olmazlar. Zaten bir öneri üzerinde bu derece kolay mutabakata varamadıkları için uyuşmazlığın içerisinde çıkamamaktadırlar. Ancak arabulucunun önerisi yeni bakış açıları kazandırabilir ve üzerinde değişiklikler yapılması yoluyla yeni çözüm önerileri geliştirilmesinde faydalı olabilir.

Tüm bu girişimler faydalı olmazsa, uluslararası sözleşmelerle şekillenen azınlık hakları, ayrımcılığın engellenmesine yönelik uluslararası düzenlemeler gibi uluslararası hukuk kuralları ve benzer uyuşmazlıklarda daha önce gerçekleştirilen anlaşmalar Gürcü-Abhaz Etnik Çatışmasının çözümüne yönelik önerilerin oluşturulmasında yararlı olabilir.

3.3.6.6 Sonuca ulaşma

Taraflar için bir çözüm önerisi makul görünmeye başladığında, arabulucunun yapması gereken onları bu çözüm önerisi üzerinde anlaşma için ikna etmektir. İkna etme işlemi, baskı şeklinde değil, Gürcülere ve

Abhazlara bu çözümün kendilerine sağlayacağı faydaları ve vazgeçmenin yaratacağı zararları anlatma yöntemiyle gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde tarafların baskıdan dolayı çözüm fikrinden uzaklaşmasına ya da anlaşma yapılsa dahi kalıcı olmamasına neden olabilir. Ayrıca varılan çözümün objektif kriterleri sağlaması, yani adil olması gerekir ki daha sonra beklentileri daha az karşılanan taraf sonuçtan tatmin olmadığı için anlaşmaya bağlı kalmayabilir.

3.4 EĞİTİM ARACILIĞIYLA DÜŞÜNSEL DÖNÜŞÜM

Görüşme ve arabuluculuk gibi yöntemlerle mevcut çatışma sonlandırılrsa bile, bireylerin düşüncelerinde, her zaman barış ortamında yaşama, uyuşmazlıklardan ve çatışmalardan uzak kalma, tüm insanları eşit statüde görme, etnik ayrımcılığı asla hoşgörmeme fikirleri yer almadığı sürece, kalıcı bir toplumsal barıştan söz etmek mümkün olmayacaktır.

Bu nedenle etnik çatışmalarda gerek tarafların yöneticileri, gerekse BM gibi uzlaştırma çabası içindeki üçüncü partiler, bölgede yaşayanlar üzerinde bireysel ve toplumsal boyutta, "*Düşünsel Dönüşüm*"ün gerçekleştirilmesini amaçlamalıdır.

Düşünsel dönüşüm paradigmasına göre şiddet ve uyuşmazlık bireylerin beyninde başlamaktadır ve büyük ölçüde sosyal çevreden öğrenilmektedir. Ayrıca bu eylemler gerçek bir amaca hizmet etmekten çok, bir alışkanlık durumunu ifade etmektedir.

Öyleyse şiddet öğrenilebildiğine göre şiddetsizlik, bir başka ifade ile barış içinde yaşam anlayışı da öğrenilebilir. Bu gerçeklikten yola çıkarak, insanların sürekli rekabet içinde olduğu, kazanmanın koşulsuz başarı sayıldığı ve kazanmak için şiddet dahil her türlü yöntemin doğru kabul edildiği anlayış terk edilmeli ve barış içinde yaşamının mümkün olduğu, iyiliğin ve uyum içinde yaşama çabasının erdem kabul edildiği, rekabetin yerini işbirliğinin aldığı anlayış kabul edilmelidir.

'*Paradigma değişimi*' olarak adlandırılan bu düşünsel değişim, genel ifade ile olumsuz düşünme kalıbından çıkıp, olumlu düşünme moduna geçiş

olarak özetlenmektedir. Bu değişimin bireyden başlayarak toplumsal boyuta ulaştırılması amaçlanmalıdır ve gerçekleştirilebilmesi için “*Bariş Eğitimi*” kullanmalıdır.

Bariş eğitimi; bireylerde olumlu düşünsel değişimler gerçekleştirmeyi ve bu şekilde toplumsal uzlaşya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Ancak etnik çatışma yaşayan grupların resmi eğitim sistemleri genellikle, kültürel ayrımcılık ve etnik asimileyi teşvik eder niteliktedir. Eğitim kanalıyla, dominant grubun dil ve normları herkese benimsetilmeye çalışılmakta, tarihin dominant grubun başarılarıyla dolu olduğu ve ülkeyi yöneteceklerin her zaman onlar olduğu, dolayısıyla üstün olduğu empoze edilemeye çalışılmaktadır. Gürcistan için de aynı durum daha önce verdiğimiz örneklerle ortaya konmuştur. Azınlıklar da dahil tüm vatandaşlar için eğitim dili Gürcücedir ve Abhazlar bu durumdan duydukları rahatsızlığı yıllarca dile getirmişlerdir.

Bazen eğitim sistemi içerisinde azınlık gruplar yok sayılabilmekte, herkes dominant grubun bir parçası gibi aktarılmaktadır. Muhittin Ünal’ın ‘Tüm ekonomik, kültürel ve siyasi haklarınız en iyi düzeyde sunulmuş olsa, Gürcistan bünyesinde sorunsuz yaşamamız mümkün olur muydu?’ sorusuna cevap olarak; *“1917’den itibaren başlamış olan Gürcü şovenizminin bulduğu her fırsatta dillerini, kültürlerini, adlarını özetle kimliklerini yok saymaya çalıştığını (İsidor Ramışvili, Stalin ve Beria dönemleri örnek olarak yeterlidir), ders kitaplarını daha 1870’lerde bu esasa paralel olarak dizayn etmiş olduğunu, Abhaz ailelerin hemen hepsinin mazilerinde benzer acıların yaşanmış olduğunu, Abhaz parlamentosunun sunmuş olduğu olumlu önerileri değil kabul etmek cevaplama bile gerek görülmemiş olduğunu düşündüğümde olumlu cevap verebilmem çok zordur”* sözleri Gürcü eğitim sisteminde de Abhazların yok sayılışının ve düşmanlığın daha temel eğitimden aşılınmaya başlamasının örneğidir.

Bir başka hata ise eğitim sürecinin fiziksel ve kültürel şiddet içermesidir ki, şiddete maruz kalan bireyler genellikle sorunların barışçıl yollarla değil, kendilerine uygulanan şekilde şiddet yoluyla çözülebileceğine

inanmaktadırlar. Gürcistan gibi etnik çatışmaların yaşandığı ülkelerde de genellikle etnik çatışmalarının çözümünün güç kullanımı olduğu, tarihi örnekleriyle beraber genç beyinlere empoze edilmektedir.

Oysa toplumsal uzlaşma ortamının kalıcı biçimde sağlanabilmesi için bireylere ve toplumlara, ideolojilere dayalı eğitimi reddeden, bilimsel bilgiyi ve objektifliği esas alan, eğitimde fiziksel şiddeti kabul etmeyen, psikolojik şiddet ve otoriter eğitim anlayışına karşı çıkan, toplumsal ve uluslararası barışı özendirici nitelikteki barış eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Gürcistan'da yaşayan farklı etnik grupların bir endişe kaynağı ya da potansiyel tehdit değil bir zenginlik olduğu, hiçbir grubun üstünlüğünün bulunmadığı, her vatandaşın ülke imkanlarından faydalanmada eşit hak sahibi olduğu mesajları eğitim içerisinde verilmelidir.

Ayrıca Gürcülerin ve Abhazların tarihsel çatışmaları ile şekillenen düşmanlıkları eğitim sistemi içerisinde yansıtılmamalıdır. Genç Gürcüler ve Abhazlar da ancak bu şekilde; eski, ideolojik ve taraflı bilgilerle, diğer etnik gruba karşı nefret duygularıyla çevrelenmiş zihinlere sahip olmaktan uzaklaştırılabilir ve gerçek anlamda barış arayışı içine girebilirler.

3.5 MEDYANIN KULLANILMASI

Teknolojinin hızla ilerlemesiyle beraber insanlar medya ile iç içe yaşar hale gelmişlerdir. Böylece medya gerek üstü kapalı mesajlarla bireylerin bilinç altına etki etmekte gerekse doğrudan sunduğu programlarla vatandaşları yönlendirebilmektedir. Bugün herkes tarafından medyanın çok güçlü bir silah olduğu bilinmektedir. Bu silah yapıcı işler için kullanılabileceği gibi yanlış yönlendirmelerle düşmanlığı körükleyici bir unsur olarak da kullanılabilir.

Etnik çatışma yaşayan ülkelerde genel uygulama, çoğunlukla dominant grup tekelinde bulunan medya organlarının, diğer grupları kötüleyici, kendilerini yüceltici, masum gösterici yayınlar yapmasıdır. Gürcü ve Abhazların ulusal medyaları da aynı hataya düşmektedir. Bu kanalla dominant konumdaki Gürcü vatandaşlar Gürcü yönetiminin şiddet dahil gerçekleştirdiği tüm uygulamaların ne kadar doğru, kendilerinin ne kadar

haklı olduğu konusunda ikna edilebilmektedirler. Bu yayınlarla Abhazların, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü bozmaya çalışan bölücü, terörist, hain, düşman ve hatta yok edilmeyi hak eden bireyler oldukları gösterilir.

Ancak bu durumda azınlık konumundaki Abhazlar elbette Gürcü medyası tarafından kendilerine yapılan haksızlığa karşı koymaya, itiraz etmeye çalışmaktadırlar. Tahmin edileceği üzere böylesi bir uyuşmazlık ortamında bu girişimlerden olumlu bir sonuç almak mümkün olmamaktadır. Sürüp giden bu taraflı yayınlar ise sonuçta Abhazların Gürcülere karşı kışkırtılmasına yardımcı olmaktadır.

Abhaz medyası da aynı şekilde kendilerini haklı gösteren, Gürcüleri düşman, acımasız, çocuk katili gibi sıfatlarla itham eden yayınlar yapmaktadır. Dolayısıyla tarafların medyalarınca yapılan bu karşılıklı yayınlar uyuşmazlığın sürmesini körükleyici etkiler yaratmaktadır.

Bununla birlikte, çoğu zaman medya baskı altına alınır ve bu yanlı yayınları yapmaya mecbur bırakılır. Baskı hem ülke yönetimi hem de halk tarafından yapılabilir. Aksi takdirde söz konusu medya organı, ulusal çıkarlara hizmet etmeyen, "hain" olarak gösterilecektir.

Oysa medya bireyler üzerinde, barış içinde yaşamın olumlu yönlerini anlatan, insan haklarının ihlalinin engellenmesi gerektiğini empoze eden bir eğitim aracı olarak da kullanılabilir. Bu amaçla Gürcü ve Abhaz medyaları yaşanan çatışmaları tarafsız aktarmaya özen göstermeli, olayları subjektif yorumlamaktan kaçınmalıdır. Ayrıca medya bu çatışma için olumlu bir etki de yaratmaktadır ki bu, çatışmalar sonucu zarar gören insanlardan uluslararası aktörlerin haberdar olmasını sağlamasıdır. Böylece insani yardımların daha hızlı sağlanmasına yardımcı olduğu gibi, BM gibi dünya barışı ve istikrarını hedefleyen aktörlerin bu çatışma hakkında bilgi sahibi olmasında ve istikrarı tekrar sağlayabilmek için müdahale edebilmelerinde faydalı olmaktadır.

3.6 TOPLUMLAR ARASI DİPLOMASI

Gürcü ve Abhaz yöneticiler arabuluculuk ile siyasal boyutta uzlaştırılırsalar bile, halkları tarafından desteklenmedikleri sürece bu gerçek ve kalıcı bir barış sayılmayacaktır.

Bu düşünceden hareketle, uzlaşmanın toplum tarafından desteklenmesi için kullanılan bir yöntem olarak "toplumlar arası diplomasi", ABD Dışişleri Servisi eski çalışanlarından Joseph V. Montvile tarafından 1982 yılında ortaya konmuştur. Söz konusu yöntem, resmi arabuluculuğu destekleyici bir unsur olarak, düşman toplumların mevcut uyuşmazlığı çözebilmek için resmiyet dışı görüşmeler yapmaları şeklinde hayat bulmaktadır. Toplumlar arası diplomasi için de bir üçüncü parti arabuluculuk yapmaktadır.

Gürcistan ve Abhazya arasındaki sorunun barışçıl çözümü konusunda seminer-diyalog türünde 8-14 Haziran tarihlerinde Avusturya'da görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Ajans Kafkas, 2006). Avusturya'da gerçekleştirilen gibi toplantılarla, Gürcü-Abhaz çatışmasının çözümüne katkı sağlamak amacıyla her iki taraftan resmi olmayan temsilcilerin katılımıyla toplumlar arası diplomasi gerçekleştirilmektedir.

Resmi arabuluculukta olduğu gibi bu görüşmeler de tarafların baskı hissetmemesi için güven duydukları üçüncü partiler eşliğinde tarafsız bir mekanda gerçekleştirilmelidirler.

Toplantılarda dikkat edilmesi gereken unsurlar; tarafların eşit sayıda katılımcı ile temsil edilmesi ve katılımcıların çevrelerinde güvenilen, söz sahibi, objektif bakış açısına sahip ve eşit statüde bireylerden seçilmesidir. Bu niteliklere sahip bireylerle taraflar arası iletişim daha kolay sağlanacaktır ve gereksiz düşmanlık tavırlarından uzak kalınabilecektir.

Örneğin Gürcü ve Abhaz üniversite öğrencilerinden oluşturulacak katılımcı grupları ile toplumlar arası diplomasi gerçekleştirilebilir. Bu sayede, ileride yönetici konumuna geçecek olan genç beyinlerde barışı destekleyen düşünsel dönüşümleri sağlayabilmek açısından da faydalı olunabilir.

Ancak toplumlar arası diplomasinin Gürcüler ve Abhazlar arasında sıcak çatışmaların yaşandığı zamanlarda gerçekleştirilmesi önerilmemektedir. Çatışma dönemlerinde negatif duygular çok yoğun olduğu için bireysel düzeyde mantıklı düşünme ve hareket etme ihtimali azalmaktadır. Böyle bir ortamda yapılacak olan görüşmelerin de hem sağlıklı gerçekleştirilemeyeceği hem de bireyler üzerinde olumlu etkiler bırakmayacağı değerlendirilmektedir.

Toplumlar arası diplomasi süreci; arabulucunun konuşma yapması, taraflardan birinin söze başlaması, diğerinin devam etmesi, karşılıklı suçlamalar, gerektiğinde duygusal boşalmanın gerçekleştirilmesi ve sakinleşmeyi takiben alternatif çözüm arayışları şeklinde hemen hemen resmi arabuluculuk süreci ile aynıdır. Aynı şekilde arabulucunun görevi de resmi arabuluculuktaki ile benzerdir.

Gürcüler ve Abhazlar arasında halklar düzeyinde bir barışın sağlanabilmesinde, toplumlar arası diplomasi; diğer taraftakini cani, hain, saldırgan varlıklar olarak gören bireylerin, birbirini daha yakından tanımalarını sağlaması, çoğu zaman düşündükleri gibi insanlar olmadıklarını anlamada aracı olması, karşı tarafın da haklı yönleri olabildiğini göstermesi açılarından faydalı olabilmektedir. Özellikle çatışmalar ve düşmanlık nedeniyle bir arada yaşama olanağı bulamamış fakat aslında aynı coğrafyanın birbirine benzer insanları olan genç Gürcü ve Abhazlar için, birbirlerini tanıyabilecekleri ve empati kurabilecekleri toplantılar düzenlenmesi gelecekte iki toplumun barış içinde yaşama ihtimalini yükseltecektir.

Son olarak bunu sağlamak için dikkat edilmesi gereken husus, bu amaçla gerçekleştirilen toplantıların, bir-iki defa değil, belli aralıklarla uzun süre tekrarlanması gerektiğidir ki etkilerinin kalıcılığı sağlanabilsin. Toplumlar arası diplomasi ile bireysel düzeyde sağlanabilecek olumlu değişimler zamanla tüm halka yayılabilir, Gürcü ve Abhaz toplumları barışa hazır hale getirilebilirler. Toplumların düşünceleri yöneticilere yansıtılır ve hem toplum hem de yöneticilerin isteği doğrultusunda sağlanan bir çözüm ile daha sağlam, kalıcı bir barış ortamı yaratılabilir.

Tüm bu faydalarının yanında toplumlar arası diplomasinin zayıf yönleride bulunmaktadır. Bunların en önemlisi toplantılara katılan bireylerin, kendi halklarınca bu katılımdan dolayı eleştirilmeleri, “hain” olarak değerlendirilmeleri görülebilmektedir. Hatta toplantı sonucu oluşan olumlu fikirler de “düşmanla işbirliği” suçlamalarına neden olmakta, zamanla toplumsal baskı sonucu fikirlerini beyan etmeme ya da eski düşüncelerine geri dönme ile sonuçlanmaktadır.

3.7 DEMOKRATİKLEŞME

Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığının çözümü için bir başka öneri demokratikleşmedir. Daha önce de ele aldığımız gibi demokrasi dışı rejimler; dominant grup çıkarlarını gözetmeleri, azınlıkları asimile etme politikalarının hayata geçirilebilmesine izin vermeleri, gruplar arası güç eşitsizliği yaratılması yolu ile yasal ayrımcılık yapılabilmesi, etnik kimliğin ifadesine yönelik kısıtlamalar getirmesi gibi nedenlerle azınlıkları isyana teşvik etmekte ve dolayısıyla etnik çatışmaları körüklemektedir.

Ayrıca demokrasi dışı rejimler, mevcut sorunları giderebilecek yasal mekanizmalara da sahip değildirler. Bu nedenle azınlıklar resmi kanallarla elde edemedikleri haklarına ulaşabilmek için şiddet kullanımına başvurabilmektedirler.

Kültürel açıdan ise demokrasi dışı rejimlerle yönetilen toplumlarda “demokrasi kültürü” oluşturulamadığı için, azınlıklar toplum içinde ikinci sınıf vatandaş muamelesi görebilmekte ve dışlanmaktadır.

Bu sorunların yaşanmayacağı bir ortamın yaratılabilmesinde demokrasinin önemli katkıları olabileceği değerlendirilmektedir. Ancak daha önce de bahsettiğimiz gibi kendisini demokratik olarak adlandıran pek çok ülke aslında demokratik bir yönetimin özelliklerine sahip değildir. Bu noktada liberal demokrasi olma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Daha önce genel özelliklerinden bahsettiğimiz liberal demokrasilerin etnik çatışmaların çözümü açısından etkin formüller üretebileceğine inanılmaktadır.

Gürcistan'da Sovyet dönemi sonrası tam anlamıyla demokratik bir ortam sağlanamamıştır. Liberal demokrasilerin temel özelliklerinden olan, belli aralıklarla tekrarlanması ve birden fazla siyasi partinin katılması gereken, halkın iradesini yansıtan seçimler yolu ile yöneticileri belirlemek Gürcistan'da mümkün olamamış, "Gül Devrimi" örneğinde olduğu gibi iktidar darbe ile el değiştirmiş ve yapılan seçimler üzerinde de usulsüzlük tartışmaları engellenememiştir.

Bir diğer gereklilik olan hukukun üstünlüğü ise Abhazların ve diğer azınlıkların hukuk karşısında eşit vatandaş statüsü ile hakları korunamadığı için tesis edilememiştir.

Üçüncü olarak ifade özgürlüğü; daha önce ayrıntılı şekilde ele aldığımız gibi etnik kimliklerin; eğitim, dil ve alfabe kullanımının kısıtlanması, yerleşim adlarının değiştirilmesi, hatta ders kitapları ile tarihte azınlık kimliğinin yok sayılmasına varan boyutlarda baskılanması gibi yöntemlerle, yalnızca Gürcüler için sahip olunabilen bir ayrıcalık haline gelmiştir.

Kısaca Gürcistan'da liberal bir demokrasinin varlığının bahsetmek henüz mümkün değildir. Elbette zamanla ve Gürcistan halkının ve yöneticilerinin bu yöndeki olumlu adımlarıyla demokrasi tesis edilebilir, ancak henüz demokrasiye geçiş aşamasında olmanın getirdiği olumsuzluklar, yaşanan Gürcü-Abhaz Çatışmasının çözümüne engel teşkil ettiği gibi nedenleri arasında da sayılmaktadır.

Gürcistan'da liberal demokrasiye geçildiğinde, Abhazların talep ve sorunlarını dikkate alacak ve çözmek için uğraşacak resmi mekanizmalar tesis edilebilecektir. Bu mekanizmaların yetersiz kaldığı durumlarda çıkar ve baskı grupları aracılığı ile toplantılar, gerçekleştirilecek yürüyüşler yoluyla talepler dile getirilebilecek ve ilgililere iletilecektir. İktidarın bu girişimlere rağmen sorunları çözmede yetersiz kaldığı inancı hakim olursa seçimler kanalıyla yöneticiler değiştirilebilecektir. Böylece etnik sorunlar çatışmaya varmadan çözümlenebilecektir.

Bunula birlikte, Abhazlar hukuk önünde eşit vatandaş muamelesi görebilecekleri ve yasal ayrımcılık yaşamayacakları için çıkarlarını koruma adına hukuk dışı yollara başvurma ihtiyacı duymayacaklardır.

Etnik kimliği baskılanmayan Abhazlar özgürce dillerini kullanabilir, örf ve geleneklerini yaşatabilir, çocuklarına eğitim vermek için kendi okullarını açabilirler, böylece sahip oldukları alt kültür toplum tarafından dışlanmadığı için, belki üst kimlik olarak “Gürcistan’lı” kavramını bile benimseyebilirler.

Son olarak liberal demokrasi ile Gürcistan’da demokrasi kimliği oluşturabilir ki böylece tüm etnik toplumlar sorunlarının barışçıl yöntemlerle çözülebileceği, gereksiz uyuşmazlık yaratılmaması gerektiği, sorun yaşandığında ise diyalog kurarak ve birbirinin haklarına saygı çerçevesinde hareket ederek sonuca ulaşılabileceği bilincine ulaştırılabilirler.

3.8 ORTAK AMAÇ İÇİN KARŞILIKLI BAĞIMLILIK

Siyasi bir uzlaşuya varıldıktan sonra, etnik barışı kalıcı kılabilmek için uygulanabilecek bir diğer yöntem, ortak bir amaç etrafında Gürcü ve Abhazları biraraya getirmek ve işbirliği içinde hareket etmelerini sağlamaktır.

İşbirliği içinde çalışan tarafların zamanla yakınlaşması, birbirini daha iyi tanınması ve buna bağlı olarak düşmanlık duygularının azalması doğal bir sonuçtur. Ayrıca işbirliği hem Gürcülerin hem de Abhazların çıkarlarına ve ihtiyaçlarına cevap veren bir ortak amaç üzerinde yapılacağı için, elde edilecek kazançların artması tarafları birbirine daha fazla yakınlaştıracaktır. Bu kazanç motivasyonu ile düşmanlığın anlamsızlığı idrak edilebilecektir.

Ortak amaç için birarada çalışmanın bir diğer sonucu etnik kimliğin yeniden şekillenmesi ve alt kimliğin zamanla törpülenmesi olacaktır. Bu durum daha önce bahsettiğimiz “Gürcistan’lı” üst kimliğinin benimsenebilmesine yardımcı olabilir.

Son olarak ortak amaçların gerçekleştirilememesi kaygısı, olası zararlarından kaçınmak için, Gürcü ve Abhazları birbirine yakınlaştıracak bir başka unsur olabilir.

Bu sebeplerle tarafların yöneticileri ve BM, AGİT gibi örgütler aracılığı ile Gürcüler ve Abhazlar için birbirine bağımlılık yaratacak ortak amaçların tespit edilmesi, bu amaçlar çerçevesinde işbirliğinin planlanması, sorunun barışçıl yollardan çözümü için katkı sağlayacaktır.

Örnek olarak Gürcü ve Abhazlar buldukları bölgenin coğrafi konumu ile enerji nakil hatları projeleri ve sahip oldukları sahil şeridi ile turistik projeler gibi ekonomik konularda işbirliği yapma ve kazanç sağlamaya yönlendirilebilirler. Bu şekilde makro amaçların dışında bireysel işbirliği de teşvik edilmelidir. Bunu için örneğin üniversite öğrencilerinin ortak projelerle uluslararası yarışmalara katılmalarını ve başarı elde etmek için birbirine bağımlı şekilde ortak çalışmalarını sağlayacak organizasyonlara imza atılabilir. Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında hem Gürcü hem de Abhazlar aynı projelerde görevlendirilerek işbirliği yapmaları teşvik edilebilir. Bireysel düzeyde başlayan işbirliği çeşitli alanlara yayılıp daha çok insanın işbirliğine dönüştürülebilir. Söz konusu işbirliğinin olumlu getirisi olan karşı tarafı anlama, düşmanlık duygularından kurtulma gibi barışın sağlanmasında etkili olan gelişmeler zamanla bireyden bireye sonra gruplara ve topluma yayılacak, sonuçta ayrımcılığın tamamen ortadan kalktığı toplumsal barışa yaklaşmak için bir adım daha atılmış olacaktır.

3.9 KALKINMA

Barış için bir başka önemli katkı, çatışma yaşayan Gürcistan'ın ekonomik olarak kalkınmasını sağlamak, böylece vatandaşlarının yaşam standartlarını iyileştirmek, refah düzeyini arttırmak ve tüm imkanları azınlıklar dahil tüm vatandaşlara eşit olarak yaymaktır.

Uyuşmazlıkların nedenleri konusunda da ele aldığımız gibi Gürcistan'da ekonomik imkanların yetersizliği ve adaletsiz dağıtımı, hem kötü yaşam koşulları oluşturup insanların zorluklar içerisinde streslerinin artmasına, hem de adil olmayan uygulamalarla azınlık olan Abhazların imkanlardan mahrum bırakılması ve bunun sonucu olarak Gürcülere düşmanlık duyguları beslemelerine neden olmaktadır. Bu durum ise

Gürcistan'da etnik çatışmaları körükleyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Oysa refah düzeyinin yükseltilmesi Gürcistan sınırları içinde yaşayan tüm bireylerin sisteme karşı daha az eleştirel yaklaşımlarını sağlayacak, Abhazların sisteme adaptasyonunu kolaylaştıracaktır. ABD, Kanada gibi pek çok etnik unsuru barındıran ülkelerde vatandaşlara sunulan imkanların yeterliliğinin bireylerin tatminini arttırmak yoluyla uyuşmazlığı önlemesi gibi, Gürcistan'da da yüksek yaşam standartları sağlanabilmiş olsa Gürcüler de Abhazlar da çok daha uyumlu, barışçıl, hoşgörülü olabilirler.

Elbette Gürcistan için derhal ekonomik imkanları artırma, kalkınma sağlama için formüller üretme işlemi bu çalışmada ele alınmamaktadır. Fakat AB, BM gibi uluslararası kuruluş ve örgütlerin ya da ABD gibi Gürcistan'ı destekleyen devletlerin, öncelikle ülkede ekonomik kalkınma sağlanmasına yardım etmesinin, barışın tesisinde önemli bir adım olacağı değerlendirilmektedir.

Kalkınmanın yanısıra bir diğer önemli ayrıntı Gürcüler ve Abhazların Gürcistan'ın mevcut kaynaklarından eşit faydalanmasını sağlamaktır. Böylece Abhazlar kendilerini Gürcülerle kıyaslayıp imkanlar yönünden daha zayıf durumda hissetmeyeceklerdir. Bu amaçla Gürcülerin yoğun olarak yaşadığı merkezi yerlere ve Abhazların yaşadığı bölgelere dengeli yatırımlar yapılması ve çeşitli iş sektörlerinde çalışmalarını için tüm vatandaşlara eşit imkanlar tanınması gibi önlemler alınabilir. Eşit biçimde kaynaklardan faydalanma sonucu Abhazlar kendilerini Gürcistan'ın imkanlarından mahrum kalmış hissetmeyecekler ve sisteme karşı isyankar olmayacaklardır.

Sonuç olarak, ekonomik imkanların artırılması ve adaletli dağıtılması ele alınan yönleriyle Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığının çözümüne katkı sağlayacak bir adım olacaktır.

3.10 İSTİKRARLI BİR ULUSLARARASI ORTAM

Önceki bölümlerde değerlendirildiği gibi etnik çatışmalarda uluslararası destek önemli bir faktördür. Gürcü-Abhaz Çatışmasında tarafların silah,

malzeme, para gibi yardımlar almaları ya da yine ABD ve Rusya gibi güçlü devletler tarafından bir takım imkanlardan faydalandırılmak şeklinde politik destek almaları, tarafları cesaretlendirdiği için çatışmaları arttırıcı bir etki yaratmaktadır.

Yayıma ve örnek etkisi de çatışan Gürcü ve Abhazlar haricindeki aktörlerin neden olduğu uyuşmazlık tırmandırıcı bir etki olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada uluslararası aktörlere düşen görev Gürcülere ve Abhazlara çatışma için destek sağlamamak ve çözüm üretimine katkıda bulunacak stratejiler geliştirmektir.

Gürcü-Abhaz Çatışmasında uluslararası örgütlerin etkin çalışabilmesi için de uluslararası işbirliği gerekli bir unsurdur. Örneğin, Gürcistan'da görev yapmış olan BM, AGİT gibi örgütlerin bu görevlerini yerine getirebilmesi için örgüt içinde karar alma aşamalarında üye devletlerin hepsinin ya da gerekli görülen kısmının oybirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi takdirde bir barış gücü tesis edilmesi kararı alınamamaktadır. Rusya'nın 31 Aralık 2008 tarihinde AGİT'in Gürcistan misyonu için alınmak istenen uzatma kararını veto etmesi ve böylece 30 Temmuz 2009'da bu birimlerin Gürcistan'dan ayrılıp faaliyetlerinin sonlandırılması, uluslararası işbirliği eksikliğinin ve uluslararası istikrarsızlığın Gürcü-Abhaz Çatışmasına yansıyan yüzü olmuştur.

Gürcistan'da görev yapan uluslararası sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi açısından da uluslararası istikrar önemli rol oynamaktadır. Çünkü söz konusu uluslararası sivil toplum örgütleri ulus devletlerin etkisi ve denetimi altında hareket etmektedirler. Bu devletler ne derece işbirliği içinde olabilirlerse, sivil toplum örgütleri de o derece olumlu faaliyetlerde bulunabilirler.

Uluslararası istikrarın sağlanmasından kastedilen genel olarak, uluslararası aktörler arasında ciddi düzeyde bir çatışma ortamının bulunmaması ve bu güçler arasında işbirliğinin yaygın olmasıdır.

Gürcü ve Abhazlar için bölgede etkili güçler olan Rusya ve ABD'nin aralarında bir çatışma olmasa dahi, işbirliğinden uzak hareket etmeleri, bu

bölgedeki istikrarın sağlanmasını güçleştirmekte, dolayısıyla Gürcü ve Abhazların sorununa barışçıl çözüm üretilebilmesi için gereken müdahaleler de engellenmektedir.

Söz konusu negatif etkileri ile beraber uluslararası istikrarın sağlanmasının güçlükleri de açıktır. Ulus-devletler bir takım çıkarlarını bölgesel ya da global istikrardan daha önde tutma eğiliminde oldukları için ya da yayılma ve örnek etkisi engellenemediği için uluslararası istikrarın mutlak şekilde sağlanabileceğini ifade etmek hatalı bir yaklaşım olacaktır. Ancak yine de sağlanabilecek düşük seviyelerde istikrar dahi Gürcü-Abhaz çatışması ve benzeri etnik çatışmalara çözüm yolunda atılacak önemli bir adım olacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÜRCÜ-ABHAZ ÇATIŞMASININ TÜRKİYE'YE YÖNELİK YANSIMALARI

Güney Kafkasya üzerinde denge stratejileri yürütme çabası içerisinde olan Türkiye için Gürcistan ve sınır içi çatışmaları önemli bir konudur. Gürcü-Abhaz uyuşmazlığının, büyük bir Gürcü ve Abhaz diasporası bulunan Türkiye'ye yönelik etkileri de Türk dış politikası için hassasiyetle ele alınması gereken bir konumdur. Bu nedenle Türkiye hükümeti ve kurumları tarafından söz konusu çatışmanın etkileri ayrıntılı biçimde değerlendirilmeli ve gerek çözüme yönelik, gerekse Türkiye'nin sorun karşısında duruşuna yönelik yapıcı kararlar alınmalıdır.

Abhazlar ve Gürcüler arasında yaşanan sorunun etkilerini değerlendirebilmek için öncelikle uyuşmazlığın coğrafyasında Türkiye'nin çıkarlarını, uzun ve kısa vadeli planlarını, bu bağlamda büyük güçlerle olan stratejik ortaklık hedefleri çerçevesinde üzerine düşen görevleri ve zorunluluklarını ele almak gerekir.

Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra büyük güçlerin yeni hedefi olan doğal kaynak ve ekonomik imkanlardan daha fazla pay alma arzusu göz önünde bulundurulduğunda, Gürcistan'ın Türkiye'den Orta Asya'ya uzanan yol üzerindeki konumu ve Karadeniz kıyısı ile, bu güçler için paylaşmak istemedikleri bir etkinlik alanı olduğuna daha önce değinmiştik. Gürcü ve Abhazların çatışma yaşadıkları Abhazya da dahil, bu alanda söz sahibi olma çabası Rusya ve ABD'nin açık politikaları şeklini almıştır.

ABD'nin Gürcistan politikasının uygulanmasında Türkiye'nin yeri ise tartışılmaz bir durumdadır. Türkiye'nin bölgeye coğrafi yakınlığı, Gürcü ve Abhaz halkları ile yakın ilişkiler içinde olması ve ABD'nin NATO kanalıyla Türkiye'yi Gürcistan emelleri için kullanabilir durumda olması, Türkiye'yi ABD politikalarının uygulayıcı unsurlarından biri haline getirmiştir. Bu durum Türkiye'nin genel anlamda Güney Kafkasya politikalarını da kendi başına almasını engelleyici bir etkidir.

ABD ile stratejik ortaklık planlarına zarar vermeyecek, hatta başta ABD olmak üzere Batı dünyası ile ilişkileri güçlendirecek adımlar atmak Türkiye çıkarlarına hizmet ettiği için, Türkiye'nin Gürcistan politikasının genel hatlarını da Batı dünyası ve ABD'nin Gürcistan politikalarına uyumlu maddeler oluşturmaktadır. Gürcü-Abhaz meselesinde de Türkiye'nin, Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü gözeten politikalarının nedenlerinden birini ABD'nin bu yöndeki çıkarları oluşturmaktadır.

Elbette Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü öngören yaklaşımın tek nedeni ABD ve çıkarları değildir. Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmak aynı zamanda, Abhazya'nın bağımsızlığının yaratacağı yayılma ve örnek etkisi ile Türkiye'nin kendi sınırları içerisinde yaşayan farklı etnik grupların benzer taleplerini engelleme girişimidir. Son 26 yıldır yaşanan Kürt sorunu karşısında Türkiye'nin, üniter devlet yapısını korumanın birinci öncelik olduğu söylemlerinin karşısında, Abhazya'nın bağımsızlığından söz etmesi, etnik gruplar konusundaki duruşunu zedeleyecek bir tavır olarak değerlendirilmektedir.

Gürcistan Silahlı Kuvvetleri'ne, NATO'ya uyum süreci kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından eğitim desteği verilmekte; ayrıca yine Türkiye'nin bölge politikalarına uyumlu olarak teçhizat ve malzeme ile birlikte maddi destek sağlanmaktadır.

Bununla birlikte NATO'nun Barış İçin Ortaklık Planı (BİO) çerçevesinde Türkiye Gürcistan'da askeri görevler üstlenmiştir (Bolat, 2006:353).

10 Aralık 2006'da Türk Silahlı Kuvvetleri, 1996 yılında imzalanan ikili askeri işbirliği anlaşması çerçevesinde Gürcistan Silahlı Kuvvetleri'ne lojistik destek amaçlı askeri yardımda bulunmuştur. Tiflis'te, Savunma Akademisi'nin öğretim ve eğitime katkıda bulunulması, araç ve çeşitli sahra ihtiyaçlarının karşılanması, Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın sahra koşullarında görev yapabilecek teçhizat ihtiyacının karşılanması, Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nın ve Marneuli Askeri Havaalanı'nda muhabere ihtiyacının karşılanması, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın seyir yeteneğinin artırılması kapsamında muhabere ve hizmet aracı ihtiyacının karşılanması, Genelkurmay Lojistik Destek Taburu'nun bakım yeteneğinin artırılması amacıyla teçhizat ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması, Gori Askeri Hastanesi'ne çeşitli sağlık malzemesi, (kan sayım cihazı, EKG cihazı) yardımı, Gürcü askeri yetkililere teslim edilmiştir. Gürcistan Silahlı Kuvvetleri'ne 10 Aralık'ta teslim edilen askeri malzeme tutarı 641 bin dolar, TSK'nın 2006 yılı içinde yaptığı yardımın toplamı ise 2 milyon 478 bin dolardır (Hürriyet, "TSK'dan Yardım", 10.12.2006).

Gürcistan'da, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından modernizasyon çalışmaları 2004 yılında tamamlanan Marneuli Askeri Havaalanı, 25 Aralık 2004 günü yapılan askeri törenle Gürcistan Savunma Bakanlığı'na devredilmiştir. Türkiye, 1940 yılında inşaa edilmesinden Sovyetler Birliği yıkılana kadar herhangi bir yatırım yapılmayan ve kullanılamaz durumda olan askeri havalimanının NATO standartlarına kavuşturulması için yaklaşık 3 milyon dolar harcamıştır. Böylece, Gürcistan'ın önemli askeri tesislerinden birisi haline gelen Marneuli Havaalanı, Gürcistan'da gece uçuşları yapılabilen ışıklandırma sistemine sahip tek askeri havaalanı özelliğine sahip olmuştur (Diplomatik Gözlem, 2005).

Türkiye'nin, Gürcistan Silahlı Kuvvetleri'ne verdiği eğitim desteği kapsamında, başkent Tiflis'teki Gürcistan Müşterek Harp Okulu 2004-2005 eğitim ve öğretim yılında eğitime başlamıştır. Türkiye, müşterek harp okulu vasıtasıyla genç Gürcü subaylarının NATO standartlarına uygun eğitim almasını sağlamaktadır. Ayrıca Kosova'daki Türk Barış Taburu'nda görev yapan Türk ve Gürcü askerlerin dünya barışının korunmasına katkıda

bulunması ise, iki ülke arasında tesis edilen askeri işbirliğinin bir başka ayağını teşkil etmektedir (Diplomatik Gözlem, 2005).

Türkiye'nin izlediği bölge politikalarının Gürcistan'ın bağımsızlığı ve bütünlüğünden yana olduğu açık olsa da, Rusya ile bir sorun yaşamak istemediği de göz ardı edilmemelidir. Nitekim Türkiye Gürcistan'la işbirliğini devam ettirirken, diğer yandan Rusya ile ilişkileri de güçlendirme çabası içerisindedir. Bölgede yaşanacak büyük çaplı güvenlik krizleri ve siyasi bunalımlar bölge istikrarını kendi çıkarları için korumak isteyen Türkiye'nin engel olmak isteyeceği durumlardır. Komşuları ile iyi geçinme ve sürtüşmelerden kaçınma taraftarı politikaların arkasında da bu bölgesel istikrarı zedelememe, dolayısıyla özellikle ekonomik avantajları yitirmeme arzusu yer almaktadır.

Türkiye için Kafkasya ayrıca Türkiye'nin kendisini liderleri konumunda gördüğü Türki Cumhuriyetlerle iletişim için kilit bir bölgedir. Bu bölgede etkin olmak, bu Cumhuriyetler ile olan diyalogu güçlendirmek için avantaj sağlayacaktır. Gürcistan ile yakın ilişkiler kurmak ve sorunlarında etkin rol alabilmek de Orta Asya ile bağlantının muhafazası açısından, bölgesel etkinliği devam ettirmenin anahtarı olarak öngörülmektedir.

Gürcistan ile ilişkilerin majör unsurlarından birini de ortak ekonomik çıkarlar oluşturmaktadır. Gürcistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından ilk tanıyan devletlerden biri olan Türkiye ile Gürcistan arasında, bugün özellikle ekonomik alanda işbirliği geliştirilmekte ve dostane ilişkiler kurulmaktadır.

Türkiye ile Gürcistan arasında ticari işbirliği, öncelikle tıp, sağlık ve telekomünikasyon alanlarında gerçekleştirilmiş, bununla birlikte yılda 250 milyon kwh elektrik satışı ile ilgili protokoller yapılmıştır (Mert, 2004:47).

Orta Asya ve Hazar kaynaklarının Batıya pazarlanması için Türkiye ve Gürcistan'ın ortaklığında ilk olarak Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı devreye girmiş, 17 Kasım 2005 tarihinde Gürcistan-Türkiye sınırından Türkiye'ye giriş yapan Azeri petrolü 28 Mayıs 2006 tarihinde Ceyhan İhraç Terminaline ulaşmış, 4 Haziran 2006 tarihinde, Ceyhan İhraç Terminali'nden

yüklenen ilk petrol tankeri iskeleden ayrılarak, Azeri petrolünün uluslararası pazarlara taşınmasına başlanmıştır (BTC Proje Direktörlüğü, 2010).

Daha sonra Hazar Denizi'ndeki Şahdeniz yataklarından çıkartılan doğalgazı Türkiye üzerinden Avrupa'ya ulaştıran Bakü-Tiflis-Erzurum Doğalgaz Boru Hattı faaliyete başlamıştır (Yeni Şafak ,“Bakü-Ceyhan”, 29.05.2006). Azeri petrol ve doğalgazını Batıya taşıyan bu hatların varlığı ile Gürcistan-Türkiye ekonomik işbirliği ileri boyutlara taşınmıştır. Bugün çalışmaları devam eden Bakü-Tiflis-Kars demiryolu projesinin 2012 yılında tamamlanması ile iki ülke arasındaki işbirliği pekiştirilmiş olacaktır.

Azeri kaynaklarını Türkiye yoluyla Batıya ulaştıran hatların güzergahı üzerindeki istikrarsızlıklar ve çatışmalar Türkiye'nin çıkarlarını negatif yönde doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle Gürcistan'nın güvenlik krizleri yaşaması, sınır içi etnik çatışmalara sahne olması, Rusya gibi büyük bir gücü karşısına alması, böylece Türkiye'nin bölgedeki çıkarlarını tehdit etmesi arzu edilmeyen gelişmelerdir.

Çıkarlarına yönelik tehdit oluşturması açısından değerlendirildiğinde, Gürcü-Abhaz çatışmasının barışçıl yollardan ve kısa zamanda çözülmesi Türkiye'nin bölgesel öncelikleri arasında yer alması gereken bir konudur.

Başta Ağustos 2008'de Güney Osetya'da başlayan Abhazy'a'nın katılımıyla devam eden çatışmalar ve devamında Rusya'nın Gürcistan'a askeri müdahalesi olmak üzere Güney Kafkasya'da yaşanan gelişmeler karşısında ve ortaya çıkışından itibaren Gürcü-Abhaz uyuşmazlığı konusunda Türkiye pasif bir politika izlemiş, daha önce de değindiğimiz gibi gerek Türkiye'de yaşanan Kürt meselesine olabilecek yansımaları, gerekse NATO üyeliği ve ABD, AB gibi Batılı aktörlere yakınlığından kaynaklanan kaygıları nedeniyle etkin rol almamıştır.

Her ne kadar Gürcüler Türkiye'nin kendilerinden yana taraflı fakat pasif duruşundan memnun olsalar da, Abhazlar özellikle Türkiye'deki diaspora aracılığı ile seslerini yükseltmişler, Türkiye'den daha etkin bir tavır beklediklerini, özellikle de Gürcistan ile işbirliği çerçevesinde yapılan askeri yardımların savaşta kendilerine karşı kullanılmasından duydukları üzüntüyü

dile getirmek yoluyla Türkiye'nin en azından tarafsızlığını istedikleri yönündeki söylemlerini ortaya koymuşlardır.

Türkiye'de yoğun bir nüfus olarak yaşayan Abhazlar ve Gürcülerin varlığı, Türkiye'nin söz konusu çatışma konusunda daha ilgili davranmasını ve Kafkas kökenli vatandaşlarının hassasiyetleri konusunda duyarlı olmasını gerektirmektedir. Özellikle aktif olarak Abhazya'yı ve çatışmaları takip eden Abhaz diasporası her fırsatta Türk yetkililere konu ile ilgili taleplerini ve Türkiye'den beklentilerini dile getirmektedirler.

Örneğin Kafkas Dernekleri Federasyonu genel koordinatörü Cumhuriyet Bal; *"Türkiye'de yaşayan en az 6 milyon Kuzey Kafkas kökenli insan var. Abhazya sizin kendi içinizdeki ciddi bir nüfusun ilgi alanı. Daha çok olmamış, 100 yıl, 120 yıl önce gelmiş bu insanlar... Sizin bunu bir avantaj olarak kullanmanız gerekir. Türkiye olarak orayla ilişkiler için önemli bu insanlar. Arnavutları da, Gürcüleri de, Boşnakları da değerlendirmeniz gerekir. Çünkü yakın coğrafyanızda yaşayan insanların akrabaları bunlar. Fakat biz görmezden geliyoruz, yok varsayıyoruz"* diyerek Abhazya özelinde Türkiye'nin Kafkasya politikalarının zayıflığından bahsederken, Türkiye'nin uyuşmazlığa tarafı yaklaşmış ve Abhazlar olarak Türkiye'den beklentilerini şu şekilde ifade etmektedir: *"Türkiye'den daha özel talepleri vardır Abhazya'nın. Siz Abhazya'nın bağımsızlığını tanımayabilirsiniz kısa vadede, ancak burada bu kadar Abhaz yaşıyor. Burada yaşayan insanların Abhazya'ya gidip gelme ile ilgili ulaşım yani seyahat özgürlüğü sorunu var. Türkiye hukuki olarak Abhazya'ya ambargo uygulamıyor çünkü Türkiye BDT üyesi değil, onların aldığı karar bizi ilgilendirmez. Biz vatandaşı olarak, hukuki olarak Abhazya'ya ambargo uygulamayan Türkiye'den gitmek istediğimiz zaman, hukuki olarak ambargo uygulayan Rusya Federasyonu'ndan transit vize alarak gidiyoruz."*

Bir başka konu 1996'da BDT bu kararı, ambargo kararını alıncaya kadar Trabzon'dan Sohum'a gemi seferleri vardı. O zaman da Türkiye Abhazya'yı tanıyordu. Tanımadığı o dönemde bu gemiler gidip gelebiliyordu da şimdi BDT'nin ambargo kararından sonra seferler neden kesildi? Burada anlaşılır olmayan yanlış bir politika var. Biz diyoruz ki Türkiye

Cumhuriyeti devleti vatandaşı olan ve Kuzey Kafkasya kökenli insanlar olarak Abhazya'ya seyahat etmek istiyoruz. Seyahat özgürlüğü BM'in, bizim de imza attığımız anlaşmasının en temel şartlarından bir tanesi ... Türkiye isterse Abhazya'yı tanımasın. Kaldı ki biz bunu dile getirdik. Çağrıda bulduk Türkiye'ye yakışan ve bizim istediğimiz, Rusya Federasyonu'ndan sonra tanınması gereken ülke Türkiye'dir. Bu bize onur verir, gurur verir. Uzun vadede Türkiye'nin çıkarı budur. Türkiye hızlı hareket eden bir ülke değildir. Tüm dünya tanıdıktan sonra tanır ama o zaman da bir anlamı kalmaz. Anlamı varken yapılması gerek ki oradaki halk 'Türkiye bizim ihtiyaç duyduğumuz dönemde bizi tanıdı' desin. Türkiye'den bu şekilde beklentileri var Abhazya'nın. Bizim de bu konuda çalışmalarımız var... gemi seferleri ile ilgili. 5 Ocak'ta Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüştüğümüz ona bu konudaki talebimizi iletmiştik. Ayrıca Başbakan, Dışişleri Bakanı ve Ulaştırma Bakanı'na da bu konudaki talebimizi ilettilik, soru önergeleri verdirttik."

Elis Argun'da aynı yöndeki görüşlerini; *"Abhazya şu an için sadece Rusya ve Nikaragua tarafından tanınmaktadır(Eylül 2009'dan önce). Fakat bu Abhazya'nın Batı'ya veya diğer ülkelere sırtını döndüğü anlamına gelmemektedir. Abhazya diğer ülkelerden de, özellikle ciddi bir diasporası bulunan Türkiye Cumhuriyeti'nden de bağımsızlığının tanınmasını ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesini beklemektedir. Ayrıca, ortak tarihi ve kültürü bulunan Türkiye Cumhuriyeti'ndeki diasporası ile iletişimin sağlanması için hava ve deniz yolunun açılmasını beklemektedir"* sözleri ile dile getirmektedir. Ayrıca bağımsızlıkların tanınması ile ilgili Türkiye'nin tavrını Abhazya'da yaşayan biri olarak; *"Türkiye, Güney Osetya ve Abhazya sorununun başlangıcından beri Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü savunmaktadır. Halbuki, Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'nin parçalanması ile ortaya çıkan ülkeleri ilk tanıyan devletlerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye Kosova'yı da ilk tanıyan ülkelerden biridir. Ancak Türkiye, tarihi ve kültürel bağları bulunan Abhazya için farklı bir politika sergilemektedir"* sözleriyle eleştirmektedir.

Türkiye'nin Gürcüler tarafında hareket ettiğini ve tek taraflı askeri yardımlardan duyduğu rahatsızlığı dile getiren Kafkas Araştırma Kültür Dayanışma Vakfı (KAFDAV) yönetim kurulu başkanı Muhittin Ünal, Gürcü-

Abhaz çatışmaları sonrası Türkiye tarafından yapılan insani yardımların da amacına ulaşmadığını şu sözlerle ifade etmiştir; *“Türkiye baştan itibaren tek yanlı olarak Gürcistan’dan yana tavır koymuştur. Yapılan buğday ve nakit yardımlarından bir tek tanesinin/kuruşunun Abhaz halkına da ulaşip ulaşmadığını bile sormamış, herkesten daha katı olarak ambargo uygulamış ve uygulamaya da devam etmektedir. Ayrıca, sahil koruma botları, hava alanı inşaatı, subayların eğitimi gibi hizmetleri de sadece Gürcü tarafına sunmuştur. Oysa, bu ülkede 5 milyondan fazla Kafkasyalı insan vardır. Onlar da vergi veriyorlar. Ama o vergilerden yararlanan taraf tektir. Bu anlamda kırgınlıklar yaşanmıştır. En basiti savaş öncesinde var olan Trabzon-Sohum-Trabzon gemi ulaşımını bile iptal etmiştir. Komşu ve bağımsız iki devletin elbetteki farklı diyalogları olacaktır ama bu uygulamada kantarın topuzu hep tek tarafa doğruysa eleştirmemiz de normaldir. Dileriz sorunun farkına kısa sürede varılır ve seyahat ve bölünmüş ailelerden oluşan akrabaların Abhazyaya’ya gidip-gelmeleri suretiyle birbirleriyle görüşmelerinin önündeki engeller bir an önce kaldırılır.”*

Yrd.Doç.Dr.Sima Nart ise Türkiye’nin Gürcü-Abhaz çatışmasında taraflı davranmasının arkasındaki nedenlere dikkat çekerken, Kosova’nın bağımsızlığını Türkiye’nin tanımasını göz önünde bulundurarak, uygulandığını düşündüğü çifte standardı şöyle izah etmektedir; *“Gürcistan ABD ile yakın ilişki içerisinde, Türkiye ile ABD ilişkileri de malumunuz. Dolayısıyla Türkiye resmi ilişkilerde Gürcistan’a yakın politikalar yürütüyor. Ancak Kosova’nın bağımsızlığını tanıyan Türkiye bağımsız olma konusunda Kosova’dan daha fazla geçerli gerekçeye sahip olan Abhazyaya ile ilişkilerini mesafeli tutuyor. Şunu unutmamak gerek, bu gün Türkiye’de Abhazyada yaşayan Abhazlar’dan daha çok sayıda Abhaz yaşıyor. 1864’te Anadolu topraklarına göç eden bu insanlar Anadolu halkı ile kader birliği ederek bu toprakları ikinci vatanları saymış insanlardır. Sürgün edilerek kolu kanadı kırık bir şekilde gelen Kafkasyalılar Çanakkale’de, Sarıkamış’ta binlerce şehit vermişlerdir. Şimdi Türkiye’nin günümüzde yaşadığımız bu gelişmeler karşısında Abhazlar’ın anavatanlarına yönelik yeterli desteği vermemesi Abhaz halkını kalplerinden yaralamaktadır. Tabi bu durumun duygusal boyutunu oluşturuyor. Uluslararası ilişkiler şekillenirken maalesef farklı*

kriterler, karşılıklı çıkarlar belirleyici oluyor. Ama bu ne kadar insanca? Tartışılır...”

Abhazlar, Gürcüler ile yaşadıkları sorun ile ilgili, Türkiye’den beklentilerini ve şimdiye kadar Türkiye’nin ortaya koyduğu taraflı tutuma karşı eleştirilerini dile getirirken, Gürcüler Türkiye’nin tarafsız ve yardımsever faaliyetlerinden duydukları memnuniyeti ifade ediyorlar.

Manana Chkuasely Karakaya; *“Türkiye yardım konusunda gereğinden fazlasını, maddi ve manevi desteğini gösterdi”* derken, Abhazlar ile yaşanan sorun konusunda Gürcülerin Türkiye’den beklentilerini şöyle ifade etmektedir; *“Türkiye’nin bu konuda bir mecburiyeti , zorunluluğu ve sorumluluğu yok diye düşünüyorum.”*

Bugün Türkiye’de hem Gürcü hem de Abhazların kurduğu pek çok dernek ve vakfın varlığından bahsedilebilir. Bu organizasyonlarla Türkiye’de yaşayan Gürcü ve Abhazlar, Gürcü-Abhaz Çatışması da dahil bölgenin gündemini yakından takip etmektedirler. Ayrıca Türkiye’nin Kafkasya politikalarını da izlemekte ve üzerine düşen dengeleyici görevleri daha etkin yerine getirmesini, bölgede daha aktif rol almasını talep etmektedirler (Çelikpala, 2006:129).

Kaf-Der’in “Türkiye’nin şimdiye dek bölgede bir politikası olmadığı, sadece olaylara tepki göstermekle yetindiği” argümanı temelinde düzenlediği Nisan 1996 tarihli “Kafkasya’da Türk Politikası Nedir ve Ne Olmalıdır?” başlıklı toplantı dikkat çekicidir. Varsayılan, Türkiye’nin diplomatik alanda sessiz kaldığı ve hatta açıkça Gürcistan ve Rusya’nın ‘toprak bütünlüğünü’ destekleyerek bölge halklarını yalnız bıraktığıdır. Türkiye’nin bölgeye yönelik politikalarının temel noktaları şöyledir:

- Bölge ülkelerinin bağımsızlıklarının pekiştirilmesi,
- Ayrılıkçı azınlıkların ve komşu devletlerin bağımsızlık ve toprak taleplerine karşı bu ülkelerin toprak bütünlüklerinin korunması,

- Çoğulcu demokrasinin ve piyasa ekonomisinin kurulması ve desteklenmesi,
- Bölgesel çatışmalara barışçıl çözümün sağlanması (Çelikpala, 2006:130).

Gürcü ve Abhazların, aralarındaki uyuşmazlık konusunda Türkiye'den beklentileri, özellikle Türkiye'deki Abhaz ve Gürcü diasporalarının düşünceleri, Türkiye'nin söz konusu uyuşmazlık konusundaki tavrını belirlemede, gerekirse müdahalede bulunmada dikkate alması gereken girdiler oluşturmaktadır.

Abhazlar bağımsızlıklarının Türkiye tarafından tanınmasını talep etmektedirler. Ancak Türkiye'nin Gürcistan toprak bütünlüğünü öngören politikalarını göz önünde bulundurarak Abhazya'nın bağımsızlığı tanınmasa bile, kısa vadede en azından Abhazya-Türkiye arasında hava ve deniz ulaşımının başlatılması isteklerini çeşitli kanallarla dile getirmekteler. Ayrıca Gürcistan'a yapılan askeri yardımın kesilmesini talep ediyorlar ki bu yardımın kendilerine karşı kullanılan silahlara kaynak olmasından şikayetçiler. Bununla birlikte Gürcüler ise Türkiye-Gürcistan ortaklığının her alanından duydukları memnuniyeti dile getirirken, Abhazya konusunda da Türkiye'nin ortak çıkarları gözetmek adına kendileri tarafında görünmesinden mumnun şekilde, mevcut durumdan daha fazla müdahil olmasını talep etmiyorlar.

Türkiye bu noktada Gürcistan ve Gürcü-Abhaz uyuşmazlığı konusunda, bölgesel çıkarlara, büyük güçlerle ilişkilere ve sınırları içinde yaşayan farklı azınlıkların etkilenmesine uygun politikalar geliştirirken, nüfusu oldukça yoğun Kafkas kökenli vatandaşlarının öncelikleri ve hassasiyetlerini de dikkate alacak, her iki tarafın beklentilerini dengeli şekilde karşılayabilecek şekilde müdahalede bulunmalıdır. Böylece Kafkas kökenli Türk vatandaşları, hayal kırıklığı yaşamamış, sisteme küstürülmemiş olurlar ve "Türkiye gereken müdahaleyi yaptı" diyebilirler.

UNOMIG ve AGİT Gürcistan Misyonu gibi uluslararası oluşumlar aracılığıyla Türkiye Gürcistan'da barışın tesisi ve korunması adına faaliyetlerde bulunmuştur. BM Güvenlik Konseyi'nin 24 Ağustos 1993 tarih ve

858 sayılı kararı ile teşkil edilen BM Gürcistan Gözlemci Misyonu'na (UNOMIG), Türkiye'den Ekim 1994 tarihinde 5 personel görevlendirilmiştir (TSK, 2010).

Ülkedeki silahlı çatışmalara cevap verme niteliğinde, 1992 yılı Aralık ayında, Tiflis'de kurulmuş olan AGİT Gürcistan Misyonu'nda; 1999/2005 yılları arasında misyon bütçesinin büyük bölümü misyonun en etkin olduğu faaliyetler olan Sınır Gözlemciliği Operasyonlarında kullanılmıştır (Dışilişkiler Dairesi Başkanlığı, 2010). AGİT Gürcistan Sınır Gözlem Misyonu'nda (OSCE BMO) Şubat 2000-Aralık 2004 arasında toplam 10 TSK personeli görev yapmıştır (TSK, 2010).

Ancak çok sayıda Kafkas kökenli vatandaşı olan Türkiye'nin Gürcistan'da, Gürcü-Abhaz uyuşmazlığında böylesi az katılımlarla faaliyet göstermesinin yetersiz olduğu değerlendirilmektedir. Hem soruna ve taraflara aşinalığı, hem kendi bölgesel hedefleri, hem de Gürcü ve Abhazlar ile aynı kültürü paylaşan bir ülke oluşu nedeniyle Türkiye, gerek arabuluculuk yapma gerekse barışın tesisi için sivil toplum örgütlerini ya da çeşitli yardım kuruluşlarını bölgeye yönlendirme gibi daha aktif roller üstlenmelidir.

Elbette Türkiye bu rolleri, çözüm önerileri bölümünde ele aldığımız gibi yaklaşımlarla, doğru planlama ve doğru zamanlama ile üstlenmelidir. Aksi takdirde Türk diplomatlarının Nisan 2010 tarihli Abhazya ziyareti sırasında dile getirdikleri "arabuluculuğa hazırız" söylemleri gibi girişimler gereksiz görülecek ve memnuniyetsizlik ile karşılanacaktır.

19 nisan 2010'da Sohum'a giden Dışişleri Bakanlığı Kafkasya Dairesi Başkanı Nurdan Bayraktar ve Türkiye'nin Tiflis Büyükelçisi Levent Murat Burhan, Abhazya Başbakanı Sergey Şamba ile görüşmüştür. Görüşmede Bayraktar, Sohum ile Tiflis arasındaki mevcut sorunların çözümü için ortak zemin oluşturulmasına yardımcı olmaya hazır olduklarını söylemiştir. Bayraktar'ın Türkiye'nin Gürcistan-Abhazya meselesiyle ilgili çözüm alanlarının bulunmasına katkı vermesi konusundaki sözlerine, Gürcistan-Abhazya arasındaki meseleleri sadece Tiflis'le görüştükleri karşılığını veren Şamba, "Sizinle Abhazya ve Türkiye ilişkilerini görüşmeye hazırız" şeklinde

cevap vermiştir (Kafkasya.net,“Türkiye İkinci Kez Abhazya ile Temasta”, 20.04.2010).

Nitekim bugüne kadar Türkiye fiilen sadece bir defa Gürcü-Abhaz görüşmesine katılmıştır. 1999 Haziran’ında İstanbul’da Abhazlar ve Gürcüler arasında bir görüşme gerçekleştirilmiş, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı İsmail Cem’in katılımıyla gerçekleştirilen toplantıya; Abhazya ve Gürcistan heyetlerinin yanısıra; Amerika, Rusya, Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri katılmıştır (Abaza, 2005). Görüşmelerin sonunda Gürcü ve Abhaz temsilciler 8-9 Haziran 1999’da ekonomik ve hukuki işbirliği konusunda hazırlanan protokolleri imzalamışlardır (Tavkul, 2002:75-76).

Ağustos 2008’de yaşanan çatışmalardan sonra Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Gürcistan Devlet Başkanı Mihail Saakaşvili ile görüşmüş ve sorunun barışçıl yollarla çözülmesi görüşlerini ve Gürcistan’ın toprak bütünlüğüne verilen önemi dile getirmiştir (Sabah,“Kafkasya’da Devler Savaşı”, 09.08.2008). Bununla birlikte Kafkaslar konusunda barış ortamı sağlama ve rol üstlenme çabası olarak, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Kafkas İstikrar Platformu oluşturulmasını teklif etmiştir.

Sonuç olarak tüm bu girişimler, Abhazya sorununun çözümü, Gürcüler ve Abhazlarla ilişkilerin güçlendirilmesi, Kafkaslarda Türkiye etkinliğinin artırılması için olumlu adımlardır. Ancak Türkiye’nin konuya daha bilinçli, yapıcı ve tarafsız yaklaşarak daha aktif katılması gerektiği, bu çalışmalarını gerçekleştirirken de Türkiye’de yaşayan ve bu konular üzerinde etkin biçimde çalışmalar yapan Gürcü ve Abhaz diasporaları ile yakın ilişki içinde hareket etmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Gürcü-Abhaz Çatışması Kafkas coğrafyasında cereyan eden ve bölge istikrarını yakından ilgilendiren önemli bir etnik çatışmadır.

Çalışmada Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığı, bilimsel olarak ele alınmaya ve analiz edilmeye, çözüm önerileri disiplinler arası bir yaklaşımla ortaya konmaya çalışılmıştır.

Genel bir değerlendirme için aşağıda çalışmanın önemli noktaları kısaca tekrar edilmiştir;

Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığının çözümü için ciddi önlemler alınmalı ve taraflar arası barışın tesisi sağlanmalıdır. Aksi takdirde Gürcistan sınırları içerisinde ayrılıkçı bir hareket görüntüsü yaratan bu uyuşmazlık nedeniyle, bölgesel istikrarın sağlanması mümkün olmayacak, böylece hem bölge ile ilgili aktörlerin hem de doğrudan bölgede yaşayan halkların negatif etkilenmesi engellenemeyecektir.

Abhazyaya sorununun çözümlenebilmesi için öncelikle Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığı doğru şekilde analiz edilmelidir. Bu uyuşmazlığı sadece azınlık isyanı, ya da Rusya'nın Gürcistan içişlerine müdahalesi olarak değerlendirmek sorunun hatalı analiz edilmesine ve çözüme ulaşmanın engellenmesine neden olacaktır. Oysa ki Gürcüler ve Abhazlar arasında yaşanan uyuşmazlığın çok yönlü kompleks bir yapısı mevcuttur. Bu nedenler etnik kimliğin sınırlandırılması, ayrımcılık, bireylerin negatif sosyal kimlik

geliştirmesi, demokrasi dışı rejimlerin yarattığı ortam, ekonomik imkanların kısıtlılığı ve Gürcüler lehine dağılımı, başarısız yönetimler, tarihsel travmalar, önyargılar, karşılıklı aşağılama, uluslararası toplumun etkisi ile başka etnik grupları örnek alma şeklinde sıralanmaktadır.

Abhazya konusunda güç kullanımı ise sadece doğru alanlarda ve orantılı olmak şartıyla etkili olabilecek bir yöntem olmakla beraber, doğrudan taraflar arası şiddet ve çatışma şeklinde kendini göstermesi uyuşmazlığı tırmandırıcı rol oynamaktadır.

Nitekim Gürcü tarafın Abhazlara birkaç defa doğrudan silah kullanarak yaptığı müdahaleler uyuşmazlığı çözmek bir yana, 2008 Güney Osetya müdahalesinde olduğu gibi Rusya'nın dahil olmasıyla devletler arası savaşa neden olmuştur.

Sonuçta uyuşmazlığın çözümü için çok yönlü ve ayrıntılı çalışmalar yapılarak ortaya konması gereken formüller ile gerektiği zaman gerektiği kadar güç kullanımını da içecek şekilde müdahale edilmelidir.

Kompleks yapılı Gürcü-Abhaz Uyuşmazlığının çözümü için bir tek formül kullanmak ve bundan sonuç beklemek yeterli olmayacaktır. Tarafların görüşmeleri, görüşmeler tıkandığında arabulucuların devreye girmeleri ve etkin, bilimsel faaliyet göstermeleri öncelikle çatışmaların ortadan kalkması için kullanılmalıdır.

Arabuluculuğu taraflar haricindeki üçüncü partiler gerçekleştirmelidir. Bu üçüncü partiler uluslararası örgütler, ulus-devletler, sivil toplum örgütleri olabilir. Önemli olan arabuluculuk yapacak olan üçüncü partilerin tarafsızlık, güvenilirlik, taraflara aşinalık gibi vasıfları taşımalarıdır. Gürcü-Abhaz Çatışması bu vasıflara sahip arabulucuların yapıcı çalışmaları ile uyuşmazlık taraflarının liderleri arasında siyasetçiler düzeyinde bir çözüme ulaştırılabilir. Bu yöntemlerle ulaşılan siyasal barış ortamının kalıcı ve gerçek olabilmesi için ise iki halk da bu barışın gerçekleşmesini ve devamını istemeli ve bunun için çaba göstermelidir.

Son olarak, her bir bireyden başlayarak Gürcü ve Abhaz halklarının barış ortamında yaşamayı, çatışmalardan uzak durmayı, mevcut sistem içinde en iyi biçimde haklarını aramayı ve yaşatmayı istemesi için uygun ortam; rejimin demokratikleştirilmesi, Gürcistan'da kalkınmanın sağlanması, medyanın bu amaçla kullanılması, eğitim yoluyla bireylerin düşünce yapılarının değiştirilmesi, toplumlar arası diplomasi gerçekleştirilmesi, bireylerin ortak amaç etrafında işbirliğine yönlendirilmesi ve nihayet uluslararası istikrarın sağlanması ile gerçekleştirilebilecektir.

KAYNAKÇA:

- Abaza, Vural. (01 Mayıs 2005). Diaspora'da 141.Yıl ve Abhazya Tarihi. Web: <http://www.suvaridergi.org/content/view/272/2/> adresinden 24 Nisan 2010'da alınmıştır.
- Ajans Kafkas, (2006). Gürcü-Abhaz Görüşmesi Avusturya'da Gerçekleştirildi. Web: http://www.apsuva.net/index.php?Itemid=2&id=75&option=com_content&task=view adresinden 22 Eylül 2009'da alınmıştır.
- Ajans Kafkas, (2010). AB'ye yanıt: Tiflis'in strateji belgesi değersiz. Web: http://ajanskafkas.com/haber_23725_abye_yanit_tiflisin_strateji_belgesi_degersiz.htm13/03/2010 adresinden 15 Nisan 2010'da alınmıştır.
- Akın, Ebru Kunt. (2008). Gürcistan'da Son Dönemde Yaşanan Siyasi Olaylar Ve Yatırım Ortamı. *Bahçesehir Üniversitesi, Karadeniz ve Kafkasya Araştırmaları Merkezi, Sayı. 9,* Web: <http://www.bahcesehir.edu.tr/UserFiles/bulten/karadenizbulteni009.pdf> adresinden 9 Şubat 2008'de alınmıştır.
- Avar, Banu. (2008). *Batı'nın Politikaları Bugün De Aynı: BÖL VE YUT.* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Avar, Banu. (2007). *Sınırlar Arasında.* İstanbul: Truva Yayınları.
- Avrasya-Haber. "Türkiye'nin Arabuluculuk Girişimi, Sonuçsuz Kaldı". (22 Nisan 2010). Web: <http://www.avrasya-haber.net/diger/turkiyenin-arabuluculuk-girisimi-sonucsuuz-kaldi> adresinden 22 Nisan 2010'da alınmıştır.
- Bagapş, Sergey. (2008). Sukhum'da, 07 mart 2008'da yaptığı açıklama. (Çev. O.Çkotua). Web: http://www.apsuva.net/index.php?option=com_content&task=view&id=185&Itemid=1 adresinden 17 Mart 2008'de alınmıştır.
- Bağırzade, Elşen Resul oğlu. (2008). IV. DERS NOTLARI: Türk Dünyası-BDT işbirliği stratejileri. Web: <http://site.mynet.com/ekoelsen1/ders-4.ppt> adresinden 10 Şubat 2010'da alınmıştır.
- Bakü-Tiflis-Ceyhan HPBH Proje Direktörlüğü, (2010). Kronoloji. Web: <http://www.btc.com.tr/proje.html> adresinden 03 Mayıs 2010'da alınmıştır.
- Birleşmiş Milletler. (2010). Birleşmiş Milletler Antlaşması (BM Şartı). Web: http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/chart_turkce.pdf adresinden 22 Nisan 2010'da alınmıştır.
- Bolat, Ali. (2006). Gürcü-Acara Bütünleşmesi Gerçekleşti mi?. Ahmetbeyoğlu, A., Ahışhalı, R., Sancaktar, F., Başkan, Y., Demiroğlu,

H. (Editörler). *Kafkas Dosyası*. İstanbul, Tarih ve Tabiat Vakfı, TATAV Yayınları, ss.319-360.

Brzezinski, Zbigniew. (1998). *Büyük Satranç Tahtası, Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gereklere*. (Çev. Ertuğrul Dikbaş ve Ergun Kocabıyık). (2.Baskı). İstanbul, Sabah Kitapları, Çağdaş Bakışlar. (Eserin orijinali 1997'de yayımlandı.)

Cergenya, Anri. (2001). Abhazya-Gürcistan İlişkilerinin Hukuki Yapısı Ve Gelişmeler. *Nart Dergisi*, Sayı. 24. Web: <http://www.circassianworld.com/TR/Abhazya-Gurcistan.pdf> adresinden 14 Mayıs 2008'de alınmıştır.

Ceyişakar, Atay. (2004). "Abhazya Özelinde" Gizemli Kafkasya, Mevcut Sorunlar Ve Geleceğin Tehlike Sinyalleri!. Web: http://www.circassiancenter.com/cc-turkiye/tarih/036_abhazya_ozelinde_gizemli_kafkasya.htm adresinden 27 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Çelikpala, Mitat. (2006). Dünden Bugüne Kuzey Kafkasya: Sosyal, Siyasal Yapı ve Etnik Çatışmalar. Ahmetbeyoğlu, A., Ahışalı, R., Sancaktar, F., Başkan, Y., Demiroğlu, H. (Editörler). *Kafkas Dosyası*. İstanbul, Tarih ve Tabiat Vakfı, TATAV Yayınları, ss.81-134.

Chveneburi, (2009). Birleşmiş Milletler Gözlemcilerinin Görev Süresi Uzatıldı. Web: <http://www.chveneburi.net/tr/?bpgq=BM+G%C3%BCrcistan+G%C3%B6zlemci+Misyonu%E2%80%99nun+g%C3%B6rev+s%C3%BCresini> adresinden 14 Şubat 2009'da alınmıştır.

Çiloğlu, Fahrettin. (1998). *Rusya Federasyonu'nda ve Transkafkasya'da Etnik Çatışmalar*. İstanbul: Sinatle Yayıncılık.

Çirikba, Viyaçeslav A. (2008). Abhaz perspektifinden Kosova sonrası Abhazya. (Çev. A Demir). (Orijinal makale Analytical Digest'te 8 Mayıs 2008'de yayınlandı). Web: <http://www.kapba.de/Kosova-Abhazya.html> adresinden 20 Ocak 2010'da alınmıştır.

Cumhuriyet, "Ateş Kesildi Ruslar Çekilmedi". (17 Ağustos 2008). s.11

Cumhuriyet, "Bush Donanmayı Yolluyor". (14 Ağustos 2008). s.11.

Cumhuriyet, "Gürcistan Bölünecek". (15 Ağustos 2008). s.11.

Cumhuriyet, "Kafkasya'da Savaş". (09 Ağustos 2008). s.11.

Cumhuriyet, "Moskova Rest Çekti". (27 Ağustos 2008). s.11.

Cumhuriyet, "Savaş Yayılıyor". (10 Ağustos 2008). s.11.

Demir, Ali Faik. (2008). Çatışma Bölgesi Olarak Kafkasya, En Önemli Çatışma Noktaları ve Çözüm Önerileri. Web:

<http://www.konrad.org.tr/Kafkasya%20tr/03Demir.pdf> adresinden 15 Mayıs 2008'de alınmıştır.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu(DEİK), (2009). Gürcistan Ülke Bülteni. Ekim,2009. Web:

http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_AnaSayfa.aspx?IKID=10

adresinden 10 Mayıs 2010'da alınmıştır.

Dışilişkiler Dairesi Başkanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, (2010). Agit Gürcistan Misyonu Hakkında Bilgiler

Web:<http://www.disiliskiler.pol.tr/BIRIMLER/YG/AGIT/Sayfalar/Gurcistan.aspx> adresinden 24 Nisan 2010'da alınmıştır.

Diaspora Ve Entegrasyon Enstitüsü (BDT Ülkeleri Enstitüsü). (1998). Gürcistan-Abhazya Anlaşmazlığı Dünü, Bugünü, Çözüm Perspektifleri. (Çev.Murat Papşu). Web:

http://www.circassianworld.com/gurcistan_abhazya.html adresinden 15 Mayıs 2008'de alınmıştır.

Diplomatik Gözlem. "Abhazya Sorunu, Rusya Gürcistan İlişkilerini Gerginleştirmeye Devam Ediyor". (03 Kasım 2004). Web:

http://www.diplomatikgozlem.com/haber_oku.asp?id=1940 adresinden 27 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Diplomatik Gözlem. "Gürcistan-Türkiye İlişkileri, Örnek Alınacak Düzeyde". (18 Ocak 2005). Web:

http://www.diplomatikgozlem.com/haber_oku.asp?id=2082 adresinden 10 Ocak 2010'da alınmıştır.

Dolay, Nur. (2001). *Kafkasya Çemberi Sözün Anlamını Yitirdiği Yer*. İstanbul: Çiviyazıları.

Dünya Bülteni, "Abhazya seçim badiresini atlattı". (15 Aralık 2009). Web:

http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=98804 adresinden 25 Temmuz 2010'da alınmıştır.

EUMM, (2010). Mission Facts and Figures. Web:

http://www.eumm.eu/en/about_eumm/facts_and_figures adresinden 1 Mayıs 2010'da alınmıştır.

Evrensel, "ABD, Gürcistan'dan vazgeçmiyor". (21 Ekim 2009). Web:

http://www.evrensel.net/haber.php?haber_id=59652 adresinden 10 Mart 2010'da alınmıştır.

Fisher, Roger ve Ury, William. (1981). Getting to Yes, Negotiating Agreement Without Giving In Web:

<http://www.marshallcf.com/assets/book%20summaries/getting%20to%20yes-w.pdf> adresinden 25 Mart 2010'da alınmıştır.

Hatipoğlu, Esra. (2006). Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya Politikası. Ahmetbeyoğlu, A., Ahışalı, R., Sancaktar, F., Başkan, Y., Demiroğlu,

H. (Editörler). *Kafkas Dosyası*. İstanbul, Tarih ve Tabiat Vakfı, TATAV Yayınları, ss.307-318.

Hewitt, B.G. (2001). "Kimlik Ve Sahiplenme Problemi Olarak Abhazya". Web: http://www.kafkas.org.tr/bgkafkas/bukaf_abhazya_kmlkvesahipl.html adresinden 27 Temmuz 2010 'da alınmıştır.

Hollanda Çerkes Kültür Derneği. (2009). Cenevre Görüşmelerinin 8. Raundu Bugün Başlıyor. Web: http://www.adige.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=392:cenevre-goeruemelerinin-8-raundu-buguen-balyor&catid=37:son-haberler adresinden 10 Şubat 2010'da alınmıştır.

Hürriyet, "Abhazya'ya Sıçradı". (10 Ağustos 2008). s.16.

Hürriyet, "Nikaragua, Güney Osetya ve Abhazya'yı tanıdı". (04 Eylül 2008).

Hürriyet. "TSK'dan Gürcistan Silahlı Kuvvetleri'ne yardım". (10 Aralık 2006).

Kafkas Derneği. (2002). *Abhazya'nın Beyaz Kitabı, 1992-1993 Belgeler Materyaller Tanıklar*. (Çev. Billur Behman ve Kayhan Yükseler). Ankara: Kafkas Derneği Yayınları.

Kafkasevi, "Vladislav Ardızınba Kimdir?". (09 Mart 2010). Web: <http://www.kafkasevi.com/index.php/news/detail/4447> adresinden 26 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Kafkasyanet, "Türkiye ikinci kez Abhazya ile temasta". (20 Nisan 2010). Web: <http://www.kafkasya.net/site/modules.php?name=News&op=NEPrint&sid=2980> adresinden 20 Nisan 2010'da alınmıştır.

Kanbolat, Hasan. (2007). Gürcistan-Abhazya İhtilafında Türkiye Devreye Girebilir Mi?. *Stratejik Analiz*, Cilt:8, Sayı. 85. Web: <http://www.asam.org.tr/temp/temp412.pdf> adresinden 15 Mayıs 2008'de alınmıştır.

Kanbolat, Hasan. (2007). "Gürcistan-Abhazya Zirvesi Ankara'da Mı Olacaktı?". (20 Nisan 2007). Web: <http://www.abhazderneği.org/content/view/292/> adresinden 27 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Kanbolat, Hasan. (2008). Abhazya Örneğinde Kosova'nın Güney Kafkasya Yansımaları. *Stratejik Analiz*, Sayı. Nisan'08. Web: <http://www.asam.org.tr/temp/temp666.pdf> adresinden 15 Mayıs 2008'de alınmıştır.

Kök, Havva. (2010) Avrasya'nın Güvenliği ve AGİT. *Usak Stratejik Gündem*. Web: <http://www.usakgundem.com/yazar/1451/avrasya-39-n%C4%B1n-g%C3%BCvenli%C4%9Fi-ve-ag%C4%B0t.html> adresinden 26 Şubat 2010'da alınmıştır.

- Lang, David Marshall. (1997). *Gürcüler*. (Çev.Neşenur Domaniç). İstanbul, Ceylan Yayıncılık.
- Mert, Okan. (2004). *Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*. İstanbul: IQ Kültür-Sanat Yayıncılık.
- Miminoşvili, Otar. (1999). *Gürcistan'da Etnografik Yolculuk*. (Çev.Hacer Özkan İremadze). İstanbul, Çiviyazıları. (Eserin orijinali 1998'de yayımlandı).
- NATO: "Ukrayna ve Gürcistan üyeliğe hazır değil". (21 Temmuz 2009). Web: <http://www.tumgazeteler.com/?a=5336968> adresinden 12 Mart 2010'da alınmıştır.
- OSCE, (2010). Mandate. Web: <http://www.osce.org/georgia/13203.html> adresinden 25 Mart 2010'de alınmıştır.
- Özer, Sanem. (2007). Bağımsızlık Sonrası Gürcistan-Avrupa Birliği İlişkileri. Uluslararası İlişkiler Dergisi. Cilt: 4, Sayı: 15, Güz 2007. Web: <http://www.uidergisi.com/index.php/tr/makaleler/gizli/145-sayi155> adresinden 12 Nisan 2010
- Reuters, "Abhazya'da Rus askeri üssü kuruluyor". (17 Şubat 2010). Web: http://www.dunyabulteni.net/news_detail.php?id=105558 adresinden 18 Şubat 2010'da alınmıştır.
- Sabah. "Kafkasya'da Devler Savaşı". (09 Ağustos 2008).
- Saltık, Turabi. (2000). *Tarihsel Mücadele Sürecinde Adıgöler, Abhazlar, Alanlar (Osetinler), Çeçenler*. İstanbul: Berfin Yayınları
- Taştekin, Fehim. (2001). Bir Abhazya Fotoğrafı: Savaş Yok; Barış Da Yok; Gerilim Had Safhada. *Kafkas Vakfı Abhazya Raporu Ekim 2001*. Web: http://www.kafkas.org.tr/ajans/Bir_Abhazya_Fotografi.htm adresinden 10 Eylül 2009'da alınmıştır.
- Tavkul, Ufuk. (2002). *Etnik Çatışmaların Gölgesinde Kafkasya*. İstanbul: Ötüken Yayınları
- Tavkul, Ufuk. (2007). *Kafkasya Gerçeği*. İstanbul: Selenge Yayınları
- Tavkul, Ufuk. (2008). Kosova'nın Bağımsızlığının Kafkasya'ya Etkisi. *Kök Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Vakfı E-Bülten*. Web: http://www.koksav.org.tr/ebulten/subat2008/080229_kok-eb_hkutavkul.pdf adresinden 20 Mayıs 2008'de alınmıştır.
- TSK. (2010). Türk Silahlı Kuvvetlerinin Barışı Destekleme Harekatına Katkıları.Web:http://www.tsk.mil.tr/4_ULUSLARARASI_ILISKILER/4_6_Turkiyenin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari/konular/Turk_Silahl%C4%B1_Kuvvetlerinin_Barisi_Destekleme_Harekatina_Katkilari.htm adresinden 12 Nisan 2010'da alınmıştır.

Tüm gazeteler, "Gürcistan'da ABD ile anlaşma tartışması". (10 Ocak 2009).
Web: <http://www.tumgazeteler.com/?a=4522815> adresinden 12 Ocak 2010'da alınmıştır.

UNOMIG, (2008). Web: <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unomig/background.html> adresinden 14 Haziran 2008'de alınmıştır.

UNOMIG, (2010). Web: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomig/> adresinden 22 Nisan 2010'da alınmıştır.

Usta, Aydın. (2009). Etnik Şiddet Olgusu Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir Değerlendirme. *Polis Bilimleri Dergisi*. Cilt:11 (2), 87-106.

Veliev, Cavid. (2008). Türkiye Dikkatli Davranmak Zorunda Kafkasya'nın Güvenliği Tehlikede. *Cumhuriyet Strateji*. Yıl: 5, Sayı: 216.

Yeniasya, "Gürcü-Abhaz Gerginliği Arttı". (6 Mayıs 2008).

Yeniasya, "Rusya Abhazya'da 3 Üs Kuracak". (25 Eylül 2008).

Yeni Şafak, "Bakü-Ceyhan tamam sıra Bakü-Erzurum'da". (29 Mayıs 2006).

Yılmaz, Muzaffer E. (2006). *Uyuşmazlık Analizi Ve Çözümü*. Ankara : Nobel Yayın Dağıtım

Yılmaz, Muzaffer E. (2007). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Etnik Çatışmalar*. Ankara : Nobel Yayın Dağıtım